RERVM GESTARVM A BRABANTIAE DVCIBVS HISTORIA, CONSCRIPTA

pta per Adrianum Barlandum, vsq; in annum vigesimum sextum, supra M. D. restitutæ Salutis.

Imperante Carolo Quinto principe inuictissimo.

Catalogus insignium oppidorum Germaniæ inferioris.

Cum Gratia & Priuilegio.

ANTVERPIÆ, *Excudebat Ioannes Grauius Typographus. Anno* 1 5 5 1.

ADRIANI BARLANDI IN HISTORIAM DVCVM

PRÆFATIO.

HORATIO autore: Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci. Potest ne quicquam historia dulcius esse, per quam vnã tot pulcherrimarum situs vrbium, tot fluminum cursus, hortos, amœnos recessus, musarum domicilia, patrios cultus, habitus locorum, & quid quæque ferat regio, quid quæque recuset, vbi segetes, vbi veniãt felicius vuæ cognoscimus, & domi manentes sine sumptu, sine periculo orbem ipsum terrarum nobis peragrasse videmur. Eiusdem muneris vtilitas nonne maxima est? Vitam, mores, facta hominum, consilia item, atque euentus rerum in medio ponit, in quæ posteritas omnis tanquam in speculum inspicere possit, & vitam, moresque componere. Quid bonorum animos principũ ad res cum laude gerendas magis accendit, inflammatque, Tyrannorum cupiditates quid magis refrenat, dum

 vtrique

vtrique cernunt, quæ in vita patrarint, futurũ vt mox in orbis totius, imo ſęculorũ omnium theatrum omnibus ſpectanda producantur? Nullam earum habere notitiam rerum, quæ antequam naſcerere, contigerunt, hoc eſt, ſemper eſſe puerum. Vt præteritis etiam ſæculis vixiſſe videamur, ſola præſtat hiſtoriarum cognitio. Abſolutum oratorem neminem dixerim, niſi & exemplis abundauerit, & quamplurima nouerit. In libris hiſtoricorum, vt dixi, omnis exempli documenta, velut in illuſtri monumento poſita intuemur, vnde quæ imitanda ſint depromere, nobiſque ad imitandum proponere, quæ fugienda fugere poſſimus. Conſulendum eſt itaque principibus regibus, Imperatoribus, vt hiſtoricos legant. Quæ enim non audent principibus demonſtrare domeſtici, ea omnia principes ipſi in libris ſcriptis reperient. Hiſtoria ad id quod honeſtum eſt inflammat, vitia deteſtatur, probos extollit, improbos deprimit. His tam multis, ac varijs vtilitatibus adductus ego conſcripſi, & primus tanquam fatis mihi ſeruatam in literas miſi rerum à Brabantię ducibus geſtarum hiſtoriam, fortaſſe non tanta ſermonis politie, at fide optima. Nihil enim vel gratiæ vel offenſæ datum eſt. Scio abeſſe ab hiſtorico debere fœdum ad ſentationis crimen, & amorem, ac beneuolentiam, metum, & ſimultatem. Nullus tota eſt hiſtoria locus, quem non ſim paratus magna etiã

, ſpon-

sponsione in Chronicis lingua nostrate cõscriptis, aut alijs certe, qui his de rebus aliquid literis mandauerint, ex fige repræsentare. Quod si quis domesticis fidem exilli imet abrogãdam scriptoribus Liuius fabulam, non historiam fecit, quem tam multi tradunt in conscribendis rebus gestis, Romanos, nõ Punicos sequutum esse annales. Quod vero ad stilum attinet meũ, omnino nihil sum sollicitus. Historia, vt ad suum scribit Capitonem Plinius, quoquo modo scripta delectat, ipsa ad rerum notitiam prouocãte natura. Sed damnabit fortasse me quispiam vt nimis breuem. Datur laudi aperta ac lucida breuitas. Qualis apud Salustium. Alius disparitatem reprehendet. Huic Liuium obijciam, quem modo breuem, modo copiosum videmus. Dicit alius omitti quædam, & præteriri. Ad Iustinum prouocabo Historiæ scriptorem, Prouocabo ad Suetonium, qui Cæsarum vitas ita conscripsit, vt multa vel prætereat, vel nimis circumcise narret, quæ ab alijs dicta sunt copiosius.

EX AVTHORIBVS de vtilitate Historiæ.

SOlet quæri ab studiosis viris, vtilisne ne sit historia? Nos vero non modo vtilem & frugiferam, sed necessariam mortalibus esse contendimus. Et quemadmodum agricolatione corpora, sic monimentis rerum animi fouentur, vitæ cupido, pharmaca pellendis morbis inuenit. Series rerum, ne vna cum eo qui gerit, interiret, historiam excogitauit. Quanto nobilior animus, tanto cæteras dotes præcellit historia, potissimamque sibi sapientiæ partem vendicat. In ea est enim imitatio viuendi, vitia detestatur virtutes ardore quodam imitationis effert, & cum rebus omnibus tēpora vetustatem adferant, Historia numero annorum admirabilior est, & sanctior habetur.

NO-

NOMINA BRABANTIÆ DUCUM.

Pipinus primus, filius Carolomanni geniti ex Brabone tertio huius nominis: Tertio item principe Brabãtiæ, antequam hæc prouincia ducatus nomen accepisset.
Pipinus Secundus.
Carolus Martellus.
Pipinus Tertius.
Carolus Magnus.
Ludouicus Magni filius.
Godefridus Barbatus.
Godefridus Barbati filius.
Godefridus Tertius.
Henricus tertij Godefridi filius.
Henricus Secundus primi filius.
Henricus Tertius secundi filius.
Ioannes Henrici tertij filius.
Ioannes Secundus, superiori filius.
Ioannes Tertius secundi filius.
Vuenselaus Ioannis Bohemiæ regis filius.
Antonius Philippi Burgundiæ principis filius.
Ioannes Antonij filius, Conditor scholæ Louaniensis.
Primus Philipppus Ioannis frater,

Phi-

Philippus Burgundiæ dux:
Carolus Philippi filius.
Maria Caroli vnica filia.
Maximilianus Mariæ ſuperioris
maritus.
Philippus Maximiliani filius.
Carolus Philippi filius, Burgundus
origine Cæſar.
Imperium oceano: famam qui terminat
aſtris.

CHRONICA BRABANTIAE DVCVM AVTHORE HAdriano Barlando.

PIPINVS PRIMVS DVX Brabantiæ.

BRABANTIA Germaniæ prouincia eſt, multum amœna, & delitioſa, Pecoris ferax, frumenti multo feracior, pomorum abundantiſsima. Vrbes habet multas illuſtri nomine, in quibus ædificia publica, pariter & priuata viſendo ſunt apparatu. Permulti ad vrbiũ ſpeciem extructi vici. Gens laudatiſſima, & ad omne humanitatis officium maxime obuia. Doctrinarum quoque & pietatis cultrix, nec bello inutilis. Habet enim (vt poëta dixit) regio hæc genus acre virûm. Cuius dux primus fuit Pipinus Carolomãni filius, qui vxore capta ex gente Aquitanica, Sueuos, alioſq; Germaniȩ populos bello vicit. Huic tres fuere liberi; filiæ, Begga & Gertrudis: quarum hȩc

est postea in numerum relata Diuarum: Filius, Grimoaldus, qui patre mortuo dux factus, reipub. præfuit. Huius viri consilio Sigisbertus rex Francorum, diuersis locis, in pauperum alimoniam sacras ædes, & cœnobia extruxit. Odio quorundam interfecto postea Grimoaldo, soror eius Begga, cum marito suo, res Brabantiæ aliquantum temporis administrauit.

PIPINVS SECVNDVS.

Matri Pipinus successit huius nominis secundus, & dux Brabantiæ tertius, qui Herstalli cognomen accepit ab Herstallo. Qui locus inter Leodium visebatur & Traiectum, vbi ad Mosam fluuium idem Pipinus arcem extruxerat, in quam frequenter credo, loci captus amœnitate, se recipere solebat. Progenitoribus est hic ortus sanctissimis, vt præteream alios, matrem habuit Beggam, Gertrudis diuæ sororem.

DE MATRIMONIO EIVSdem, & liberis.

Plectrudis mulier vitæ sanctimonia insignis huic vxor data est. Matrimonij vinculo sic iuncti, ac velut concatenati, bonorum omnium radici concordię nihil præferendum existimantes, omnia sic egerunt, vt pax inter eos & tranquillitas esset. Hanc pacem id boni sequutum, vt ex eo coniugio digna parente sit ædita proles: filij tres, Drago & Grimoaldus, qui quum Christi esset fortis adsertor

tor Dei, postea Leodij martyriũ adijt ob Christi fidem, ibi sepultus in æde diuo Iacobo sacra. Filius tertius fuit Siluius vir pientissimus, qui & ipse sancti appellationem meruit. Filia Notburgis vocata est. Sepulchro illata Coloniæ, miraculis claruit, quæ res vitæ innocenter actæ, euidens est iudicium. Omnium ex coniuge Plectrude liberorum funera, vidit Pipinus.

DE BELLO EIVS *cum Phrysijs.*

GVbernante eo res Brabanticas, Phrysij, qui tum erant fidei hostes, vt suũ in Christianum nomen explerent odium, Franciam Orientalem ferro & igni late vastauerãt. Pipinus igitur orthodoxæ fidei propugnator acerrimus, ex suis delectu habito, aliquot armatorũ milia contrahit. Nec longior inde mora, cum his copijs in Hollandiam transgressus Vuiltemburgũ, nunc vrbs Traiectum dicitur, obsedit, multumque & diu ab his qui intus erant, strenue defensum, tandem cepit. In vrbe iam capta vis ingens Barbarorũ cæsa est. Hic primũ subacti sunt Phrysij, qui nunquã antea didicerãt externo parere principi. Eorũ, quos armis deuicerat Pipinus, animas quoq; lucrari & seruare cupiens, Guilibrordũ, quem habebant ea tempora virũ sanctissimum huc misit, qui clarissima Euangelici splendoris luce, cęcos infidelitate populos illustraret, & gentem

alioqui indomitum ad veri & vnius Dei cul
tum accenderet.

ADVLTERIVM EIVSDEM.

INcidit postea Pipinus in fœdum adulterij crimen, quod ipsum eo fœdius est habitũ, quo innocentius vixerat ad id tempus ipse. Alpiadis cuiusdam nobilis & forma excel lenti mulieris pulchritudine captus, eam com pressit, & prægnantem haud multo post reddi dit. Vnde natus illi filius Carolus, qui Martel li cognomen tulit. Hunc Pipini amorem eo progressum inuenio, vt adhuc superstite vxore legitima Plectrude, alteram quoque matrimonio sibi iunxerit. Quod factum in duce, quum Lambertus Traiectensium ad Mosam episcopus reprehenderet: Dodo princeps, Alpiadis frater, veritus futurũ, vt Lamberti monita sequutus Pipinus, sororem eius dimitteret, misit qui sanctum virum interficerent. Noctu occisum inuenio, quum aliquãdiu orationi incubuisset. Hæc de re sic habet Sabellicus in Enneadibus. Et Lambertus vir insigni pietate martyrio defunctus est, quia Pipinum increpuisset, quod Alpiadem pellicẽ vxori superduxisset. Alpiadis frater Lambertum peremit, nec impune. Incidit nephariæ cædis authór in atrocissimum genus morbi, erodẽte se ipsum corpore, suppliciaq; sibi gignente, Græci Phthiriasim vocant, Pedicularis Romana voce dicitur, Apud eundem adnotatum in ue

nio

nio his verbis. Duas Pipino, Blōdus ait, vxo
res fuisse. Calpiadē, ex qua Carolus, qui Mar
celli cognomen tulit, sit genitus. Secundo loco
Plectrudē. Sunt qui Calpiadem Plectrudi su-
perductā tradant. Non desunt, qui Martellū
ex cōcubina, nō legitimo thoro natū scribant.
Tanta vbiq; scriptorū laboratur inconstātia.

DE MORTE EIVS.

HErstallus, per hæc quæ dixi, & alia quæ-
dam in Gallijs, cui prouinciæ gubernan-
dæ præfectus fuerat, gesta, excurso vitæ
spacio, moritur anno principatus sui xxix.
Prius tamen quàm decederet, apud conuoca-
tos oppidorum primores, filiū sibi, his etiam
amplectentibus, successorem constituit, qui le
gitimo thoro natus non erat.

DE CAROLO MARTELLO, PRAE-
lijs eius, & Saracenorum aduentu in Gallias,
Item de Phrysijs.

CArolus hic Martellus, robusta fuit & fer-
rea natura (vnde cognomen accepit. Mar-
tel enim lingua nostrate hamer sonat) quā
in subigendis hostibus, egregie ostendit. Saxo
nes primo victi ab eo; & infestissimi accolæ,
& rebelles. Inde subacti Alemanni. Subacti
sunt & Sueui. Postea ab Eudone Visigotho
Aquitaniæ, & Vasconiæ principe, bellum si-
bi illatum per legatos gessit. Ii cum exercitu
Vasconum fines ingressi cum Eudone, qui ad
vim arcendam occurrerat, pugnauerunt. Præ-

lio superatus Eudo, suisque diffisus opibus Saracenorum implorat auxilium, qui iam annos decem in Hispanijs agebant. Galliam per hoc tempus ingressi, Burdegalam vrbem vi capiunt, captam diripiunt. Christiani nominis odio sæuitum est sine discrimine, in viros, in fœminas, in pueros. Templa quoque funditus euersa sunt omnia, & conculcata simulachra diuorum. Iam progredi eos ad diripiendum Martini Turonensis templum, varijs ac pulcherrimis opulentum donarijs, fama erat. Carolus igitur vndique contractis viribus, ipso etiam Eudone, qui Saracenos accersierat, in partes suas adducto, Turonum contendit, ad impiæ gentis opprimendos conatus. Nec multo post concurritur vtrinque maximis odijs, animisque. Vtraque pars difficilem hanc sensit pugnam. Sed Saraceni etiam funestam. Proditum est enim fidei hostium, cæsa hoc loco milia septuaginta. Tam inclyta non contentus victoria Carolus, domitis Burgundis, & post mortem Eudonis, cuius adiutus viribus Saracenos vicerat, Aquitaniæ quoque magna parte suis opibus adiecta, ad Frisones bello persequendos animum adiecit, qui populi per id tempus nondum Christi fidem amplexi erãt. Huc deuectus classe Martellus, omnia diripuit, omnia cæde cõpleuit, nulla neq; sexus, neque ætatis ratione habita. Subuertit statuas deorũ. Templa ferro & igni dedidit.

CAROLVM GALLIAE *regibus imperasse.*

HIlderico Francorum rege mortuo, Carolus delatum sibi prouinciæ totius imperium, & regis insignia pertinacissime recusans, Imperare, inquit, regibus, quàm rex esse malo, & in locum patris demortui suffecit Dagobertum, qui Hilderico natu maior filius erat. Huic post quadriennium defuncto, subiecit Carolus fratrem Lotharium, qui non vltra biennium regnauit. Postea Chilperico, qui cognatus erat regum defunctorum, vi & armis regnum occupare volenti, se cum exercitu obiecit Carolus, fuitque ea Chilperico infelix dimicatio. Qui sic victus, non multo post, legatos ad Carolum misit, quorum ille ita est placatus oratione, ut regia Chilperico statim detulerit insignia. Huic postquam annos quindecim rerum potitus esset, quidam scribunt Theodoricum quendam successisse. Alij Theodoricum Childerico in administratione præponunt, & eos dicunt fratres fuisse.

DE ALIIS QVIBVSDAM RE- *bus gestis eius.*

VIcit & Saracenos Carolus ante Auinionem, quam vrbem tum illi occupauerãt, duce eorum cæso Amorteo, qui ex Hispanijs accurrerat, suis laturus suppetias. Gregorio pontifice tertio, Lutprandus Londus Longobardicæ princeps gentis Romam obsi-

dione fatigabat. In Leone (qui Romanus erat imperator) nulla spes Pontifici quum esset, ad hunc Carolum in Gallijs agentem datæ literę, quibus orabat eum Pontifex, vt laboranti Romæ succurreret. Carolus Pontificis lecta epistola posthabitis omnibus, cum Lutprando sibi amicissimo egit, vt pro mutuo amore abstineret ab Ecclesiæ rebus. Quod Lutprandus, ne non omnia Caroli, hoc est summi amici causa velle crederetur, libētissime fecit. Ex quo tempore Gallorum reges vrbi Romanæ Apostolicæq; sedi fauere cœperunt. His multisq; alijs parta gloria, Carolus iam senex vita decessit. Quidam scribere sunt ausi, damnatum eum esse, & nunquam finiendis traditū cruciatibus, quod assiduis exhaustus bellis, inclemēter extorserit à clero pecuniam, vt ita procerum suorum rebus consuleret. Additur à scriptoribus Eucherio Aurelianensium episcopo, sacris operanti, prima luce cælo repente delapsum è diuis vnum id nūciasse. Sed hæc cunctantibus referenda, ne fides historiæ abrogetur. Plerisque enim stulte multa asserentibus, temere assertis, multi aliquanto stultius accedere solent.

DE FILIIS EIVS.

IN Chronicis germanica lingua conscriptis, inuenio tres Martello patri filios superuixisse, & filiam vnam. Sabellicus nulla facta mentione filiæ, diuersus abiens, duos tradit filios ab eo relictos superstites, Carolo-

man-

mannium, cui maximo natu, ex patris diuisio- ne Austria & Sueuia, Pipinum, cui Burgundia & Francia obuenerunt. Carolomannium postea sponte religionem sequutum, Romam venisse, ad pontificem Zachariam, ab hoc sacris initiatum, monasticaq; indutum cuculla, Cassinense adijsse monasterium. Pipinum postea solum gubernasse, deuictos ab eo Germanos, Aquitanos, & Alemanorum gentē: moderatum & eum Francorum rebus, ut patrem.

PIPINVS TERTIVS REX *Gallorum creatus.*

Siue per ea tempora Childericus, siue Theodericus regnum tenuerit, vniuersa Pipini virtutem amplexa Gallia, pertęsaque regis amentiam Pont. Rom. qui tum Zacharias nominabatur, prius consulto, hunc regem creat. Mirum fuit semper huius viri studium in Romanam ecclesiam, vnde Christianissimi cognomen tum tulit, Romanis, & laboranti ecclesiæ aduersus Aistulphi Longobardorum regis iniuriam opitulatus est. Stephano huius nominis secundo pontifici, in Gallias ad auxiliū contra Longobardos implorandum venienti occurrit, adque pedes eius venerabundum se demisit, inde equo insidentem, pedibus ipse in regiam perduxit. Tanto tunc reges pietatis & religionis studiosiores erant, quam nunc priuati. Huius illa vox est, eo consilio nos arma induimus, vt apostolicā sedem ab omni mor-

talium iniuria vindicaremus, id daturi Christianæ pietati, non mortalium studijs.

BELLVM AQVITANICVM.

MAgnum fuit Pipino cum Aquitanis negotium, qui octauo demum anno victi ac debellati sunt. Prima expeditione ad Theloatum oppidum castra posita, & priusquam dimicari cœptum, Nauferio Aquitaniæ principi data pax est. Inde cum in regni interiora se recepisset, exercitumque dimisisset Pipinus, Nauferij miles, galliarum gentem subita vi adortus, omnia longe lateq; populatur. Ad quam vlciscendam perfidiam, cum exercitu & copijs tumultuose reparatis, misit filium Carolum Pipinus, erat enim iam ipse grandis natu & senio confectus. Aquitaniam igitur ingressus, magno animo Carolus ex Aruernis breui multa occupat loca, fuit hoc Tyrociniū, hæc tam læta habuit initia militare imperium illius, cui res egregie gestæ magni cognomentum peperere. Nec multum inde fuit in terris Pipinus, ex Berta coniuge, Heraclij principis filia relictis superstitibus filijs duobus, Carolo qui postea magni cognomentum (vt dixi) est adeptus, & Carolomanno, quo mortuo Carolus omnem imperij molem solus sustinuit.

RES GESTAE A *Carolo Magno.*

FRancorum regnum, quod à patre magnū quidem & amplum acceperat, multo maximum & amplissimum reddidit iure belli, adie-

adiectis Aquitania, Vasconia, Toto Pyrenæi montis iugo, Italia tota ab Augustis prætorijs vsque ad minorem Calabriam, Saxonia citra & trans Albim, vtraque Pannonia, Dacia, quæ apposita in altera Danubij ripa est, Istria quoque & Liburnia, atque Dalmatia, præter maritimas ciuitates. Perdomuit atque subegit Barbaras nationes, quæ intra Vistulam ac Rhenum amnes incolæ sunt Germaniæ. Saraceni ab eo in Bethicæ angulum ex cætera Hispania sunt compulsi. Bellum gessit cum Desiderio Longobardorum rege ac hoste Rom. Pontificis. Hunc redactum in potestatem, iussit Lugdunum in Galliam deportari. Sub Dominicæ resurrectionis dies Romam, pacato agmine, venientem Carolum, Hadrianus Pontifex huius nominis primus, accepit. Eundemq; pulcherrimis, ob merita in Romanam sedem, decretis ornatum dimisit, Saxonicum deinde bellum ab eo repetitum est. Cuius causa fuit rebellio. absente enim Carolo, omnia ad Rhenum vsque Saxo vastauerat. Hoc defunctus bello, cum Bauarum duce pacem sanxit. Cum eodem postea bellum gessit, ob non datos obsides, quos priore fœdere promiserat Bauarus. Post receptos in deditionem Bauaros, Sclaui, Istri accolæ bello petiti. Gentem hanc æstate vna perdomuit. Postea Hunnos, qui & Hungari iam appellari cœperant, adortus, insigni clade affecit, ac mox in deditionẽ

acce-

acceptos humanissime tractauit. Iam tot clarus victorijs, tot ferocissimarum gentium domitor Carolus, Franconiam est profectus. Est hæc Germaniæ regio. Hic ab eodem indicto multorum conuentu antistitum, Feliciana est damnata hæresis, de abolendis sanctorum imaginibus.

CAROLVS A LEONE TERTIO
Pont. Rom. Imperator declaratus.

Romanus Pontifex Leo tertius, qui Hadriano suffectus est, dum considerat regis Caroli & progenitorū eius, maxima extare in ecclesiam merita, & imperatores Constantinopolitanos ægre tantum nomen defendere ac tueri, maximo totius populi consensu atque rogatu, Carolum in vrbem reuersum, imperatorem Romanum declarauit, & inunxit ter acclamante uniuersa multitudine: Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico imperatori vita & victoria.

DE VXORIBVS EIVS
& liberis.

Tres habuit in vita vxores, prima fuit Hildegardis nomine, ex qua tres illi sunt nati filij, Ludouicus, Pipinus & Carolus. postea wormaciæ in Germanis, nupsit ei filia Rodolphi comitis Franciæ orientalis. huic Fastradæ nomē, ex qua duas sustulit filias, vnā Theoderatam, Hiltrudem alterā. Mortua Fastrada Lutgardam duxit, ex qua liberos nō suscepit.

DE

DE CONDITIONE PARISIENsis scholæ, quibusdam alijs gestis eius, & morte.

IAm imperator consecratus, ecclesiæ ac pontificiæ dignitatis patrocinio semel suscepto, Campulum quendam, & Pascalem impietatis reos extremo supplicio admoturus erat. Sed pontificis rogatu, pœna illis remissa: vtrunque in Galliam relegauit. Bonarum artiū studia quum indulgentissime foueret, Parisij diuinæ humanæq; sapientiæ scholam, & item alteram Ticini instituit. Iunioribus orbatus filijs, Pipino Mediolani, Carolo in germania, Ludouicum, quem virilis stirpis vnicum iam habebat, celeberrimo totius Galliarum populi conuentu, consortem imperij declarauit. Quumque reliquum vitæ tempus quod dederunt superi, in ocio egisset, febri tandem & lateris doloribus obijt, anno ætatis septuagesimo primo. Aquisgrani sepultus, in templo à se constructo. Monumento eius inscriptum: Caroli magni Christianissimi Romanorū imperatoris corpus, hoc conditum est sepulchro.

DE PRODIGIIS QVAE MORtem eius præcesserint.

MOrtem eius præcessit deliquium solis, idem annus quo princeps tantus ex humanis decessit, lunam ter vidit obscuratam. Aquisgrani in templo icta fulmine pila concidit. Eodem loco & porticus à palatio ad templum

templum ducens, corruit. Pons quem idem Carolus Moguntiæ ædificauerat, igni totus conflagrauit.

DE STATVRA EIVS.

Corpore fuit amplo & robusto, excelsa statura, oculis prægrandibus, ac vegetis, hilari facie. Incessus illi firmus, & tota corporis habitudo virilis. Clarior vox, quam vt corpori tanto cōueniret, prospera valetudo, præterquam quod proximo ante obitū quadriennio sæpius febri sit conflictatus.

DE FACVNDIA ET *studijs eius.*

Dicendi facultate multum ualuit ac præstitit, nec latini sermonis peritia contentus, etiam peregrina studia sectatus est. Græca tamen intelligebat melius quàm interlegendum pronunciabat. Liberalium artium studia indulgētissime fouit, impensissime adamauit, earumq; professoribus honoris plurimum exhibuit. In Græcis percipiendis operam dedit Petro pisano cuidā. In cæteris disciplinis, Rhetorica, Dialectica, & Astronomia præceptore est vsus Alcuino Britanno, quē virū in primis coluit. Mirum fuit in eo venandi & equitandi studium, exercuit & corpus frequenti natatu.

DE CVRA EIVS CIRCA *liberorum profectum.*

Filios doctissimis erudiendos tradidit præceptoribus, amplissima promittēs atq; dissoluens salaria. Neq; enim ignorabat quo quisq;

quisque eruditior esset, eo faciliorem clarioremque doctrinam ministrare, neq; parentum nomine dignos iudicabat, qui agros, qui uineta, qui iumenta quoq, pluris facerent q̃ filios.

DE TEMPERANTIA EIVS *in cibo & potu.*

CIbi erat valde temperans, quanquam ieiunia corpori suo noxia querebatur, vini tam parcus, vt non amplius ter, quater, super cœnam aut prandium biberet. In cibo ferinam carnem assam maxime appetebat, conuiuia rarius agitare, ac non nisi festis diebus. Traditur & illud, nunquam eum sine docto colloquio aut historica lectione cibum cepisse. Quum semel optasset sibi, ac seculo duodecim viros Hieronymi & Augustini similes, adstans forte præceptor Alcuinus: Tu vis, inquit, habere duodecim, quum ipse Christus cæli ac terræ dominus horum similes, ea tempestate plures non habuerit.

DE PIETATE EIVS IN *Deum, & clementia.*

PIetatis ac religionis Christianę tam diligẽs cultor fuit, vt non tantum missis & sacrorum interesset horis, sed & hymnos & psalmos interdum caneret, ceu ex initiatis ac sacrificis vnus. Templa diuis erexit, ueram religionem obseruauit etiam in minimis, iniurias illatas ciuili animo tulisse, in hostes raro acerbius sæuisse traditur.

DE

DE LVDOVICO ET *filijs eius.*

CArolo patri demortuo succeſſit Ludouicus, tanta vir clementia, ut inde pij cognomen ſit adeptus. Aquiſgrani poſt obitum parentis optimi, cum legatis gentium diuerſarum, pax noua eſt ab eo ſancita. Filios habuit Otharium, & Pipinum. hunc Aquiſgranis, alterum præfecit Bauaris.

DE BELLIS AB EO GESTIS.

CVm Dacis bellum geſſit. Vaſcones opera Gallorum ad imperium retraxit. Britones, qui res nouas moliti, nouum ſibi regem creauerant, vicit. In prælio captũ Murmanianum (is regis nomen inuaſerat) occidi iuſſit. Hoc imperante, Roma caput gentium à Saracenis obſeſſa eſt, vaſtata, & omnis Tuſcia donarijs & ſacra veſte ſpoliatum Caſſinenſe monaſterium, omnia rapinis & incendio fœdata ſunt.

DE MORTE ET DE- *cretis eius.*

DEceſſit Ludouicus anno imperij xxvj. ſepultus Metis, qui tota vita paternam æmulatus pietatem ſanxit, ne ſacris initiatus hominum ſeruitio ſe ſubijceret. Quàm turpe eſt enim iſtis aulicis eſſe à ſcopis, à matula, à poculis, vel eum mulieri anteambulare, ad cuius verba in ſacrificio panis conuertitur, non ſolum in hominem, ſed quod humanum intelle-

intellectum supergredi videtur, in Deum. Sanxit & illa, ne sacerdos quæstui sese vlli dederet, quum omnis ipsi ordini turpis esset quæstus. Eodem auctore statutum & illud antisti tum celebri conuentu, ne sacerdotes purpura, serico, aut gemmatis annulis vterentur. Abrogauit huic tam pio decreto, vt multis alijs, nimium luxui dedita posteritas.

CVR OMITTANTVR VITÆ *quorundam ducum, & de Godefrido barbato, & bellis ab eo gestis cum Arnouto Grymbergensi principe.*

QVæ post huius Ludouici principatum gesta sunt, vsque ad tempora Godefridi barbati ducis, qui Brabanticam terram ab Arduennæ principibus occupatam primus recuperauit ea, haudquaquam incorruptis rerum gestarum monimentis tradita, nec affirmare nec refellere statui. Hæc quæ sequuntur & rerum nouitate, & varietate exemplorum, non modo delectare poterunt, sed & prodesse lectori. Godefridus igitur post Brabantiam armis ac viribus recuperatam, bellum indixit Arnouto principi Grymbergano, qui cum esset longe ditissimus, & magno vir animo, Godefridum agnoscere superiorem recusabat. Hinc mucronibus, verutis securibus acerrime inter eos certatum. Vicit tandem Arnoutus. Post illa quoque dum hostiliter sæpius con-

grediuntur, haud vno loco multum sanguinis humani effusum est.

CVR DICTVS SIT BARBAtus, & de amore omnium hominum erga eum.

GOdefrido principi natu grandiori cognomen barbato fuit, promiserat enim patri se nō ante positurum barbam, quam adeptas recuperasset prouincias, Lothoringiam & Brabantiam. Hunc principem nobilitas vniuersa plurimum dilexit, nec pauci quoq; reges ipsius amicitiam per legatos petiere. Nam erat & miti vir ingenio, & ab omni flagitio ac tyrannide abhorrens. Consuluit suorū commodis, propria negligens, vigilabat, vt suis dormire liceret, laborabat vt sui in ocio vitā agerent, benefaciebat ingratis, etiam non intelligentibus, etiam inuitis.

DE PIETATE EIVS IN Diuos, & morte.

MAgnum fuisse in illo pietatis ac religionis studiū, indicio sunt tot locis ex eius ære constructa & erecta monasteria. Louanij quoq; extra muros Percense monasteriū huius est opus, quod postea patrum studio optimorū & agro & ædificijs ditatum est. Is qui nunc in eadem domo & moribus & rebus agendis præest, huc omnes cogitationes, omnia studia destinat, vt & parta, quæsitaq; à maioribus tueatur, & summo iudici rationem exactu

ro

to probetur. Mortuus hic Godefridus, sepelitur Affliginij, quod cœnobium inter Bruxellam & Alostum vrbes visitur, vbi est hodie fratrum pie sancteq; operantium cœtus.

DE GODEFRIDO BARBATI *filio, & bello eius cum Henrico Limburgiæ principe.*

POst defunctum barbatum filius eiusdem nominis, posteaquam annũ rexisset vnum, est cum valida manu profectus cõtra Henricum ducem Limburgiæ, qui Lothoringiam ingressus, late omnia cædibus & rapinis fœdabat. Godefridus diui Trudonis oppidum, cuius ciues ab Henrici partibus stabant, circunsedit, ac omni telorum genere sępius oppugnatum, postremo in deditionem accepit, oppidanis pollicentibus, ne grauiora paterentur se imperata facturos, quibus & venia data est, & mutati renouatiq; magistratus, eiectis Henrici fautoribus & amicis.

DE PROFECTIONE EIVS *Aquisgranum, de bello Grymberganico, de morte eiusdem.*

HInc citato agmine, dux Aquisgranum proficiscitur, atque in vrbem admissus, biduũ in Cæsario consedit solio, ciuesq; compulit vt secum arma caperẽt, ita breui deuictis ac profligatis Hẽrici copijs, Godefridus cum victore exercitu in Brabantiã redijt. Non multo post & Grymberganicũ gessit bellum,

ſed damno maiore quàm fructu. Grymbergani enim principes hic omnia recuperauere, quę Barbatus illis ademerat. In chronicis quibuſdam legi, per hæc tempora in agro Louanienſi, nocte quadam melle roraſſe. Moritur inde princeps Godefridus, quum triennio & menſibus aliquot præfuiſſet. Louanij ſepultus in æde apoſtolorum principi ſacra.

DE TERTIO GODEFRIDO SVperioris filio, in cunis deportato in aciem.

PRoximi ducis filius Godefridus, nondum erat annum vitæ primum egreſſus, quum pater deceſsit. Itaque Grymbergani principes, qui cum patre & item auo huius grauia bella geſſerant, infantiam ducis pupulli contemnentes, rebellare cœperunt late vaſtatus ager Brabanticus. Netelaria arx euerſa & ſolo equata eſt. Haud longe diſtabat hæc domus à Viluordia, quæ & ipſa tunc temporis non oppidum, ſed pagus iniectis ignibus conflagrauit. Tam atroci iniuria commoti nobiles Brabantiæ cum validiſsimo exercitu hoſtem inſequuti, ad pugnā euocauerunt. Priuſquam dimicari cœptum eſt, infans dux in cunis prolatus, & ante aciem poſitus traditur, vt acrius pugnarent Brabanti. Quum igitur miſeratio eos infantis pueri teneret, quem ſi bello victi forent, captiuū ex duce facturi videbantur, ijs animis hoſtem ſunt adorti, vt magna

cæde

cædeGrymberganos fuderint. Idem multis retro ſeculis fecerant Macedones cum Illyricis dimicaturi.

DE MATRIMONIIS EIVS *& liberis.*

GOdefridus pupillarem egreſſus ætatem, in matrimoniũ recepit Margaretam Henrici Limburgiæ filiam, ex qua ſuſtulit filios duos, Henricum, qui defuncto patre factus eſt princeps, Albertum poſtea antiſtitem Leodinorum, & filiam vnicam Aleydam, quę regina facta eſt Angliæ. Poſt obitum Margaretæ duxit alteram, cuius nomen in chronicis non inuenio, comitis filiam, ex qua natus ille filius nomine Guilielmus.

DE PRODIGIIS ILLIVS TEM*poris, & morte Godefridi.*

HVius principis temporibus, non vno loco fame laboratũ, multaq; prodigia hominum animos conturbauere. Terra horrende mota locis aliquot, tres lunæ in cælo, ac totidem viſi ſoles. Dux Godefridus, tertio & quadrageſimo adminiſtrationis anno, in humanis eſſe deſijt. Corpus eius Louanij auguſtiſsimo vrbis templo, quod Barionæ eſt, illatum, ibiq; honorifice ſepultum.

DE MATRIMONIO HENRI*ci primi, & liberis eius.*

HEnricus primus huius nominis, proximi filius Godefridi Brabantiæ ducis patri

demortuo succeſsit. Vxor ei contigit Machtel dis Boloniæ comitis Matthæi filia, ex qua tuliſſe traditur filios duos, Henricum qui poſtea præfuit, & Godefridum, filias vero quatuor, è quibus natu maxima, cui Mariæ nomen erat, nupſit Othoni quarto Cæſari. Tres aliæ ſunt principibus traditæ minoribus.

DE QVIBVSDAM REBVS *geſtis huius Henrici.*

ANno ſuæ gubernationis ſecundo, Henricus euertit arcem quæ vulgo Duras nominabatur. Eandem ſexto poſt anno rurſus inchoatam à fundamentis magno ſumptu abſoluit. Poſtea circunſeſſum ab eo, & oppugnatum eſt diui Trudonis oppidum. Huius cauſa belli non traditur ſatis dilucide ab his, quos in hiſtoria ſcribenda ſequimur. Idem cum Metenſis vrbis archiepiſcopo Hieroſolymā proficiſcens, Chriſtianorum aduerſus Turcarum gentem princeps declaratur. Huius itaque ductu, Baruth ciuitas opulentiſsima vi capta eſt, cæde profligatis Turcis. Nec multo poſt & hoc iuuante Conſtantinopolis expugnatur, quibus ita proſpere geſtis, magnam conſecutus celebritatē nominis rediјt in Brabantiam. Anno principatus ſui xviiј. cōgreſſus eſt cum Florentio, id temporis comite Hollandiæ, & Othone Gelrio, vtrunque cepit eo prælio. Vtrunque poſt compoſitam pacem, generum ſibi aſciuit.

DE OPPVGNATIONE LEODII, & sæuitia militari in ciues.

SVsceptæ administrationis anno xxviij ex tota Brabantia militem stipendio conduxit, cum quo Leodium profectus, vrbem dies aliquot bellicis operibus extra intraq; ferociter oppugnatam cepit. Multi mortales omnis sexus intra muros cæsi ab irato milite, multi non solum natu grandes, verum & pueruli (horresco referens) in amnem præcipitati. Hinc conuersus hostis ad templorum spoliationes, altaria quoque tinxit ac fœdauit humano sanguine, vt nusquam non extarent eius insaniæ vestigia. Tongrinum quoq; direptum ac flammis datum, & vastatus ager. Sed reuertentem exercitum, iusta numinis ira felicitas prior deseruit. Cum armata enim manu Leodiensium antistes insequutus & acie congressus, duo Brabantorum milia occidit, qui magna parte Louanienses erant ac Lyrani, multos etiam captiuos abduxit. Henricus & ipse periclitatus, ægre cum paucis effugit.

DE ALTERA VXORE HENrici, & obsidione Bruxellæ, per Hollandiæ & Flandriæ comites.

VXorem deinde duxit Mariam Philippi Gallorum regis filiam, quum priorem Machteldem ex morbo amisisset. Non multo post Bruxellæ oppido Brabantiæ agentem eum graui obsidione sunt adorti comites

Flandriæ ac Hollandiæ, & Saelbergo princeps, frater hic erat Anglorum regis. Causam obsidionis inuenio fuisse, ne Henricus socero Gallo, cum quo his bellum gerebatur, auxiliũ ferret. Hoc loco maiore aliquanto obsidentiũ strage pugnatum, & quum dies aliquot vim hostium fortiter sustinuisset Henricus, animo repente mutato Flandrorum comiti promisit nunquam se post illa, nec bellico apparatu, nec pecunia opitulaturum Gallo, atq; ita composi tis & pacatis omnibus soluta obsidio est.

DE NVPTIIS OTHONIS QVARti *imperatoris, & bello indicto Gallorum regi. Postremo de morte Henrici.*

ANno ab humanæ salutis exordio, M. cc. xiiij imperator Otho nominis huius quartus, venit Traiectum ad Mosam, duxitque vxorem Henrici Brabantiæ principis filiam Mariam. Gallorum regi postea bellum vnà cum Flandriæ comite indicit, ad quod gerendum adiumento fuit Henricus. Itaque cum ingentibus copijs egressi, castra fecere non longe à Tornaco. Gallus vbi videret longe se viribus imparem, dicitur sacram ingressus ædem lachrymantibus oculis, in causa iustissima diuinum implorasse auxilium. Sequutus inde cum robore copiarum ad hostem suum pertendit. Hic pugna acerrima pugnata est, tegi cælum telis volantibus, equorum strepitu, concursuque, terra horrende mota est.

Innu-

Innumeri hoc prȩlio cecidere crudelis vbique luctus, vbique pauor, & plurima mortis imago. Galli ad postremum egregie vicere, captis etiam quatuor exercituum ducibus, inter quos Flandriæ comes, Otho imperator, & Hēricus viri impigri, quum strenue aliquandiu restitissent hosti, amissa exercitus parte multo maxima, cū paucis fuga elapsi, consulunt saluti suæ. Non multo post Henricus & fidei hostibus cęsis, principatum suum memorabilē reddidit. Anno proxime insequenti, morbo correptus grauissimo, Coloniæ Agrippinæ fatalē obijt mortem, quum annos quadraginta octo rerū potitus esset. Corpus illatum sepulchro Louanij in æde sacra Petro apostolo, visitur erectū medio choro monumentum.

DE HENRICO SECVNDO ET *liberis eius. Item cœnobium Vallis ducis apud Louanium, unde nomen acceperit, & à quo sit conditum.*

DEfuncto patre, Brabantiæ principatum tenuit Henricus filius, quem magnanimū video à quibusdam appellatum. Ex Maria vxore quam acceperat, Philippi Romanorum regis filiam, nati huic filius nomine paterno, & filiæ quatuor. Natu maxima, quæ Machteldis vocata est, nupsit tunc temporis Gallorum regis fratri. Altera in baptismo nominata Maria virū habuit ducem à Beyeren. Tertia Beatrix in matrimoniū collocata Thu-

ringiæ Lantgrauio (ea est dignitas apud Germaniæ populos.) Omnium natu minima, cui Margaretæ nomen fuit, monasticā vitam amplexa, claruit sanctitate in cœnobio Bernardini ordinis, locum nominãt Vallem ducis, Louanio distantem milis duabus, regione amœnissimam. Condidit hoc monasterium Henricus secundus, de quo nunc agimus, videturq; sumpsisse appellationem ducis à conditore duce. Post obitum Mariæ duxit aliam vxorē nomine Sophiam, clarissimis ortam natalibus. Quæ mulier per omnem vitam pauperibus & egenis multa distribuit. Eadem peperit Henrico filium, qui & ipse à sacro fonte paternum accepit nomen.

DE BELLIS AB EO GESTIS.

HIc princeps ad Rhenum, ad Mosam gessit bella diuersa. Coloniam graui obsidione fatigauit, non potuit tamen expugnare. Cum cæde igitur suorum inde reiectus, incensis omnibus villis ac ædificijs, quæ circa vrbem visebantur, abijt. Henrici huius temporibus vixerunt, Albertus cognomento magnus, Thomas Aquinas prædicatorij ordinis, viri ambo insignes. In Colonia Agrippina ille, hic Parisijs professus est sacras literas.

QVOMODO ROMANVM IM-
perium sibi delatum recusauerit, & morte eiusdem.

Inno-

INnocentius quartus Pontifex Romanus, vbi Fridericum secūdum, hominis (vt quidam scribunt) calliditatem pertæsus, abdicasset imperio, ad Henricum Brabantiæ ducē literis datis, eum rogauit, vt rerum imperij gubernationem susciperet. Quod Henricus fortuna contentus sua recusauit. Guilhelmū Hollandiæ comitem ac sibi ex sorore nepotem Romano principi commendans, quæ commendatio effecit, vt post Henricum Thuringiæ Lantgrauium, qui Friderico successit, Guilielmus sit Romanus rex declaratus. De cuius cæde apud Phrysios dixi in eo libello, quem de Hollandiæ comitibus seorsum ædidi. Henricus de quo agimus hoc loco ingentis animi princeps, vita functus est anno gubernationis Brabantiæ vigesimo secundo. Corpus eius sepulchro illatū in monasterio, quod lingua nostrate Vileer dicitur.

DE HENRICI TERTII VXORE, *liberis, & quibusdam alijs.*

HEnricus tertius, qui patri suffectus est iunxit sibi matrimonio Aleydem Burgundiæ ducis filiam. Ex qua suscepit filios tres, Henricum, Ioannem, Godefridum, filiam vnam Mariam, quæ postea nupsit Gallorum regi Philippo nominis huius tertio.

Præfuit hic princeps vt bonus rector, benignus vir, ac facilis, & ad promerendam omnium gratiā natus. Pacem toto administrationis

nis tempore coluit. Sed optimum ac nobilissimum ducem, nostris hominibus inuidentia, facta è medio sustulerunt, quum animos rexisset tantũ tredecim. Vxor postea aliquamdiu sanctissime administrauit, filiis adhuc impuberibus. Vterque sepultus Louanij in cœnobio à se condito Prædicatorum, ad partem dexterã aræ maximæ.

DE PRINCIPATV IOANNIS,
qui erat secundus Henrici filius, & discordia inter Louanium & Mechliniam.

ANno ab obitu Henrici octauo, primo res ciuitatũ Ioanni secũdo filio principatum Brabantiæ deferunt. Nam Henricus natu maximus, ob naturæ vitia quædam, idoneus non erat ad gubernandum. Hic postea consilium secutus Mechliniensium principis, viri prudentis, vitæ dedidit se monasticæ. Vnde maxima est orta discordia, inter Louanienses & Mechliniæ principem. Louanij ciues iniuriam factam Henrico dicebant, qui si parum erat ipse idoneus ac habilis ad gubernandum, per alios rerum peritos viros gubernare potuit. Hæc tum erat sententia Louaniensium. Paulatim res eo processit, vt & portas claudere sint ausi, cum matre Aleyda appropinquanti Ioanni. Per idem tempus exisse traduntur Louanienses in agrum Mechliniensium, ferro flammaq; omnia conculcaturi. Quod cũ prin

ceps loci audisset, confestim egressus cum suis, ad pugnam se expediuit. Certatum est atrociter ac tādem inclinauit eo victoria, vnde plus roboris fuit. Auxiliaribus vrbium aliarum copijs adiutus Mechliniēsis, Louaniensem fun dit, fugatque.

DE VXORIBVS AC LIBERIS *Ioannis.*

POst hæc Ioannes Louanij quoque principatum suscepit. Margaretam Philippi Galliarum regis filiam in matrimonium acceptam, dilexit vnice, quæ postea doloribus partus extincta est. Inde duxit alteram eiusdē nominis, filiam Guidonis Flandriæ comitis. Ex qua tulit filios, Ioannem & Godefridum, quem amisit admodum iuuenem. Natæ filiæ totidem, quarū vni Margaretæ, alteri Mariæ nomen inditum est.

DE BELLO GESTO CVM ARchiepiscopo Coloniensium, & Ioannis *victoria.*

OBierat mortem Henricus Lymburgiæ princeps. Quo nuncio ad se perlato, Ioannes dux Brabanticus, eo ad publica ne gotia componenda proficiscens. (Emerat ēm legitime eam terram) Gelriorum comite Raymūdo obijciente se cum haud inualida manu, ad exitum perducere non potuit, quid animo conceperat. Magno studio cōtrahebat vndique auxiliares copias. Geldrus ad bellum inferen-

dum

cum Brabanto, in socijs erant Coloniensium archiepiscopus, Henricus comes Lucenburgẽsium, walranus Valkenburgus princeps. Quae conspiratio tantum abest, vt deterruerit Ioannem, vt confestim etiam cum armato milite, in archiepiscopi loca tumultuose irrumpẽs, omnia late vastauerit. Pax deinde, sed frustra mota est. Aegerrime ferebat dux Ioannes, q̃d Traiectũ ad Mosam (qui componendae pacis locus fuerat cõstitutus) Gelriae princeps venire contempsisset. Ad haec nunciabatur, eundẽ Lucenburgensiũ comiti, accepta ingenti pecunia Gelricã terram vendidisse. Ioannes igitur irarum plenus, cum multitudine armis instructa, in terrã Valkenburgensium proficiscitur Coloniensem (cui maxime infensus erat) obsessurus. Ille vero vbi vidit hostẽ sibi imminere, fugam coepit. Quem dux per montes ac syluas insecutus, oẽm ipsius terram est foedissime depopulatus. Breui post Coloniae ciuium, & principis Iuliacensis rogatu venit ad obsidendam arcem woronc (ita ẽm vulgo dicebatur.) Nam hinc quotidie sceleratorũ manus excurrens, pecunia negociatores, alijsq́; mercibus exuebat, quae res multum incommoda fuit circumrectis emporijs. Ad arcendũ ducem, Coloniensis validissimũ paucis diebus contraxerat exercitũ, & auxilia ab his, qui Ioanni ex cõfesso aduersabantur. Iam non procul aberat hostis ab arce. Quũ certior factus de eius aduentu Brabantus,

magno

magno animo processit obuiam, suosq́, breui oratione, vt eo die strenuam sibi nauarent operã, hortatus, canentibus signis in aduersam procurrit aciem. Sequutus miles ferociter dimicat, protractaq; in vesperam pugna, vicit tandem Brabantus. Ceciderunt ex ducibus, qui antisti ti venerant auxilio, Henricus Lucenburgensis princeps, fratres eius tres, & alij plerique illustres viri, antistes captus, & cum eo tota fere nobilitas. Caesae multitudinis numerus, parum iniri potuit. Satis cõstat multo plures ex archiepiscopi exercitu quàm Brabantico cecidisse. Hanc victoriam adeptus Ioannes, arcẽ diruit, dirutam solo æquauit.

DE ANIMADVERSIONE IN *quendam Petrum, cognomento Brosenium.*

BIennio post, prædiues quidã in Gallia Petrus cognomento Brosenius, Ioannis huius sororis (quæ Philippo tertio Gallorum regi nupta erat) amore incensus, quum illa semper congressum eius declinante, libidinem suã explere non posset, eam apud regiam maiestatem, cui longe charissimus erat, criminis detulit, nescio quid commentus fœminam perpetrasse, tantumq́; effecit, vt iussu regis in custodiam abducta de vita periclitaretur. Ad quem tam atrocem nuncium excitus Ioannes, Parisium properat, vbi soror custodiebatur, hic re diligenter inuestigata, & sororẽ falso delatam

liberat

liberat, & Petrum delatorem laqueo necat.

DE OBITV ALEYDÆ CONiugis Henrici tertij.

ANno qui erat ab ortu Christi, M. cc. lxxxiij. moritur illustrissima mulier Aleydis, mater Ioannis ducis & vxor tertij Henrici, sepulta Louanij, vt alio dictum est loco. Hæc mulier in vita multū dilexit & omnibus officijs beneuolētiæ prosequuta est Thomam Aquinatem, prædicatorij nominis virū, (vt ante dixi) ad quem Parisij agentem frequenter scripsit, consulens eum per literas, quibus rationibus in hoc mortalitatis pelagio, cælestem sibi patriam demereri posset. Ioannes inde filiam suam Margaretam virginem egregia forma nuptum dedit Henrico Lucemburgensium comiti, eius Henrici filio, qui in pugnā fortiter occubuit, non procul ab arce werone. Iunior hic Henricus, postea factus Romanorū imperator, in Italiam transcendit.

DE NVPTIIS FILIÆ ANglorum regis, & morte Ioannis ducis.

HAud multo post celebratæ magno apparatu nuptiæ Anglorum regis filiæ. Ad quas Ioannes quoq; profectus cum pulcherrimo equitatu, incredibili omnium lætitia excipitur. Per eos dies, vt in publico gaudio fieri solet, concursum est hastis. In quo certamine dux idem, dextro an læuo brachio incertum est, lætale vulnus accepit, ex quo paucis post die-

diebus,vita decessit.Cuius morte vulgata,maior quàm credi possit luctus, totam Brabantiã occupauit.Egerat em̃ clementem,pium,& beneficum principem. Cuius defuncti corpus ad uectum Bruxellam sepelitur in æde sacra Minoritanorum,qui per ea tempora viri erant multum Christo dediti,non conuiuantes,non scortantes,neq; miscentes se humanis negotijs.

DE IOANNE SECVNDO, DVCE, *& matrimonio eius.*

PAtre mortuo,Ioannes secundus principatũ adeptus,filiam regis Anglorum Eduardi primi in matrimonium accepit. Huic nomen erat Margaretæ,ex qua genitus illi filius. Luculentum illud in arce Vuerensi deambulatoriũ (vulgus aulam dicit) huius principis est opus.

DE BELLO REGIS GALLOrum aduersus Flandros.

IN hunc principatum incidit atrox bellum quod Philippus huius nominis quartus, rex Galliarum gessit aduersus Flandrię populos.Causa belli fuit,quod Guido eius terræ princeps filiã Philippam,quam de sacro fonte leuauerat Gallus,filio Eduardi regis Anglorũ nuptum dare statuisset. Agebat ea tum in Gallijs apud regem susceptorem suum. Is igitur cũ coniuge proceribus, & manu valida ingressus Flandrorum fines, complura oppida expugnat ac paucis inde diebus, totam Flan-

driam in suam potestatem redegit, capto prius Guidone cum filiis duobus. Flandriæ sic domitæ atque subactæ, præficit comitem Iacobum quendam Simpolium. Cuius tyrannidem pertæsi primum Brugenses, deinde cæteri omnes rebellarũt. Brugas venerat comes, animaduersurus in quosdam, qui grauiter vt illi videbatur deliquissent, quum subito ad arma consurgẽs multitudo pene omnes occidit. Comes ægre cum paucis euasit. Nec multo post apud regem questus de vi illata effecit, etiam vt ex toto suo regno ille ad euertẽdam Flandriam numerosissimum conscripserit exercitum, cui præfecit comitem Arthesiæ, virum acri ingenio et gloria militari florentem. Peruenit is cum omnibus copiis in agrum Cortracinum, sperans fore vt breui omnia eius terræ oppida caperet. Sed vt in cæteris rebus, ita in bello maxime solet variare fortuna, duces exercitus Flandrorũ, suos hortati, vt pro se, pro coniugibus, pro liberis, & bonis suis omnibus fortiter dimicarent, cum hoste confligunt, fit atrox prælium. Flandrica gens pro libertate, pro aris & focis dimicãs, aut moriendum putat, aut vincendũ, is erat iniunctum, vt initio pugnæ fustibus & hastilibus maioribus Gallorum equos occiderent, quod cum strenue faciunt, adepti sunt victoriam, magna vis Gallorum perempta est. Quidam tradunt hic periisse totam fere nobilitatem Gallici regni. Secundum hanc pugnam

Flan-

Flandri multa loca recuperauerunt, quæ antea Gallus ademerat.

DE REDITV GALLORVM IN *Flandriam & prælijs cum eadem gente.*

EST non multo post cum nouis copijs Philippus in Flandriam reuersus, vbi circa insulas oppidum dimicatur, pluresque momento temporis vtrinq; cæsi sunt. Rursus eodem fere loco à prima luce ad vesperã in acie continuit Flandrum Gallus, ita futurum spetans, vt in medijs caloribus æstatis hostem stando pugnandoq; fessum vinceret. Interim commisso prælio multo atrociori quàm pro numero dimicantiũ, plurimi sunt in vtroq; exercitu occisi, noctis interuentus pugnam diremit. Inde Flandris alijs alio se recipientibus, vt aquæ potu sedarent contractam labore sitim, Gallus suos in equis manere iussos, nocte concubia eduxit, hic manum vnam Flandrorum adortus superior fuit. Cæsus in ea pugna Guilhelmus Iuliacensis, quem Flandri aduersus Gallicas acies sibi ducem elegerant. Hoc successu Philippus elatior factus, obsedit Insulas, adducto secum Guidone comite, quem captiuum habebat. Quamdiu tenuerit obsidio, & quoties oppugnare vrbem sit adortus non traditur. Quidam scribunt ea cõditione pacem factam, vt Gallus tantisper oppidum Insulense & alia quædam loca sibi seruaret, donec statutum

esset vnde quotānis pactam ex Flandria pecu- niā reciperet. Ita dimissus Guido, suis omnib⁹ rediit multum expectatus, sed breuis hæc fuit lętitia. Nā paulo pōst decessit admodū senex.

DE MOTU CIVILI MECHLI-
niæ & Bruxellæ.

VAriis inde motibus agitata Mechlinia, propter sibi ademptas libertates venden di salis ac piscium, & quoniā Imperatoris Hē- rici Lucenburgensis fauore Hantuerpia his i- psis posteà frueretur commodis, maximo eius vrbis odio Mechlinicēsis flagrabat ciuitas. Au- xit malum quòd Ioanni ad obsidendam Mech liniam, quæ prius portas clauserat venienti, Hantuerpiēses tulerint suppetias. Fxiit hæc ob sidio in aliquod septimanas, per occasionem. Interim egressi Mechliniani subito Hantuer- piensium inuadunt aciem, arrisitq; huic fortu na conatui. nam & hostes cęsi magno numero, & qui exierant, ad oppidū rediere, vix paucis amissis. Quum igitur pergerent hunc in modū rebellare, dux edicto prohibuit, ne quis vsq̄ il los cōmeatu impartiret, capitale futurū si quis piam hoc tentasset. Sed nec ita quidem subigi potuere, anteq̄ ad fluuium Schaldam haud lon ge ab arce Reperamunda cum hoste congressi prælio superantur. Tum demū supplices ipsi, portarum claues duci tradunt. Quibus acceptis ille partem murorum diruit, habebatq; in ani mo totam vrbem nudare munimentis. Sed ac

cepta

çepta grandi pecunia destitit. Eisdemq; fere tẽporibus est & Bruxellę tumultuatum, sed multo quàm Mechliniæ periculosius, fabri, textores, sutores, tabernarij, atq; omnis illa fex ciuitatis eo insaniæ prolapsa est, vt quorundã primorum ædes diruerit, non pauci ex ditioribus metu vrbe excessserant. Princeps eadem discordia conturbatus, Viluordię (quod oppidulũ distat Bruxella nostratibus milis duabus) se cõtinebat cum præsidio. Effusi quodam die Bruxellenses, venerunt in agrum Viluordiẽsem, quod videntes quidam, dicere in hoc venisse, vt à duce veniam pro rebellione peterent, alijs visi sunt hostilia omnia minari, posteaquã armati & erectis signis venissent. Dux igitur cũ paucis obuiam egressus dimicat. Illi subito hostis occursu vix incœpto prælio, in fugam vertuntur, qua perculsa Bruxellensium ciuitas deditionem fecit.

DE MORTE DVCIS IOANNIS.

HIc Ioannes secundus post nouendecim principatus annos perijt Vuere, innato vesicæ calculo. Sepultus Bruxellæ in tẽplo Gudulæ virginis. Nullus principum sic abhorruit à bellis gerendis, quæ tamen si effugere non posset maximo gessit animo.

DE IOANNE TERTIO ET *quibusdam alijs.*

BOno patri bonus successit filius tertius Ioannes, natus annos duntaxat duodecim.

Cuius initia principatus multum turbulenta fuere, nam propter æs alienum quod præcesso res eius, pater & auus gerendis assidue bellis cõflauerant, detinebantur passim negociatores, quod non modo priuatum, sed & publicum erat incommodum. Repperit tandem huic malo remediũ humana industria. Sunt enim polliciti mercatores si dux permitteret, se quicquid deberetur adnumeraturos singulis è sua pecunia, quod vbi est factum, licuit statim vnicuique quo vellet citra vllum vitæ aut bonorum discrimen proficisci.

DE PLVVIA DECEM MENSIVM, *& caritate annonæ, & pestilentia, & cometa.*

IN sequenti anno, qui fuit salutis nostrę M. ccc. xv. Brabantia & finitimæ regiones afflictæ sunt maximis malis. Post Calendas Maias orta pluuia, quę menses durauit plus minus decem. Ex qua intemperie, cum in agris neque frumentum neque alia homini & pecudibus necessaria maturescere possent, summa rerum omnium caritate non vno loco cœptum est laborari, quæ caritas progressu temporis adeo inualuit, vt quidam prodiderint ab homine nato maiorem non fuisse. Mendici in vijs, in portis, pro templorum foribus, inedia efflabant animas. Hanc annonam secuta est tanta pestilentiæ vastitas, vt quotidie in singulis pene oppidis sexageni, septuageniue homines ef

feren-

ferentur, quorum alij sexta die, alij tertia, multi secunda, nonnulli statim in ipso morbi aduentu extinguebantur. Multitudo omnis perterrita, in montes, syluas, & loca deuia fugiens, vacuis errabat in agris, alij in templis diuorum aris affixi, diuinam implorabant opem. Hic filios, ille parentem lugebat ademptũ, alius fratrem, alius sororem desiderabat. Explicari oratione non potest, quanta fuerit eius temporis calamitas, qui gemitus, quae lamentationes nocturnæ diurnæque. Per eadem fere tempora obseruatus est in cœlo Cometes diro aspectu, magna luce radios suos emittens. Vulgo putatur hoc prodigij summis principibus exitium, aut bellum, aut pestilentiam aliquam populo protendere.

DE BELLO ADVERSVS *Valkenburgenses.*

IOannes bellum suscepit aduersus Raynoutum Valkenburgensem, ob affectos incommodo Traiectenses ad Mosam, perductoq; in agrum Valkenburgensem exercitu obsedit florentem ac bene munitam vrbem Sitterium, huc accolæ omnes pecuniam, aliaq; bona sua, vt in locum tutissimum deportauerant. Et intus præsidium erat militare, ducesque non pœnitendi, quorum opera & virtute semel à iuuenibus repulsus hostis in castra redijt. Ad postremum tamen vrbs dedita est mœnibus,

quam deditionem sequuti Harlenses vicini, venere & ipsi in ducis potestatem, his peractis, copiæ in Brabantiam reductæ sunt. Breui post inter Ioannem & Raynoutum pax composita non diu tenuit. Rursus iniuria & damno affectis Traiectensibus, inuenio post longas controuersias Raynoutum Louanij custoditum aliquandiu, sed libera custodia. Vixit hac tēpestate vir ingenio & arte medendi eminens Ioannes Mandeuilius, patria Anglus, qui toto fere terrarū orbe peragrato, tribus ea linguis peregrinationem conscripsit.

DE BELLO INTER FLANDRIÆ *comitem & Brabantiæ ducem.*

LEodinus antistes quod iuris habere putabatur in Mechliniensis oppidi principatu, vendiderat Ludouico Flandrorum comiti. Huic cum parere nollent ciues, & legationē misissent ad Brabantiæ ducem vna ex parte principem vrbis, Ludouicus occupatus omnibus bonis, quæ Mechliniensium erant in Flandria, bellum Ioanni indixit, qui armis defensurus illos videbatur. Cum Flandro conspirauerant quindecim alij principes, qui diuersis locis Brabantiā ingressi, late omnia ferro & igni vastauerunt. Totos decem menses nihil eorum quæ ad corporis alimoniam pertinent importari potuit. Sic omnes clauserat aditus hostis. Brabanti vicissim Flandricum agrum incursantes, vniuersam terram quę inter

Alo-

Alostum & Teneremondam est, fœde populati sunt, abactis boum, equorumq; armentis. Contigit postea vt quingenti ex Flandria delecti equites, in Brabantiæ fines se receperint Bruxellam, vt dicebatur, obsessuri: quo audito viginti sex viri nobiles cum armatis ciuibus nocturno tēpore egresi consederunt, qua Flandris iter faciendum erat. Hic bene gerendæ rei occasionem adepti, inuadunt hostium aciem. Fit inde atrox pugna, sed vicit Brabantus: capti centum & quinquaginta Flandri, Bruxellam adducti sunt ad ducem, quos ille partim Vueram, partim Louanium custodiendos misit.

DE INCENDIO MECHLINIÆ, *& pestilentia diuersis locis.*

IN hunc principatum incidit oppidi Mechliniensis conflagratio miserabilis. Arserunt insulæ complures, & domus illustrium, & quicquid visendum ac memorabile tum habebat hæc ciuitas. Est inde pluribus locis pestilentia laboratum, qua multa hominum milia absumpta traduntur.

DE FILIIS IOANNIS DVcis *& filia, & morte ducis.*

IOannis huius tres filij, Henricus, Godefridus, & Ioannes maximus natu, omnes sine liberis extincti sunt. Filia eius Ioanna cæteris filiabus annosior, defuncto priore marito suo Guilielmo Hannoniæ atque Hollandiæ

comite, nupsit Vuenselao Ioannis Bohemiæ regis filio, hoc ita curauerat pater, futurum sperans vt amicitia magnorum principum, quibus sanguine iunctus erat Vuenselaus, longam suis reliqueret pacem, quod nõ ita euenit. Ioannes haud multo post ex humanis decessit, anno principatus quadragesimo tertio, à Christi ortu M. ccc. lv. præcedaneis ferijs diui Nicolai. Nobilitas mœrore affecta, corpus defuncti in monasterio, quod nostra lingua Vileer, sepulchro multis cum lachrymis intulit. Amiserat enim principem modestum, iusti tenacem, & Reipublicæ gerendæ maxime idoneum.

DE VVENSELAO DVCE, ET *motu ciuili apud Louanium.*

POst obitum soceri Vuenselaus principatum suscepit, quo imperante Louanium bis in motu fuit. Primum, quia præfectus vrbis quendam in vinculis detineret, quem senatus insontem indicauerat, piscatorio is officio quæstum faciebat, qui quum die quodam piscium vim conueheret, haud longe à Louanio hærentem forte in luto, rhedam educere non potuit, acceptum igitur ex circumiacentibus pascuis equum adiunxit, atque ita eduxit. Post equo dimisso & in pascua reducto, ingressus Louanium, capitur à præfecto, obijcitur ei quod equũ illum furto abduxisset. Multum hinc est ortum mali. Pars ciuium sequuti

præ-

præfectum (erat illi nomen Petro Coterelio) in domum ciuicam irruentes, patrum primores captos, in arcem quæ loco vrbis editissimo visitur ad muros, perduxere. Hinc plebeis magistratibus creatis, Petrus fecit pro sua libidine omnia. Plus bienniũ durauit hic tumultus, quum facta pace & ad regimen oppidi rursus assumptis nobilibus, qui toto eo tempore in arce captiui manserant, duci multa sunt milia ex ærario adnumerata, qui & durante motu haud semel à Coterelio pecunia corruptus fuerat. Nonnulli tradunt huius parte pecuniæ ab eo extructam arcem Viluordianam quæ nunc situ & opere est munitissima: de altero motu ac discordia eiusdem populi suo loco dicetur.

DE BELLO ADVERSVS IVLIACENSES, *et captiuitate Vuenselai.*

BEllum gessit postea cum Guilielmo Iuliacensium marchione, ob exutos pecunia negotiatores Brabantos, qui per terram Iuliacensem iter fecerãt. Congressæ igitur acies maximo ardore conflixerunt, initio pugnæ confossus iaculo Gelriæ princeps, ex acie deportatur mortuus. Brabanti victores hoste fugato, quum nihil metuerent amplius, cibo ac potu refectis corporibus, somno opprimuntur, oppressos ac altũ dormientes subito adorti hostes interficiunt. Dux ipse cũ aliquandiu se strenue defendisset, capitur cum plerisque proceribus. Nunciauit hoc fama vxori, quæ nõ dici potest quan-

quantum ex ea re dolorem animo conceperit. Audiuit & Carolus Cęsar huius nominis quartus fratrem suum captiuum esse. Quamobrem conuocatis imperij principibus, agere cœpit de Guilielmo, qui captũ tenebat Vuenselaum per iuris sententiam bonis priuando. Qua re territus Iuliacensis, illum custodia dimisit, retentis adhuc proceribus. Quos vt redimeret princeps, ingentem exegit à suis pecuniã, qua impetrata & cæteris cõpositis rebus in aliquot deinde annos à bellis quieuit.

DE CAROLI BOHEMI CÆSA- *ris aduentu in Brabantiam.*

INterea Carolum Bohemum Cæsarem germanũ suum in Brabantiam venientẽ, multa lætitia & gratulatione Vuenselaus excepit, prandijs ac cœnis exhibuit sumptuosissimus, interim nullo nõ ludorum genere in eius honorem ædito. Discedentem post aliquot dies in Galliam vsque deduxit, inter valedicendum prospera & secunda omnia precatus, Bruxellam redijt.

DE ALIA DISCORDIA *ciuium Louanij.*

PEcuniæ exactio cuius mentionem feci, causa fuit motus noui apud Louanium, plebs conspirans aduersus primores, omnem mutauit regiminis formam, ex suo corpore creatis magistratibus. In quo statu prope exacto triennio, Bruxellæ occiditur intestinæ

huius

huius discordiæ princeps, quum ad conuentū ab duce indictum eo venisset, auctor cędis fuit Ioannes Calsterius vir nobilis, qui metu vulgi Louanio profugerat. His igitur accēsa multitudo in curiam venit, primores numero sexdecim (vt quidam tradunt) fenestris eiectos, alij foris manentes infestis hastis excepere, cæteri sine venia, sine misericordia, sine respectu interfecti sunt. Hanc sæuitiam pertæsus Vuenselaus, copias Louanio admouit, vt vrbe capta ciuilis motus auctores supplicio afficeret. Post septem vero hebdomadas in vrbem quā expugnare non poterat, cum paucis admissus, principes seditionis in exilium eiecit. Vnus clari nominis Ioannes Suarterius, qui & ipse plebem concitauerat, gladio subiectus est.

DE MORTE VVENSELAI, ET *eodem cæso matris utero.*

HInc Bruxellam dux reuersus quum aliquandiu spectaculis, equorum certaminibus, venatu & pila, qua optime lusisse traditur, atque alijs lusibus se recreasset, Lucenburgum proficiscitur, vbi non multo post obijt: sepultus in Oryualensi monasterio, quod illis in locis antea conditum, ipse quoque prouentibus annuis ditauit. Inuenio hunc cæsum fuisse matris vtero, quæ nec vllum inde acceperit corporis incommodum.

De luctu uxoris eius, & bello quod aduersus Gelriæ ducem gesit post obitum mariti.

Bru-

BRuxellæ agenti Ioannæ renunciatum est de obitu coniugis sui Vuenselai, quem vt in vita multum amauerat, ita sibi ereptum atque sublatum diu multumque luxit. In tam graui vulnere dolorem haud facile positura, nisi patriæ sua opera & studio opus esse vidisset. Itaque gubernandi onere suscepto, multa prudenter, multaque gnauiter egit. Indictum sibi â principe Gelriæ bellum ita gessit, vt quũ ille congredi non auderet, victrix abierit. Causa bello prætensa, quod Buscunducensiũ præfectus quendam ex Gelrij ducis familia parricidij conuictum gladio subiecisset. Fato ac naturæ concessit hæc mulier nobilissima, humanæ salutis anno, M.cccc.vj.

QVOMODO ANTONIVS PHIlippi *Burgundiæ principis filius, ad* Bra*bantiæ principatum peruenerit.*

NVnc videamus qua via & modo, ad Brabantiæ principatũ peruenerit Antonius, qui post obitum Ioannæ administrauit. Ioanna tertij Ioannis Brabantię principis filia, vxor ducis Vuenselai, sororem habuit Margaretam: quæ nupta comiti Flandriæ Ludouico, filiam illi peperit sui nominis. Hæc unum experta matrimonium, datur postea Philippo audaci Burgundiæ principi filio Ioannis Franciæ regis cognomẽto boni. Is igitur Philippus ex hac vxore filios tulit, Ioannem, Antonium, & Philippum. Ioanni vtpote natu maximo

Bur-

Burgundiæ principatum reliquit. Antonius qui inter Ioannem & Philippum medius erat filius, curante id patre, sufficitur in Brabantiæ ducatu magnæ materteræ suæ Ioannæ, quæ sine liberis defuncta erat.

DE HIS QVAE INITIO PRIN- *cipatus fecerit Antonius.*

ANtonij patre Philippo Burgundionum principe geniti maternum simul ac paternum genus ab regibus ortum. Hic à suscepto Brabantiæ principatu, acerrimus extitit punitor hominum sceleratorum, præcipue patricidarum, & qui pauperes opprimerent. Floruit, & in optimo statu fuit res Brabantica sub hoc principe tam studioso æquitatis, qua sublata è medio stare non potest hominum societas.

DE MATRIMONIO *eius & liberis.*

IN matrimonium accepit Ioannam Simpoliam, in qua muliere cum forma excellenti ac generis claritudine, probitas morum ex æquo certauit. Liberos habuit ex hac coniuge Ioannem & Philippum filios & filiam quæ iuuenis decessit. Anno gubernationis Brabanticæ primo, vxorē ex valetudine amisit, quam quum vnice ac perseueranter viuam dilexisset, etiam defunctam honorificentissime extulit, corpus Vueram deportatum atque ibi loci sepultum.

DE DVOBVS ILLVSTRIBVS *uiris & eximijs Theologis.*

APud Parisium eadem tempestate claruerunt eximij duo Theologiæ professores, Petrus ab Aliaco, postea factus antistes Cameracensis & Cardinalis. Alter Ioannes cognomento Gerson, eius scholæ cancellarius, vtriusque studiorum pie ac vtiliter ædita monumenta ad posteros manarunt. Per idem tempus apparuit stella crinita, inusitata magnitudine, prodigium id portendit cædem Ludouici ducis Aurelianensis, bellum Leodinum, quę breui post sequuta sunt mala.

DE MOTV EXORTO *apud Leodinos.*

TOta Leodiensium regio maximis de hinc motibus obnoxia fuit, ob duos electos antistites. Traiectum ad Mosam vbi agebat electus alter bis obsessum à Leodinis. Posterior obsidio hebdomadas sexdecim tenuit. Non multo post magnorum principum armis ac viribus adiutus electus qui Traiecti erat, Ioannes à Beyeris contra Leodinos egressus, magno eos prælio superauit, cæsis quadraginta milibus, & in his Theoderico Perwesio quē altero deiecto, illi ad episcopatus dignitatem prouehere sunt conati. Victor Ioannes Leodium ingreditur, sumpto de his supplicio qui partis aduersæ fuerant.

DE MATRIMONIO *eius & dote.*

DVxit postea Antonius vxorem Elizabetam, & hanc excellentissima forma mulierem, Bruxellæ pompa & apparatu plane regali, in ducaria domo celebratæ nuptiæ. Dotis nomine accepto Lucenburgensi ducatu. Antonius cum valido exercitu agrum eius gentis ingressus, eos qui parere nouo principi recusarent, breui ad obsequium redegit, partim bombardarum ictibus disturbatis castellis, partim armata manu captis, aut igni absumptis. Item cæsis magna copia ducibus.

DE VIRTVTIBVS EIVS *in bello, & Sigismundo rege Romanorum.*

HIc Antonius vir acer fuit ac strenuus, in excitando milite ad pugnam, nulli secundus, & hostium nullis copijs vnquam deterritus, prælium primus inibat, victis indulgens si veniam petissent, in omni re agenda solers, & labore infatigabilis erat. Post domitos atque subactos Lucenburgenses Aquisgranum venit cum decem milibus equitum. Sigismundus rex Romanus, vbi corona de more donatus, aliquot mansit hebdomadas, Antonij Brabantiæ principis congressum operiens. Qui quum non veniret (amici enim dissuadebant) ex Aquisgrano Coloniam Sigismundus proficiscitur, De quo principe illud in primis di-

gnum memoria, quod ipse studio latinæ linguæ deditus, sæpe grauiter accusauerit Germaniæ principes, qui sermonem latinũ odissent, aut linguæ pulcherrimæ Gallicum, aut aliud quoduis idioma præferrent.

DE CÆDE ANTONII.

ANno à Christo nato M.cccc.xv. Angli, nescio quam belli causam aduersus Gallum prætendentes, cum valida manu egressi, iuxta Morinum consederunt, nec multo post cum hoste circa Blangium (viculus hic est non longe à Morino dissitus) pugnatum utrinque cruento quidem Marte, sed à Gallis multomagis. Periit hoc congressu cum multis aliis nobilissimis viris Antonius Brabantiæ dux, qui Gallorum regi auxilio venerat, alios in potestatem redactos, victor Anglus crudeliter necauit. Antonii corpus tertio die repertum inter iacentium cadauera, deportatur: exceptũ primo honorifice à Tornacensium episcopo, inde Bruxellam delatum, ponitur in templo diuæ Gudulæ sacro. Hic celebratis de more exequiis, non sine grauissimo totius aulici ordinis & patriæ dolore ac lachrymis auehitur Vueram, vbi sepulturæ datum est, iuxta monumentum prioris coniugis Ioannæ Simpoliæ, cuius alio fecimus loco mentionem.

DE IOANNE PRINCIPE *Brabantiæ, & coniugio eius.*

Duo

DVo superstites liberi Antonio fuere, Ioannes natu maior, tamen annos duntaxat natus tredecim, Brabantiæ principatum adijt. Annum agens sextumdecimum, vxorem accepit Iacobam filiam ducis Guilielmi à Beyeris, comitis Hannoniæ & Hollandiæ. Fuit aliquandiu inter eos mutuus amor. Euenit postea discessio, cuius inuenio causam fuisse, quod proceres qui marito adhuc iuueni præerant, suo arbitrio mutata omni regiminis forma, & summotis, quibus ab ineunte ætate mulier assueuerat, pedissequis, alias illi & ignotas dederint. Quod, quam iniquo tulerit animo, satis inde colligi potest, quod sub id tempus in Angliam traijciens, illic viuo adhuc Ioanne, duci cuidam Gloucestrio nupserit, fratri eius qui tum in insula regnabat.

DE ADVENTV GLOVCESTRII *cum exercitibus in* Hannoniam.

TOt inde sunt orta dissidia, tot sequuta certamina, varioq; euentu depugnata, Gloucestrius contracto in Anglia exercitu, Caletum peruenit cum Iacoba. Inde ad occupandam vxoris nomine Hannoniam proficiscitur. Et multa iam loca sibi subiecerat, quum Ioannes dux Brabantiæ veritus ne simili casu Hollandiam quoque & Selandiam amitteret, vndiq; amicorũ principũ fide implorata, præfecit gubernandæ Brabantiæ fratrẽ suum Philippum. In rebus gerendis solertẽ, & laboribus

infatigabilem virum. Ipse inde profectus ab Hollandiæ, Phrysiæ, & Selandiæ populis ita excipitur, vt tam prompta humanitas & beneuolentia singularis efficere potuerint, vt ánimo ęquiore toleraret mala omnia, quibus vno tempore circumuallabatur.

DE INCVRSIONE HOSTIVM *in Brabantiæ agrum.*

GLoucestrius vbi audisset in Brabanti fidem cessisse, Hollandiæ ac Phrysiæ ciuitates illico emisit armatam manum, quæ in Brabanticum agrum tumultuose effusa, in miseros agricolas, nullum fere crudelitatis genus non exercuit, violata templa, per omnem sexum euagata cædes, ad stuprum raptæ virgines. Facti his de rebus certiores, qui primaria potestate in Brabantia gubernabant, ducis permissu Niuellas cum instructo ad hostium motus inhibendos exercitu miserunt principem Vuesmalium, & Ioannem Glimes cognomento, qui strenue defensis finibus, interim sæpius leuia quædam prælia cum hoste commiserunt.

DE VICTORIA ADVERSVS *Gloucestrium apud Braniam comitis.*

FIrmauerat Gloucestrius militari præsidio Braniam Comitis (ita enim vulgo nominant id oppidulum) vnde miles subinde excurrens, Brabanticum agrũ ferro flammaq; fœdabat. Itaque die quodam, Vuesmalius & ali-

aliquot alij cum suis copijs ad Braniæ muros accessere. Quod videntes Angli, qui locum præsidio obtinebant, plenis repente portis effunduntur, vix tentato prælio, simulat fugam Brabantus, donec longius ab oppido extractã videt Anglorum aciem, hic circumacto celeriter agmine, in hostem reuertitur, fuitq; id prælium multo prioribus atrocius. Multi quidem Angli cæsi sunt, multi grauiter vulnerati, multi etiam capti. Cæteri in vrbem trepidi sese recipiunt.

OBSIDIO BRANIÆ, ET *eiusdem deditio.*

NOn multis inde diebus interiectis, tota Brabantia in Anglos arma induit. Ab Traiectensibus ad Mosam, à Philippo Burgundionum principe, qui nepos erat ducis Ioannis, ab Tornacensibus auxiliares copię adfuerunt. Exercitu lustrato, recensa traduntur, præter Burgundi & Tornacensium appendices, milia hominum sexaginta. Cum his viribus ducis frater Philippus, rei bellicæ vir scientissimus, Braniam circunsedit, quum omnia prius circa vrbem populatione & ignibus afflixisset. Iam complusculos dies obsidio tenuerat, quum propius accedens oppugnare oppidum est adortus, & si opere ac natura egregie munitum, strenue autem se defendentibus Anglis, plurimi è nostris muro deiecti, periere. Noctis interuentus prælium diremit.

Poſtridie ab his qui intus erant pax fruſtra tentata eſt. Recurrere ad arma cupientibus Brabantis. Et iam atrocior fuiſſet hoſtem adorta oppugnatio, niſi vltro poſitis armis ſe dediſſet. Ita redactum in ſuam poteſtatem oppidum, Philippus incendio abſumpſit. Ex Branienſibus, qui fuerant defectionis ad Glouceſtrium autores, alios laqueo necauit, alios gladio ſubiecit.

EIECTVS HANNONIA *Glouceſtrius.*

DEletæ atque euerſæ Braniæ famà, perculſæ Hannonienſium vrbes aliquot, ſtatim mutatis animis, Glouceſtrium eiecere. Quo facto in gratiam ſunt à Brabanto recepti. Poſt tam lætam victoriam egreditur cum ſuis Philippus ad reliqua Hannoniæ oppida recuperanda. Sed maximo niuium caſu, & continenti pluuia repulſus in itinere ſubſtitit. A Glouceſtrio venit interim legatus, nuncians mox adfuturum illum, vt cum Philippi copijs dimicet, verùm expectatus quadriduum totum, non venit. Haud multo poſt abeuntem Brabantum, inſequuta eſt alia manus Anglorum, vt ſic improuiſum opprimeret. Non eſt tamen hoc loco dimicatum, fugientibus Anglis, quum primum vidiſſent hoſtem egregie ad pugnam inſtructum.

IACOBA EX HANNONIA GANdauum deuecta.

Anno

ANno dominicæ natiuitatis M.cccc.xxv. Ioannes Brabantię dux obsedit Bergas in Hannonia, vbi tunc temporis Iacoba cum suis manebat. Adhuc tenente obsidione Philippus Burgundię princeps venit Duacū, vbi colloquutus cum Ioanne principe, consiliū dedit, vt autor & causa belli totius Iacoba in Burgundiam aueheretur, donec Rom. Pont. decreto ad maritū suum ipsa redire cogeretur. Sensit agi inter principes mulier de se traducenda. Veniens igitur in exercitum ducis, Engelbertum Nassauium lachrymantibus oculis rogat, vt is apud Ioannē principē efficiat, vt sibi in oppido aliquo, aut arce Brabantiæ liceat manere, quod non impetrauit. Deuecta Gandauū, Valensenas dux ingressus, magno ciuiū fauore et officiorū frequētia accipitur. Misit postea Bergas Hannoniæ duos è proceribus, qui suo nomine & eius vrbis acciperent principatum.

DE PRÆLIO MEMORABILI IN *Zelandia, & quibusdam alijs.*

EOdem anno, mense Iulio, allatū est Gloucestrio ad reparandum bellum, promissa ab Anglis octies centum millia aureorum, ad hæc xx. millia armatorum peditum. Promisisse ferebatur & Scotus auxiliares copias. Itaque rebus alijs omissis dux Brabantus, Hannoniæ vrbes & arces, validis firmat præsidijs, simul ad cognatum suum Burgundiæ principem literas dedit, quibus ille certior factus,

Gloucestrium ducem totis viribus bellum renouare, Ioanni rescripsit adfuturũ se cum exercitu, si quid Anglus hostile fuisset molitus. Ioannes quum se videret non sufficere tot gubernandis prouincijs, Burgundum Hannoniæ præfecit & Selandiæ. Per idem tempus Iacoba clanculum se Gandauo subduxit in Hollandiam, vbi quum facile eius terræ nobiles viros aliquot, & nonnulla etiam oppida ad sui obsequium retraxisset, intellecta re Gloucestrius, misit ex Anglia classem, In Hollandiam ductu principis cuiusdam Filwaterij, qua classe defenderet se & suos Iacoba. Non multo interiecto tempore, quum dux Burgundiæ Philippus, quem Ioannes Hollandiæ præfecerat, audisset in Selandiam applicuisse naues Anglorum ad insulam expugnandam, noctes diesque itinere continuato accurrit cum manu validissima. Hic totis viribus vterque dux in aciem descendit. Fuit ab initio anceps certamen, ad postremum Burgundus egregie vicit, cæsis tribus Anglorum milibus, ex omni ætatis flore selectis. Commissum est prælium hoc memorabile in agro pagi percelebris, qui nostrate lingua dicitur Brouwershauen, ad annum salutis millesimum, quadringentesimum, xxv. Paucis post diebus Romæ declaratum à Cardinalibus, Iacobam sine iusta causa fecisse cum Ioanne diuortium, quo accepto nuncio, Gloucestrius aliam duxit vxorem.

Iaco-

Iacobam tamen Ioannes non recepit, posteaq̄ supremi ordinis Antistibus visum est ad publicam quietem conducere, vt illa ad certū tempus seruaretur apud Sabaudiæ ducem cognatum suum.

CONDITVM LOVANII *Gymnasium.*

IOannes tot bellis defunctus, quum esset omnis religionis bonarumque artium vir amātissimus, Louanij Gymnasium viris vndiq; doctissimis accersitis instituit. Quidam scribūt eum rogatu primorum ciuitatis hoc fecisse, ne intestinis aliquot certaminibus, diminuto ciuium & artificum numero, vrbs in posterum deserta maneret. A Martino quinto, ea tempestate Romano pontifice impetrata priuilegia, quibus vsque in hodiernum diem vtitur hæc schola. Initio conditi gymnasij licebat in omni genere disciplinarū profiteri ac docere, præterquam in Theologia, sed postea est impetratum, vt & huius studij professores, in eadem schola publicitus docerent. Professio inchoata est Calendis Septembribus, aut vt quidam volunt, pridie natalis deiparæ. Anno incarnationis dominicæ, M. cccc. xxvj.

QVIBVS INCOMMODIS IACOBA *Hollandiam affecerit.*

VNo extincto incendio plerunque nascitur alterum. Manebat Schoonhouiæ oppido Hollandiæ Iacoba, quum & solertia qua-

dam pertractis ad se Goudanis ciuibus armato milite non parum affligeret eius terræ ciuitates, quæ aduersæ partis erant. Iacobæ se adiunxerat princeps Seuenberganus, & ipse terra marique Hollando infestus. Quo audito, Burgundus reduxit ea in loca exercitum, ac Seuenberganos arctissime obsedit, pecuniæ interim haud paruam summam promittens Seuenbergę principi si bello absisteret. Quod vbi cõstanter negaret se facturum, & iam propius vrbem consideret cum copijs Burgundio, tandem se dedidere Seuenbergani. Princeps, quo inuito hæc facta erat deditio, fugatus est.

DE MORBO IOANNIS, *& morte.*

POst hæc Lyræ oppidulo Brabantiæ conuentus principum habitus, vbi confectis rebus, Ioannes cum fratre suo iuniore Philippo comite Simpolio profectus Bruxellam versus pridie palmarum antequam ad locum destinatum peruenire potuit, graui morbo implicatur. Postridie quam redijt Bruxellam, nihil prius habuit, quàm accersito ad se medico animæ, de contractis per totam vitam noxijs confessionem facere. Inde vbi, qua par est, veneratione, corpus ac sanguinem domini cum accepisset, paucis diebus mortem obijt ante resurrectionis festum. Anno à Christi regis ortu Millesimo, quadringentesimo, vigesimo sexto, ætatis xxiiij. Conditorium opti-

timi huius principis visitur Vuere ante aram maximam in æde Ioanni Euangelistæ sacra. Fuit Ioannes in rebus aduersis omnino forti et infracti animo, iusti & æqui tenax, nemo religionis studiosior, nemo dei amantior, nemo affabilior, nemo clementior. Tam munificus in pauperes, vt ij vno ore omnes Ioannē pauperum patrem appellauerint. Ioannis huius tēporibus, anno Salutis Millesimo cccc. xxj. Nocte quæ præcessit festum Elizabeth vi tempestatis & aquarum violentia ruptis aggeribus, in Hollandia pagi septuaginta periere. Sunt & in Phrysia, & Zelandia euersæ domus ac villæ. Perijt ingens quoque mortalium numerus. Frustra alij loca editiora camporum, alij turres ac tecta petebant. Spumeus amnis exiens oppositas euicit gurgite moles, fertur in arua furens, cumulo camposque per omnes cum stabulis armenta trahit.

DE PRIMO PHILIPPO BRAbantiæ principe.

MOrtuo Ioanne, frater eius Philippus gubernationem suscepit. Antequam id fieret, cupidus visendi sepulchrum dominicum, Romam proficiscitur vt à pontifice maximo impetrata facultate, q̄ primum quod in animo erat, conficeret. Pontifex non ignarus periculorum itineris, exarserant enim bella quædā inter Cypri regem, ac Turcam, non est passus

ducem

ducem abire. Sed apud se retẽtum aliquandiu, humanissime habuit.

VILVORDIÆ CONVENTVS, *& alia quædam.*

REuersus ex Italia princeps, Viluordiæ in Brabantia celebrem habuit conuentum, vbi summa cum prudẽtia leges quasdam à maioribus statutas, ad vtilitatem communẽ suorum, retractandi autor fuit. Asciuitque sibi cancellarium Ioannem cognomento Boutium, qui vir erat grauis, prudens, et multis ex perimentis eruditus. Secundum hæc pagos, arces, & quæ alia superiorum culpa principum ad priuatos deciderant, recuperare studuit. In hoc à singulis oppidis certa est pecuniæ summa principi adnumerata. Ioanni Boutio adhuc viuo (sed cui, vt opinor, ætas & valetudo suadebãt otium) Princeps Louanij in ciuica domo, præsentibus ciuitatum primoribus, dedit successorem Ioannem Gyllaynum, patria Brabantum, qui antea fuerat Leodij cancellarius. Viri huius prudentia ac studio factum, vt pax altissima fuerit inter Philippum, & Leodinorũ antistitem.

BELLVM LEODINORVM *cum Namurcensibus.*

SVB id tempus bello petiti Namurcenses à Leodinis. Qui transportatis in territorium copijs, multas arces ceperunt, captas solo æquarũt, propter ademptos sibi pagos aliquot.

Mox

Mox & Bouinia est atrociter oppugnata. Quibus auditis Burgundionum dux Philippus, eius ditionis proximus hæres, armatos emisit, qui ex Namurco, velut arce quadam, sæpius Leodiensem agrum incursantes, multis eã gentem affecerunt incommodis. Eratq; hic rerum status. Illis in locis quum Philippus Brabantię princeps, nunc per literas, nunc per legatos ad pacem finitimos hortaretur, quæ quum nullis rationibus sarciri posset, mensium aliquot induciæ pactæ. Quibus retinentibus sperabat se Brabantus ad ęquas pacis conditiones vtrosq; retracturum.

DE FVTVRA CONIVGE *& morte Philippi.*

MIsit postea è proceribus Engelbertum Edingum, & Boutium principem, cum trecentis equitibus, qui accerserent sibi desponsatam filiam Ludouici regis Siciliç, Iolentam nominatam inuenio. Erat ea ventura ad vrbem Remensem, vbi tradita summatibus à principe missis in Brabantiam deduceretur. Interea Philippus graui morbo correptus, humanis decessit Louanij, quum rerum potitus esset annos tres, menses totidem. Hoc gubernãte Philippo, tam horrende mota & cõcussa est terra pluribus locis, vt vnquàm alias hominũ memoria. In Cathalonia hoc tremore viginti vrbes sunt euersæ.

Quo-

QVOMODO BRABANTIÆ PRINcipatus ad Philippum Burgundiæ ducem peruenerit, eiusdem uxores & liberi.

SIne prole iam defunctis Anthonij liberis, omne ius principatus Brabantici deuolutũ est ad Philippum Ioannis Burgundiæ ducis filium. Is enim Ioannes Anthonio fratri iuniori hac lege ducatum Brabantiam cesserat, vt si vel ipse Anthonius vel eius liberi sine hæredibus necessarijs decederent, ius rediret ad suum genus. Itaque Philippus patre Ioanne Burgundo natus, ab initio administrationis tam singulari vixit modestia, vt plurimum diligeretur ab omnibus, & in magno etiam honore sit habitus. Obuenerunt ei post cædem patris prouinciæ: Burgundia, Lothoringia, Brabantia, Limburgia, Flandria, Arthesia, Hannonia, Hollandia, Selandia, Phrysia, quibus omnibus summa prudentia præfuit. Vxores duxit omnino tres, vnam Michaelem, Caroli sexti, vt alij septimi, Gallorum regis filiã virginẽ, ex qua liberos non tulit, quum maxime cuperet. Hæc defuncta sepelitur Gandaui in cœnobio diui Bauonis. Deinde in matrimonium accepit Laudam quandam & nobilem & egregia forma mulierem, quæ & ipsa nihil ei peperit liberorum. Postremo coniugem habuit Ysabelam Portugaliæ regis filiã, ex qua Anthonium & Iodocum, quos pueros amisit

amisit,postremo Carolum suscepit, qui patri successit in principatu, de cuius rebus gestis suo loco dicetur.

CÆDES PATRIS PHILIPPI, *bellum in Gallia gestum à Philippo, & Anglorum rege.*

NOndum factus Brabantiæ dux, bellum Philippus gessit cum Gallis, vt patris sui Ioannis indignam cædem vlcisceretur. Quidam hunc tradunt oppido Galliarum, cui Monsteriolum nomen est, interemptum. Quo loco dies principum conuentioni dictus erat. Cædis authorem fuisse Dalphinum, qui postea rex factus Caroli septimi nomen accepit. Robertus Gaguinus rerum Gallicarum scriptor, conuentu (inquit) inito quum hinc atq; hinc permulta de præteritis iniurijs refricarent, subito quidam ex his qui Dalphinum sequuti eo venerant, ira accensus educto gladio Burgundum obtruncat. Innocentiæ Caroli Dalphini argumentum fuisse Robertus tradit, quod ad cædem viri expauerit faciem à percussoribus auertens, Patre occiso Philippus cum Anglorum rege Henrico Gallici nominis hoste fœdus & amicitiam iungit. Ab his duobus ea tempestate Galli sunt armis inclementer vexati, adempta oppida, vici concremati, solo æquatæ sunt arces. In quo statu exactis aliquot annis, Gallorum rex Carolus septimus, omnia quæ ademerat hostis

recupe-

recuperauit, puellæ cuiusdam auxilio. Hæc dicta Ioanna viginti annos nata, regem adiens ideo se venisse constanter affirmauit, vt eum in regnum restitueret, deum ita decreuisse, vt se duce, Aurelianenses quos tum arcta premebant obsidione Anglorum exercitus, liberarentur, & Anglis tota Gallia expulsis, ipsa Remos Carolum perduceret, vbi more maiorū inungeretur, de quibus omnibus oracula diuinitus accepisse se dicebat. Hæc & alia pleraque Gaguinus. Ego ad ea venio, quæ post Brabantiæ susceptum principatum memoratu digna Philippus gesserit.

DE OBSIDIONE CALETI.

ANno dominicæ incarnationis Millesimo quadringentesimo tricesimo septimo (ita enim inuenio) Philippus quum non bene conueniret inter eum & Anglorum regem, Caletum in Flandriæ finibus situm oppidum (quod tum Anglo parebat) valida manu obsedit. Nullum hic inuenio memorabile facinus æditum, & antequam vrbs tentari cœpta, obsidio soluta est, causam eius rei diximus in libello de Hollandiæ omniū principum rebus gestis. Lego hac obsidione irritatos Anglos in fines Brugensium excurrisse populabundos magis quam iusti more belli. Quos adorti Brugēses, fugant, & prope duo milia cædunt.

DE REBELLIONE BRVGENsium aduersus Philippum.

Hanc

HAnc victoriam sequuta est Brugensium rebellio ob adempta priuilegia, quam eo progressam inuenio furoris, vt contra ipsum etiam principē non solum arma sumpserint, verumetiam gladio subiecerint eos, qui Philippum vrbi exitium minantem iuuissent. In commentarijs rerum nostratium lego, Principem, vbi Brugas obsidere constituisset, simulasse se cum exercitu profecturum aduersus Hollandos, vt eam gentem aliquanto facēret obsequētiorem. Idq; vt facilius vulgo persuaderet, mille, & quingentos armatos praemisit Antuerpiam, qui inde statim in Hollandiā traiecturi videbantur. Interea ipse cum cętera manu in Brugensem agrum egressus, vbi appropinquare oppido coepisset, adaequitanti sibi principi Lillidamo bellicosissimo viro, dixisse fertur: Haec est illa Hollandia quam subigere constitui, Brugas digito commonstrans. Quod simul atq; Lillidamus intellexisset, animo exhorrescēs, domine mi inquit, superi prohibeant, nolim te quicq̄ tale incipere, & nostro omnium malo experiri tumultuantis vulgi rabiem, si tamen ita fixum immotumq; sedet animo, nullum equidē pro tua, hoc est, principis mei salute periculū effugero. Haec ille. Philippus tanq̄ cum suo milite in Hollandiam profecturus, intra vrbem à Brugensibus qui nihil suspicabantur mali recipitur. Verum non multo post vbi animaduersum esset omnia minus agi

ſyncere, Brugenſes clam arreptis armis vrbe media ſeſe intra domos occuluere, certi nihil incipere, nihil mouere priuſquam ducis miles hoſtilem oſtenderet animum. Erant enim in euentum circa forum diſpoſiti armati cum ingentibus machinis, qui in primum clamorem hoſtium omnem principis exercitũ ſolo bombardarum ſonitu in fugam egerunt. Ipſe dux periculo proximus, opera cuiuſpiam fabri, qui à tergo portarum fores effregit, vix elapſus eſt. Poſtea vero ne propter vnius rebellionem vrbis nimium effunderetur humani ſanguinis, alia via rebellem populum domare ac ſubigere cogitabat. Vetuit igitur omnibus ſuis prouincijs recipi Brugenſes, & pro hoſtibus haberi voluit. Vnde factum, vt qui antea Brugis negociatores velut emporio noſtri orbis verſari conſueuerant, vrbe relicta alio habitatum conceſſerint. Hoc videntes Brugani ciues, rabie tandem poſita, pacem petunt. Quam his legibus impetraſſe dicĩtur, vt octo decim viris, quibus authoribus rebellatum fuerat, ſupplicio admotis tota ciuitas ad vnam ferme milam extra vrbem nudatis plantis duci ſupplex occurreret. Quod cum ita factum eſſet, dux oppidum ingreſſus, haud aliter atque numen quoddam cœlo demiſſum excipitur.

DE EXPVGNATO PER EVM *Lucenburgo.*

Non

NOn multo post adfertur Lucenburgensiũ principem Elizabetam è vita excessisse si ne liberis. Igitur Philippus ad quem lege rediisse putabatur hæreditas, cum satis numeroso exercitu profectus, irrequieto ductu, Lucenburgum eius regionis primam vrbem venit, quam totos quindecim dies perpetua fatigatam obsidione, tandem cœpit opera Cornelij nothi sui bellicosissimi viri, qui schalis in tempesta nocte admotis muros conscendit, & captum oppidum patri aperuit.

CONSTANTINOPOLIS *expugnatio.*

HVius principatu anno quinquagesimo secundo vt Sabellicus, vt Gaguinus tradit, tertio, supra millesimũ & quadringentesimum nostræ salutis, à Turcarum rege Machomete capta direptaque est Constantinopolis. Cuius vrbis alienatio, vniuersæ Christianorũ genti grauis, Genuẽsibus vero ac Venetis longe fuit grauissima. Quibus cum erepta Constantinopoli in Pontum & Scythiam nauigandi omnis adempta facultas videbatur.

DE EXACTIONE FACTA IN *Hollandia.*

EOdem fere tẽpore Philippus, nescio quo prætextu ingentem ab Hollandis pecuniam exegit. Quæ primum negata à *waters* landis (sunt ij populi Hollandiæ) magnos iterum tumultus excitauit. Respondẽtibus enim *waterlandis* non ita florere sua oppidula, vt

cæterarum Hollandiæ vrbium munificentiæ respondere possent. Illico missi sunt à principe legati, qui vel inuitos ac renitentes eos ad id pecuniæ persoluendum traherent, quumq; nec eo modo quicquam proficissent, iussu principis eo immissi armati opulentissimos quosque abduxerunt Hagam comitis. Qua violentia tantum pecuniæ extortum est, vt præter eam quæ exigentium & recipientium sitim explere potuit, multum etiam superfuerit ad luxum ac delitias aulicorum. Et vtinam à superiorum principum consiliarijs omnino pestilens inductum exemplum hodie non tanto studio imitarentur omnes.

DE EXACTIONE IN GANDAVENSES, *& rebellione eiusdem populi.*

SExennio post Philippus quum esset adhuc animo satis infenso in Gandauēses propter solutam nuper horum ambitione obsidionem Calysiæ, grauissimis exactionibus eos diuexare statuit. Proinde quum nihil impetrasset eorum quæ petierat, armis vtrinque agi cœptum est. Princeps apprehendere & in custodiam ac vincula conijcere Gandauenses ac horũ fautores. E diuerso illi omnes qui Philippi partibus fauebāt, indignis modis tractare sint ausi. Est præterea sæpius inter eos collatis vexillis acie decertatũ, nunc his, nũc illis victoribus, obsessum viribus Gandauēsium Audenardũ, sed frustra obsessum. Prius enim q̃ in tan-

to apparatu gestum est quicquam memoria di gnum, Gandauenses in fugam conuersi multos è suis amisere. Ad Philippum interim defecerunt omnia pene Flandriæ oppida, quę rerum mutatio tantum abest, vt Gandauensibus feroci hominum generi quicquam animi ademerit, vt non multis post diebus etiam Teneramūda Flandriæ satis munitum oppidum sit ab ijs tentatum, sed infœliciter (vt exitus docuit rei) tētatum. Illic enim hostilibus oppressi insidijs multi occisi sunt qui pugnę superfuerunt, ij postea cum Teneramundanis iterum congressi, prospere dimicauerūt cęsis hostibus. Nec multum inde dierum intercessit, quum vtrinq; nouo coacto exercitu, iterum infestis signis concursum est. Quo prælio Cornelius Philippi nothus (cuius alio loco memini) occubuit, sepulchro illatus postea Bruxellæ in templo D. Gudulæ. Pater huius tam strenui filij præmatura morte vehementer commotus, Hollandorum implorauit opē. A quibus Philippo missus exercitus, primo contēptui fuit ac ludibrio Gandauensibus. Cæterum vbi serio agi cœptū est, Hollandi superiores fuere. Quibus ob strenue nauatam in ea pugna operam, gratijs actis, Philippus ad expugnandas tres Gandauēsium arces concessit, quæ natura & opere multo erant munitissimę. Captis breui spatio duabus, tertiam adoritur. Quod vbi esset Gandaui renunciatum, continuo egressis illis, cum floren-

tiſſimo exercitu, princeps improuiſus occurrit. Certamen fuit vtrinque cruentum. Sed Philippus egregie vicit ſexdecim, vt inuenio, Gandauorum milibus occiſis. Hac demum clade fracti & conſternati Gandauenſes pacem ſupplices petunt, qua data, Princeps vrbem ingreſſus maxima cum veneratione excipitur, Gandauiana magnificentia tractatur, ſanctiſſima fide dimittitur.

DE PHILIPPI FILIO DAVID *inaugurato Traiectenſium epiſcopatui, & obſidione Dauentriæ.*

POſt hæc Philippus omnibus modis egregius princeps de filio ſuo Dauid epiſcopatui Traiectẽ. inaugurãdo cogitare cœpit. Qua re intellecta Traiectẽ. qui Gisberto tum electo magis fauebant, certis argumentis oſtendere cœperunt, haud placere ſibi quod ageret Philippus. Cauſabantur enim non eſſe idoneũ Burgundi filium, quod conſtaret eum ex concubina æditum. Quibus cũ Philippus reſpondiſſet ſe habere apoſtolicã ſuper ea re diſpenſationẽ (vt vocant) nec ſic quidẽ placare eos potuit. Igitur fit via vi, & armis tẽtari res cœpta, breui eo deducta eſt, vt quẽ canonici elegerant maximis allectus promiſſis, Burgundo epiſcopatum ceſſerit, atq; ita Traiecti pacatis & cõpoſitis rebus oẽs belli reliquiæ in Dauentrienſes conuerſæ, qui noui antiſtitis imperium aperte detrectabant. In hos Philippus educta non con-

tem-

temptibili manu totas octo hebdomadas vrbē eorum frustra obsedit, pluuio enim cœlo dies cōplures luculentus exercitus circa fossas & paludes nihil agere insigne potuit. Interea Ioannes dux Cliuensium nihil prætermittens eorū, quæ ad pacem inter principem & Dauentrios componendam attinerent, eo rem deduxit, vt impetrata pace, nouum reciperēt Episcopum. Id quod haud grauate fecerunt, iam incommodis longe obsidionis edocti, inscitiam esse aduersus stimulum calcitrare. Itaq; abductis inde militibus suis, Philippus in Brabantiam reuertitur circa festum diem Archangeli Michaelis.

DE FVGA LVDOVICI DELphini è Gallijs ad Philippum Burgundum & eiusdem Ludouici in Gallias reductione.

VIx iam redierat, vix iam resperare cœperat à bellicis curis, atque negotijs princeps, quum Ludouicus Delphinus, cui cum patre Carolo Galliarum rege inimicitiæ erant, nostra loca ingressus, ad eum se contulit fretus affinitate, quæ cum illo intercedebat arctissima. Nepotem igitur destitutum fauore suorum Philippus ea veneratione, eo excepit affectu, vt facile declararit se in affinem gerere animum parentis propitij. Itaq; exacto quinquennio in comitatu Burgundi, vsq; ad patris obitum, cum ingenti exercitu à Philippo in Gallias reductus, fratre natu minore, cui pa-

ter moriens Ludouici odio, regnum Galliarũ testamẽto reliquerat, vltro annis ac ætati cedẽte, rex inungitur. Sabellicus Antonius, qui in parte operis sui postrema rerũ à Philippo gestarum cõmeminit author est, apud quosdam in suspitionem venisse, Ludouicũ veneno necati fratris iunioris. Quæ quidem res illi & inuidiam cõflauerit, & bellum pepererit, in quo tam infestum habuerit hostẽ Philippum Burgundum, quàm antea senserit amicum.

DE EXPEDITIONE EIVS *in Turcas.*

ANno salutis nostræ quarto & sexagesimo supra millesimum & quatercentesimum Pontifex Pius secundus, quum nuntios & literas per omnẽ Europam misisset, quibus ad bellum Turcis inferendum, reges ac populi inuitabantur, Philippo quoque Burgundo pontificiæ literæ sunt redditæ, quibus rogabatur, vt ad tam pium, quàm necessarium bellum sese pararet, paratus in tempora, adesset vna cum cæteris principibus Christianis quàm primum transmissurus in ea loca, quæ per id tempus fidei hostis nostrorum ignauia principum occupauerat. Acceptis his literis, optimus princeps non distulit, quantum potuit militum ex omnibus suis prouincĳs conuocare, cum instructo exercitu ipse haud dubie profecturus, nisi partim senio præpeditus, partim alĳs implicitus malis, domi manere coactus fuisset.

ſet. Emiſit igitur Antonium nothum ſuum ingenti animo ac fortitudine virum qui copias duceret. Is ex Brabantia profectus, quum in Gallias veniſſet, longius procedere non eſt auſus, propter oſtenſas ſibi literas, quibus inerat, iuſſiſſe patrem Philippum, vt interficeretur. Hæ literæ vt poſtea compertũ eſt, non à patre (cui unice charus erat Antonius.) ſed ab huius conſiliarijs aliquot, ſcriptæ fuerant in gratiam Ludouici Gallorum regis, cui ſoli cum Pontifice parum conueniebat.

DE NOVA DISCORDIA *apud Hollandos.*

ANno poſt Chriſtum in terris natum, M. cccc.xliiij. initium cepiſſe diſcordia traditur, quæ per longum tempus fuit inter eos qui ab hamo, & alios qui à piſce aſello nominati ſunt.

DE MORTE ET MORIbus eius.

OBijt Philippus ætatis annó ſeptuageſimo tertio, regni triceſimo ſeptimo, Dominicæ natiuitatis milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo ſeptimo, ad xvij. Calen. Iulij. Fuit hic princeps, quod non paucis incredibile videatur, pacis ac belli ex æquo ſtudioſus, inſignite pius, in omnes beneficus, humanus vt ſuperiorum principum nullus. In re bellica fortiór ne an felicior extiterit, neſcias. Moderationem & clementiam toto adminiſtrationis

tempore mirabilem exhibuit. nouitq; iram ple runque dissimulare ac vincere. Gemmarum, signorum, tabularum, & poculorum ex auro atque argento studiosissimum fuisse legimus, in quibus comparandis ipsum prope superauit Iulium Cæsarem, ditauitq; huiusmodi rerum artifices vndique ad se accersitos. Principes viros, ac nobiles matronas coluit, & ab his vicissim ipse in honore est habitus.

CAROLVS BVRGVNDVS.

DE NATIVITATE CAROLI, *& parentibus eius.*

NAtus est Carolus Digij, oppido Burgundiæ, anno partus Virginei iiij. & xxx. supra quadringentesimum & millesimum. iiij. idus Nouembres. Patrem habuit Philippum, de quo proxime dixi, virum longe optimum: Matrem vero Ysabelam, quæ marito suo præter Carolum, duos alios filios genuerat, quorum vnus adhuc infans, alter iam puerascens extinctus est.

DE STVDIIS EIVS *in pueritia.*

CArolus annos natus ferme duodecim, optimis moribus & liberalibus disciplinis traditur instituendus, vt qui in spem successionis tot prouinciarum aleretur, eoque breui peruenit meditando, exercendoque, vt natu grandior, & Latine loqueretur, & scriptores

veteres

veteres, etiam citrà interpretem intelligeret. Quod certe tam rarum est in principibus nostris, vt plurimum etiam placere nobis & cristas erigere possimus de qualicunque ad summas eius virtutes, accessione doctrinæ. Imbutus est & musicis, olim apud antiquos honestissimo studio, quod hodieq́ue suam retinet laudem apud quasdam nationes. Doctos viros plurimum amauit. Et occasione data prouexit, maior haud dubie futurus ingeniorũ Mecœnas, ni bellicis districtus curis, mentem omnem & cogitationẽ ad arma conuertisset. Ego in cõmentarijs rerum Hollandicarũ inuenio, religionem adeo curę fuisse adhuc pene imberbi, vt preces horarias quæ canonicæ vocantur, legerit, nec vnq̃ omiserit nisi multum occupatus. His filij progressibus, intantũ est gauisus pater Philippus, vt sæpius dixerit plurimũ se omniũ bonorũ largitori Christo debere, q̄ talẽ esset illius benignitate successorẽ relicturus.

DE DISSIDIO INTER *eum & patrem.*

CArolus iam primas adolescẽtiæ metas ingressus, accepit à patre comitatum Cadralesij & quædam alia loca, è quibus annuũ reciperet prouentum. Accidit non multo post vt Ioannes quidam Coesteynius à consilijs Philippo patri cogitare cœperit, quomodo Carolum principis filium veneno necaret, erat enim hic illi inuisus. Vt vero resciuit Carolus, illico

illico ad patrem venit & non ſine lachrymis, exponens quod ægre eſſet, iuſſu parentis Coeſteynium apprehendit, apprehenſum & nepharij ſceleris conuictum ſupplicio admouit. Ex hac tam iuſta & ſalutari animaduerſione Carolo inexpiabilis cõflata eſt inuidia apud eos, ſine quorum conſilio, neque priuatim neque publice quicquam agebatur. Itaque his conantibus factum, vt breui pater à filio alienatus, primum omnibus bonis eum exuerit, mox etiam vetuerit edicto, ne quis illuſtrium virorum aut illi conuiueret, aut prodeuntem honoris cauſa ſequeretur. Hoc in ſtatu cum res patris Philippi repperiſſet Antonius nothus, è gallia tum reuerſus cum exercitu, poſthabitis rebus omnibus, nihil non tentauit, nihil non fecit quod ad fratrem Carolum patri reconciliandum pertineret. Philippus autem rogatus â multis & magnis principibus, vt nihil commeritum filium in gratiam reciperet, ſecum cogitans vnicum eſſe illum hæredem ſuum, ad ſe ex Hollandia quo is durante patris ira profugerat, reuocatum, amplexus in priſtinam dignitatem reſtituit.

DE PRIMA EIVS
expeditione.

PRimam expeditionem vltro ſuſcepit in Ludouicum regem Gallorum, quem ad montem Henrici magno prælio deuicit. Is locus diſtat ab vrbe Pariſio ſeptem Gallicis milis.

milis, Carolus in ea pugna periclitatus est, nempe in collo graui vulnere accepto. Rex autem Ludouicus abiectis armis trepidus in arcem quandam se recepit. Deinde Parisium regiam vrbẽ ingressus, plures dies intra muros se continuit. Interim ad Carolum victorem sæpius missi legati, qui pacem peterent, qui omnia victum regem facturum dicerent, quæ victor Carolus petiuisset. Igitur his legibus tandem pax impetratur, vt omnes eas terras Burgundionũ principi Gallus redderet, quas antea vi tenuisset, his adiectæ tres ciuitatulæ, inter quas Pyrona. Carolus victor Bruxellam reuersus, ingenti patris Philippi, deinde totius gaudio ciuitatis est exceptus, in eo enim congressu omnia spe, votisq; maiora contigerant.

DE MORTE VXORIS *eius Ysabelæ.*

QVum adhuc in Galliȷs Carolus abesset, vxor Ysabela mariti sui longe amantissima, Gorici oppidulo Hollandiæ, in morbum incidit, contractum (vt quidam putãt) nimio Caroli desiderio. Igitur cõuocati peritissimi medici, suaserunt, vt relicta Hollandia Gandauum veheretur, fore sperantes vt filiolę (quæ in eadem vrbe per id tempus educabatur) iucundissimo conspectu recreata, breui conualesceret. Vbi vero Antuerpiam peruentum, mulieri adeo morbus inualescere cœpit, vt in diui Michaelis cœnobium deportata,

paucis post diebus expirarit. Sepulta inibi ma
gnifice ante aram maximam. Fuit hæc mulier
Christo dedititissima. Struunt aliæ magnificas
ædes in quibus omni delitiarum genere fruan
tur, Ysabela pauperibus impendit omnia. Le-
gitur sæpius paucis comitibus, inopum circuis
se tuguria, quibus illorum subleuandæ egesta
ti occulte pecuniam intulerit, eximio prorsus
atque omni æuo memorabili exemplo.

DE EVERSIONE OPPI- di Dionantensis.

ANno salutis humanæ M. quadringentesi-
mo sexagesimo sexto, Dionantenses (ho-
rum oppidum Dionantũ visitur ad Mo-
sæ ripas) adiuti Leodinorum viribus late Bra-
bantiam, Hannoniam, Namurcum, fœdis po-
pulationibus deuastabant. Multa interim con
temptim loquentes de Philippo principe, cui
per id tempus aduersa valetudine impedito
non licebat patrios tueri fines. Carolus igitur
filius iniuriam nõ ferens, ex Arthesia (vbi tum
erat magnis implicitus negotijs) Bruxellam
redijt, atq; ibi conscripto statim exercitu pro-
fectus in Dionantenses, eorum vrbem valide
munitam cepit, captamque euertit. Iuxta Dio-
nantum & Bouiniam ad Mosam Pouluagium
oppidulum, tunc etiam deletum & solo æqua-
tum est. Visuntur hodie domus aliquot reli-
quiæ euersæ vrbeculæ, visitur & puteus insi-
gnis. Eodem temporis spacio erat Leodinos

quoq;

quoq; magno armorum apparatu inuasurus, nisi vicinæ vrbis euersione perterriti illi, supplices veniam petijssent, quibus pro ingenita sibi clementia Carolus noxam cōdonauit, acceptis ab eisdem quinquaginta obsidibus, qui Louanium profecti, tantisper ibi manerent, quoad Philippo patri (cui fuerat illata iniuria) omni ex parte satisfactum esset.

DE MORTE PATRIS EIVS.

NOn multo post Philippus pater, ablegato in Angliam Antonio notho suo, qui ab rege Eduardo quarto peteret, vti sororem suam Margaretam, Carolo daret vxorem, Brugis eodem anno ægrotare cœpit. A proceribus qui tum aderant illic, fore sperantibus vt breui reualesceret Carolo filio qui id temporis Gandaui erat, nihil significatum pro ximo triduo. Verum postea magis magisque inualescente morbo, quū non procul abesse à morte videretur, accersitur filius, qui nocte dieq; cōtinuato itinere profectus, iam quidem grauiter affectum, sed tamen spirantem adhuc patrem inuenit, mansitque cum eo. Defunctū vero tam pijs est lachrymis prosequutus, vt astantibus ipse lachrymas excusserit. Astantium quoque procerum & fœminarum illustrium ad principis casum tanta est orta commiseratio, vt præ nimio dolore parum animi compotes, alij clamorem extollerent, alij propemodum exanimati conciderent.

Post-

Poſtquam vero mors optimi principis fama ac nuncijs vulgata eſt, maximus repente luctus omnium occupauit animos qui Burgundicæ ditionis fuerunt. Annus, quo tam inclytus perijt princeps, fuit (ſi commentarij quos ſequimur, recte colligunt) milleſimus quadringenteſimus lxvij. humanæ ſalutis. Corpus eius inſepultum aliquandiu ſeruatum eſt in eadem vrbe. Decreuerat enim filius illud primo quoque tempore, in Burgundiam ſepeliendum auehere. Quod poſtea factum eſſe ſuo loco dicetur. Yſabela mater cum paucis annis chariſſimo coniugi ſuperuixiſſet, mortem obijt Arris, non longe ab oppido ſancti Odomari. Cuius etiam corpus in Burgundiam eſt auectum.

QVOMODO FLANDRIÆ ET *Brabantiæ principatum acceperit.*

POſt ſummum patris diem, Carolus cum ornatiſsimo procerum ſuorum agmine Gandauum properat. Quod vbi eſſet intellectum, occurritur ei ab vrbis primoribus, qui nouo & optatiſsimo principi aduentum gratulati, eundem introducunt, eſtque tunc impunitas conceſſa plus octingentis maleficis, qui cum principe Gandauum ſunt ingreſſi. Exceptus igitur omni ſpectaculorum genere, & vocibus vndiquaq; aggratulantium ciuium, principatui Flandriæ inauguratur. Sed pompam illam, ſed gaudia illa atque tripudia inopinatus luctus inquinauit. Nam tumultus inaugu-

rationem ſequutus eſt, petentibus Gandauis omnia priuilegia ſibi reſtitui, quę Philippus pater illis ademerat. Eſtq; populi furor eo graſſatus, vt ibi Carolus fuerit coactus facere, quæ illi vellent. Sub hæc profectus Teneramundã, miſsis Gandauum legatis, omnia reſcidit, quæ paulo ante illis metu potius quàm voluntate conceſſerat. Venit poſtea Louanium, primam Brabantiæ vrbem, vbi cum ſimili ſolennitate eius regionis principatum ſuſcepit, tanto omnium gaudio, vt beatos ſeſe clamarint, quibus tot animi dotibus excellentiſsimus princeps contigiſſet. Louanio Bruxellam profectus: in ea quoque vrbe ſingulari fauore excipitur, ac feſto die Margaretæ miro conſenſu ciuium in verba noui principis iuratum eſt. Huc ad eum reuerſis Gandauis, qui paulo ante per tumultum inſurrexerant, veniam petentibus ignotum eſt.

DE COMPOSITO PER EVM *tumultu Mechliniæ.*

EOdem fere tempore Mechliniæ exortus tumultus, qui velut incendium alia atque alia corripiens, eo ſerpſit, vt furore vulgi expulſis, qui rempublicam adminiſtrabant, præfecti domus ſolo æquata, bonaque eius direpta ſint. Qua violentia princeps vehementer commotus, incredibili celeritate eo contendit vrbem deleturus, niſi orantibus multis nobilibus viris, vt ſanę parceret multitudini, hac

lege ignouisset admissum, vt quicquid priuatarum ædium antea vulgus per furorem euerterat, suo sumptu instauraret, numeratis triginta millibus aureorum præfecto, cuius bona diripuerat. Illud etiam inuenio, multa tum ciuibus adempta ob rebellionem priuilegia.

DE SVBACTIS LEODIENSIBVS.

HIs peractis, Carolus iterum bello adortus Leodienses, multas eorum arces vi cepit, oppidum sancti Trudonis, (ita enim hodie vocatur) obsedit aliquot diebus. Cuius subacti muros dirui iussit, vt ita rebellandi materiam in perpetuũ eis adimeret. Postremo Leodienses quoq; obsessi, videntes non posse se viribus Caroli resistere, omnes inermes cum singulis vestimentis egrediuntur, adq; ducis genua prouoluti, multis tandem precibus obtinuere, ne vrbs excidio dederetur, quæ imperata facere non recusaret. Princeps vero vtcunq; placatus, domitam atq; subactam vrbem non est ingressus, nisi quicquid intus erat armorum ad se deportatum, in sua potestate haberet.

DE NVPTIIS EIVS.

DEfunctus hoc bello princeps, vxorem duxit Margaretam sororem Eduardi quarti Anglorum regis. Hæ nuptiæ Brugis, oppido Flandriæ celebratæ sunt tanto apparatu, vt nihil à condito æuo sol viderit splendidius. Primum omniũ ad celebrandas nuptias domus à fundamẽtis extructa incredibili sum-

ptu

ptu ac celeritate, cuius parietes, conclauia, atq; cubicula omnia tapetibus preciosissimis consternuntur. Triclinium in quo princeps die nuptiarum conuiuio adhibiturus erat nobilissimos quosq;, ita magnifice ornatum est vt cætera omnia quanquam preciosissima, nihil tamē fuerint conferenda cum his, quæ ibi visebantur. Erectus eo loco fuit abacus, in quo pulcherrima vasa omnis generis exposita vidisses. Hic erant ex auro purissimo emunctoria, candelabra, maluuia, pelues, vascula potoria, disci, salina, œnophora, paropsides, gabata, vox me citius defecerit, quàm nomina tantū dixerim eorum, quæ ad illius magnificentiam conuiuij absoluendam parata erant. Foris quoque nihil cessatum est. Omnes vici, omnes domus qua erat ventura sponsa, pulcherrimis auleis plateę floribus omnifariam, quos dabat anni tempus vestiuntur. Sunt & nobilissimi artifices vndique accersiti, ad excogitanda ea, quæ ingredientium & prætereuntium oculos detinere possent. Iam parata & magno conquisita erant pleraque omnia quum dies appeteret nuptiarum. Brugas igitur cum trecentis plus minus equitibus princeps egressus, Damam venit. Huc enim non multo ante ex patrio solo appulerat sponsa, in hac vrbecula celebrato nuptiali fœdere, ilico Brugas reditum, Margareta ciuiū lætis excepta vocibus, gratissima nimirum atq; omnibus optatissima. adueniebat.

Nunc prætereo ædita toto oppido spectacula omnis generis. Prætereo exhibitos ludos tota vrbe regionatim, & quidem per doctissimos histriones. Taceo omnium pene Burgundicæ ditionis oppidorum gratulationes, insignium ingressus antistitum. Denique celeberrimã hominum frequentiam. Nuptiarum die in triclinio, vbi cum sponsa & illustrioribus viris discumbebat princeps, quatuordecim partim argenteis, partim aureis nauibus, quarum singulæ quatuor scaphulas habebant, cibus in mensam illatus est. Quid missus dicam ferculorum quos fuisse legimus numero circiter quadraginta. Quibus verbis efferam vinum odoratissimum, quod conuiuis appositum est. Secundę mensæ tragemata, ex saccaro, pomã, nuces, lautitias omne genus habuere. Quæ omnia dum fixi, suspensiq; præ stupore conuiuæ degustant, à pueris interea in cupidinum speciem figuratis, longe suauissimi ad mensas adolentur odores. Nihil ad hanc magnificentiam egregius alioqui Antonij & Cleopatræ apparatus. Nihil Heliogabali sexcenta strutionum capita vna cœna apposita. Vt semel finiam, quicquid de dubijs ac pollucibilibus loquitur cœnis antiquitas, hac Burgundia inferius est. Postquam vero exempta fames epulis, mensæque remotæ, oculorum varia sunt exhibita oblectamenta, ex quibus prope innumeris, pauca referam. Illati sunt in triclinium pauo-

nes

nes flammiuoni, in quibus tantum artificij, tantum operæ insumptum est, vt à veris internosci vix potuerint. Introductus est leo, cui eximia pulchritudine virgo insidebat, gestans manu insignia principis Caroli. Ad ostentandam magnificentiam magis quàm oblectandi gratia illatæ sunt argenteæ turres numero triginta, quibus arces totidem significabantur, quarum ea tempestate dominus ac possessor erat Carolus. Postremo introductum est animal (Dromedarium quidam putant fuisse) cuius dorso impositæ sportulæ, vnde omnis generis euolantis auiculæ, haud aliter cantu demulcebant omnium aures conuiuarum, quàm vere nouo ramis arborum instrepitantes vario concentu prætereuntem detinent viatorem. Secundum hæc finambuli, Panthomimi, Arethalogi, saltationes, illustrium choreæ fœminarum, & quicquid præterea animi gratia potuit excogitari, exhibebatur. Quod reliquum erat temporis ante cœnam, varijs est lusibus impensum. Carolus autem, quum hæ nuptiæ fierent, annum ætatis agebat tricesimum quintum: primo, secundo, ac item tertio diebus proxime insequentibus ludi sunt exhibiti, & celebrati magnificentissimo apparatu in argumentum publicæ lætitiæ, quos Georgius Badenus, Episcopus Metensis, Ioannes Burgundus Cameracensium antistes, Dauid Burgundus Traiectinorũ in Hollandia præsul, Guido

Tornacensis ecclesiæ summus pastor, cum plerisque aliis multo nobilissimis viris, Carolo principi & sponsæ admirationem vsque formosæ assidentes spectarunt.

DE SVSCEPTO PER EVM *principatu Hollandiæ & Sclandiæ.*

HIs celebratis nuptijs, cum vniuerso propemodum flore procerum Burgundiæ in Hollandiam venit, vbi rursus ad singularum vrbium ingressum renouata lætitia, instauratis triumphis, & passim æditis magnificentia, splendoreque visendis ostentaculis, apud Hagam comitis pridie feriorum diuæ Magdalenæ, principatui eius regionis initiatur.

DE VLTIMA OBSIdione Leodij, & eius euersione.

SVb id tempus rebellatum est à Leodiensibus, qui nocturno tempore ingressi Tongrinum (olim hæc vrbs Octauia dicta est) Ludouicum antistitem suum, Caroli principis nepotem captum abduxerunt Leodium. Huius rei indignitate permotus Carolus vndique magno studio contractis copijs, mouit in Leodinos. Erat tunc temporis eorum vrbs non solum magna & egregie munita, verum etiam florentissima & caput eius gentis. Magnitu-

gnitudinis argumentum fuit quod in ea tum visebantur templa numero triginta duo, nos vulgo dicimus ecclesias parrochiales. Ad hanc igitur vrbem castra Burgundus exercitumque partitus, eam non vno loco circumsedit, postridie vt sperabat expugnaturus, nisi pluuio cælo impeditus fuisset. Auxilia ad eius expugnationem oppidi misit Gallorum rex Ludouicus, qui & ipse magna ex parte gerendis rebus interfuit. Carolus paucis diebus obsessum Leodium, valideque interea ab incolis defensum, nouissime vi cepit, captum diripuit, direptum euertit, multis prius ac varijs sæuitiæ exemplis à milite ipsius æditis. Antonius Sabellicus in opere cui titulum prætulit Zapsodiæ historiarum author est, Burgundum summo id bellum odio suscepisse. Nam expeditionis eius ducibus ab eo mandatum est, vt vna manu exertum gladium, altera gestarent facem ardentem, ijs nimirum rebus miseræ genti exitium minitantes. Captam vrbem Gallus cum Burgundo ingressus pectore non rectam, sed Andreæ crucem habuisse dicitur, vt hoc facto innueret omnem eius belli gloriam ad Carolum pertinere. Incidit autem hoc excidium inclytæ vrbis in tertium Calend. Nouembres, anni dominicæ incarnationis, millesimi, quadringentesimi, sexagesimi octaui.

DE AQVISGRANI INCOLIS *à Carolo ueniam petentibus.*

LEodinos iam obſeſſos Aquiſgrani ciues & incolæ commeatibus iuuerant. Quod vrbe capta iniquiore animo ferens Burgundus cum lectiſsima manu Traiectum ad Moſam proficiſcitur; inde quamprimum in Aquiſgranos educturus. Aquiſgrani hoc audito, non arma parant, non vrbem muniunt, non ea quæ ad reſiſtendum erant neceſſaria cir cunſpiciunt, ſed metu & immodico pauore conſternati, primores ſuos Traiectum miſere. Vbi ad Caroli principis conſpectum humiliter prouoluti, ſtatim & vltro portarum clauibus traditis, oppidi totius imperium illi permiſerunt. Gratum fuit Burgundo obſequium, grata humilitas. Proinde venia data, ſed hac conditione, vt propter adiutum hoſtem octoginta florenorum millia, duci intra ſtatutum tempus adnumerarentur.

DE ANIMADVERSIONE *in quoſdam.*

SEcundum hæc Bruxellam, vbi ducaria ſedes erat, reuerſus Carolus, & gratiam omnibus retulit qui ſuperiore Leodienſi bello ſtrenuam operam nauaſſent, & in eos animaduertit, qui vrbe capta è ſacris locis quippiam ſuſtuliſſent. Egregius princeps hoc facto oſtendit, nullum eſſe tam iuſtum bellum in quo nõ ſit à diuorum templis atque aris temperandũ.

DE REDITV PROFVGORVM *Leodienſium ad ſuam urbem.*

EOdem tempore Leodinis, qui Caroli victoris metu profugi incertis ſedibus vagabantur permiſſum eſt, vt ad ſua loca redirent inſtauraturi, ſi vellent ea quæ paulo ante militum rabies, deformauerat. Vndiq; igitur in vrbem omni prope deſertam humano cultu immigratur. Nec ſine lachrymis immigratum præſertim quum incendio miſerabili, propemodum ſolo æquata ædificia præterirent, in quibus aliquando lætos dies inter ſanguine cõiunctos exegiſſent.

DE SEVERITATE EIVS *in iure dicendo.*

IVS dixit poſtea in omnibus ſuis prouincijs, haud minore ſeueritate quàm diligentia non eſt paſſus vlla grauiora ſcelera impune fieri. Nullus vnquam principum in iure dicendo minus dedit amicitiæ, pecunię, ſanguini. Quibus rebus nimium ſolent quidam commoueri, neque interim eſſe memores, iuſtitiæ primum munus eſſe, ius ſuum vnicuique tribuere.

DE PHRYSIIS QVÆDAM, ET *motu ſequuto expulſionem Eduardi Anglorum regis qui ſocer Caroli.*

PAucis poſt annis Phryſiæ orientales populi, quum Burgundionum ducis imperium detrectarent, miſſi ſunt hinc inde legati per

quos de pace & parendi conditionibus ageretur, quanquam libertatis gens amantior, nullas nisi multo æquissimas conditiones admissura videbatur. Carolus animaduersa gentis pertinacia, terribili armorum apparatu mox erat fines eorum ingressurus, nisi ad tempus dissimulandum ratus, alio mẽtem conuertisset. Circa eadem tempora maximus armorum motus in Britanniis extitit, pulso & eiecto nobilium coniuratione Eduardo rege, Caroli Burgundi socero. Neque resedit hic motus citra humanum cruorem. Ante Calisium & alia quædam loca ingenti ædita cæde. Cuius rei nobis est author Sabellicus, veteris ac recẽtis historiæ scrutator, meo iuditio non indiligens.

DE STELLA COMATA VISA *Caroli temporibus.*

ANno dominici natalis, Millesimo, quadringentesimo, septuagesimo secundo, mense Ianuario sub festum diem Agnetis exorta est crinita stella, quæ maximo horrore mortalium, visa, fulsit per continuos tres menses. Multa hunc cometam sequuta bella, atque ingens hominum cædes & pestilentia, quæ pluribus locis atrociter sæuijt.

DE ARNOLDO GELRIÆ PRINcipe carcere educto, & Adolphi filij huius per Carolum apprehensione, & de bello Gelrio.

Per

PER idem fere tempus opera & studio Burgundi custodia dimissus est Arnoldus Gelriæ princeps, quem filius Adolphus septennium totum in vinculis detinuerat. Quam caussam huic in parentem violentiæ prætenderit non tradunt, quibus curæ fuit nostratium principum res gestas conscribere. Illud reperio Adolphum postea accersitum ad Carolum principem vti de communibus rebus inter se commentarentur. Sed quum impius ille multa eo congressu se digna Caroloque indigna locutus esset, primo diebus aliquot seruare iussus, mox Viluordiam (& hoc Brabantiæ oppidum) abducitur, vbi custodiæ traditus mansit vsque ad obitum Caroli. Duplex deinde fama est, quomodo accesserit Burgundo Gelriæ principatus. Quidam eum emisse scribunt à duce Iuliacēsi, qui tum verus esse credebatur hæres eius terræ. Alij tradunt Arnoldum paulo antequam vita decederet Adolpho filio infensum, exhæredato eo principatum cessisse Burgundionum duci Carolo, qui defuncto iam Arnoldo misit illico ad singula pene eius regionis oppida legatos, qui monerentur, vt si rebus suis consultum vellent, Caroli imperium reciperent. Quod si facere recusarent, haud dubie futurum, vt egregius princeps armis repeteret suam terram. Legatis superbe responsum neminem esse tota Gelria qui magnopere Caroli minas pertimesceret, si acie

si acie certare vellet, non defuturos qui patriã defenderent. Hæc vbi renunciassent legati, statim cum exercitu profectus in Gelriam Carolus, primum à Ruremondanis recipitur, atque his initijs perterriti vicini, vltro deditione facta, in gratiam sunt accepti. Oppidum Venlo diebus aliquot obsessum est, ac nouissime, apertis principi portis, omnia sunt illi in manum tradita. Postea & Nouiomagum clarissimũ Gelriæ oppidum, viginti quinque diebus varie oppugnatum ad deditionem compellitur. A cuius ciuibus ingenti lætitia introductus Carolus totius Gelriæ principatum suscepit. In eadem vrbe ad se adductos mortui Arnoldi ex filio nepotes, primum est osculatus, deinde è conspectu summotos iussit auehi Gandauum ad vxorem suam Margaretam, sic reperio apud quosdam. Alij dicunt pueros illos non Gandauum missos, sed vna cum principe auectos esse in Brabantiam, vbi sint plures annos honorifice habiti. Nouiomagi principatu Gelriæ (vt dixi) suscepto, à cæteris quoque eius terræ oppidis Burgundus recipitur, ac postremo comitatui (vt vocant) Sutphaniæ, solennibus etiam cæremonijs initiatur. Aestas qua subacta est à Caroli armis Gelria, fuit citra omnem hominum memoriam calida, diuersis locis & homines & bruta animantia intolerandis periere caloribus.

DE CONGRESSV DVORVM *principum potentißimorum Friderici imperatoris, & Caroli ducis.*

ANni huius autumno Fridericus imperator pulcherrimo comitatu, in quo multi egregij præsules, multi insignes duces, ac illustres erant optimates, venit Treuiros (est hæc ciuitas ad Mosellam fluuium sita) vt cum Carolo Burgundionum principe de multis ac varijs rebus coram loqueretur. Carolus vero vt venisse audiuit imperatorem, compositis in Gelria rebus, eo confestim est profectus, longe pulcherrima comitante pompa. Inuenio principi nõ longe dissito à Treuiris obuiam itum ab imperatore, tum vrbem tubis, alijsque id genus circunsonantibus instrumentis pariter ingressi, diebus aliquot vna fuerunt. Interim Carolus nihil non opum, nihil non splendoris effudit, ad decorandum imperatoris aduentum. Conuiuium, cui per eos dies imperator est à Carolo adhibitus eiusmodi fuit, vt propemodum nuptias illas (de quibus alio loco diximus) apparatu, & magnificentia æquauerit. De hoc Friderici imperatoris, & ducis Caroli congressu extat, & circumfertur pulcherrima epistola, eximie docti viri Rodolphi Agricolæ.

DE PARLAMENTO MECHLIniæ per Carolum ducem instituto, & sepultura parentum eius.

REuersus ab imperatore Carolus, Mechliniæ curam instituit, quæ non erat alia in orbe Christiano celebrior futura, si fœliciter inchoatum à Carolo principe concilium insequentes duces pari cura fouere, ornare, atque ampliare studuissent. Hæc curia prælata cæteris, constituta erat causarum omnis generis iusta ac legitima disceptatrix, omni adempta prouocandi potestate litigantibus. Consiliarij numerum tricesimum explebant omnes viri docti, perspicaces, circumspecti, acri iudicio, iusti & sobrij. Dixisses Areopagitarum cõcilium illud esse, ea grauitate, doctrina, prudentiaque lites dirimebant, suum cuique reddentes. Ad locum audiendis controuersijs destinatum equites ibant, aliter enim nõ licebat. Curiam ingressis, paratum erat sacrum. In hoc precabatur sacerdos, vti optimus deus eiusmodi suis mentem daret, vt eo die concilio prodesse alijs & possent & vellent. Sacro facto, locum tractandis reipublicæ negotijs constitutũ ingrediebantur. Vnde post horas aliquot sub meridiem egressus eos excipiebat iterum sacrificus alterum facturus sacrum, in quo deum precaretur, vt eius diei consilia, commodo esse vellet reipublicæ. Ad hæc honoris ademptionem his fuerat interminatus Carolus, si quid per socordiam præterijssent, quod ad reipublicæ commodum pertinere videretur. Adeo nihil hic princeps, nisi de publico cogitabat.

His

His itaque ſic ordinatis, ad parentum ſuorum ſepulturam animum adiecit. Vtriuſque igitur patris matriſque corpus, longis itineribus in Burgundiam deportatum, ſepelitur in Carthuſienſium monaſterio, quod extra Digium vrbem viſitur, non incelebre. Singulis pene oppidis, qua erat iter faciendum, celebratę exequiæ, nullo adhibito honoribus modo.

DE OBSIDIONE NOVESII, *uulgo Nutia dicitur.*

PER id tempus Ruperus Beyeren Colonienſium Archiepiſcopus, multum eſt apud Carolum Burgundum cognatum ſuum quæſtus, magno conatu obſtare Colonienſes, & oppida circumiecta, quo minus ipſe debitos ſibi annuos prouentus ex locis illis reciperet. Quo audito Burgundus, vt Rupero (alij habent Roberto) præter cognationis vinculum, etiam chariſſimo ſubueniret, conſcripto ingenti equitum ac peditum exercitu, fines ditionis ſuæ egreſſus, ad bellum Colonienſium, & finitimis inferendum properat. Noueſium Coloniæ vicinum (dicitur vulgo Nutia) cœptum eſt obſideri medijs Iulij caloribus. Aduexerat ſecum princeps immenſæ molis bombardas, quibus non vno loco diſiecta murorum parte multum & vrbis ædificijs damni illatum, & magna incolarum facta ſtrages. Lego vrbem multa vi oppugnatam, ali-

aliquanto etiam maiore præsidio à ciuibus defensam. Erat præsidij præfectus Hermannus quidam comitis Hessenij frater, cuius virtute oppidum incolume mansit, inter maximos terrores. Nam vt cætera obsidionis mala prætercam, ab his etiam qui intus erant fame ac rerum omnium tanta inopia laboratum est, vt equi, instrumenta militiæ, pluribus victui fuerint. Apud quosdam inuenio, paucis diebus in alimoniam ciuium absumptos cccc. equos. Hic nihil dico de prælijs quæ durante obsidione inter obsessos & Burgundũ fuere. Ex multis enĩ duntaxat insignia consector. Assidebãt nostri homines Nouesiũ, quum imperator Fridericꝰ Agrippinã venisset, vt cum Burgundo vel cõfligeret, vel obsidione Nouesiũ liberaret. Hoc audito Carolus, tantum abfuit, vt fugã circumspexerit, aut de soluenda obsidione cogitarit, vt instructos suos etiam produxerit, auidus certaminis. Verum continuit sese intra septa Fridericus imperator, vel non ausus dimicare, vel quia speraret futurum, vt imperatoris aduentu perterritus Burgundus, inde subito discederet. Quum nihil tale post dies aliquot euenisset, videreturque dux in incœpto bello perseueraturus, est inter eum ac imperatorium militem satis atrociter pugnatum, vicitque Burgundus tanto gloria maiore, quanto bellicosiorem fuderat hostem. Et hanc victoriam potius virtuti quàm fortunæ debuit, nam & aciem peritissime

ſime inſtruxerat, & promptiſſime omnes pugnauerant. Non eſt poſt eum diem Romanus princeps auſus cum Carolo manum conſerere. Itaque de pace agi cœptum per ſummi pontificis legatum Alexandrum antiſtitem Foroliuienſem, qui noctes dieſque principes hortari, vt arma exuerent, Burgundus Noueſio diſcederet, quoad de re maturius cognoſceretur, eſſetque pontificis maximi ea cognitio. His vtrinque acceptis, pax ſancita eſt, quam excepit Gallicum bellum.

DE BELLO ADVERSVS GALlorum regem.

NAm Ludouicus rex Gallorum Artheſiam & Picardiam ingreſſus, plurima Caroli ducis oppida vi capta, diripuit. Quo ſucceſſu elatus, de Atrebato etiam oppugnando cogitauit. Verum huc tempeſtiue miſſum præſidium, Galli conatus irritos fecit. Prius tamen quàm Ludouicus ex his locis militem abduceret, pugnatum lego inter eum, ac duces, quos miſerat Carolus ad tuendum Atrebatum. Vicit Gallus, qui vt erat numero militũ ſuperior, ita cum longius abeſſet Carolus, multo etiam plus animi ſecum attulerat.

DE ADVENTV EDVARDI *regis Angliæ ad Carolum ducem, & de inducijs cum Gallo.*

SVB hanc pugnam, ab Noueſĳ longa obſidione domum reuerſo Carolo nunciatur,

appulisse Calisiam Eduardum Anglorum regem, cui eius tam laboriosi itineris causa fuit, vt cum Carolo, qui rursus ingentem contraxerat exercitum, suas copias iungeret. Ita enim prius inter eos cōuenerat. Vna igitur Galliam ingreſsi, tantum terroris Ludouico incusserūt, vt is repente conuocatis regni primoribus, eos veluti in re trepida anxius consuluerint, quo pacto esset infestiſsimo hosti resistendum. Placuitque tum legatos mitti, qui pacem peterent. Auditi legati, non pacem, sed nouem annorum inducias impetrarunt. Hic tam insperatus rei exitus, vt incredibili Gallum lætitia affecit, ita Anglorum principes male habuit, quibus immodica vastandæ Galliæ cupiditas incesserat.

DE BELLO GESTO IN LOTHO- *ringia.*

EDuardus vndecim hebdomadibus in Caroli prouincijs cōmoratus, ad suos transmisit mense Septembri, quo tempore, & Carolus Namurcum venit: vnde cum ingenti militum numero ante exitum eius mensis in Lothoringiam, ob fœdera sibi non seruata, profectus, impetu primo vrbeculas aliquot vi cepit, captas, præsidio muniuit. Quo successu ducis perterritus Renatus eius terræ princeps, annos natus circiter viginti, cum aliquot nobilioribus viris in Galliam fugit, ne viuus in hostiū pote-

potestatem veniret. Fuga principis adeo fracti sunt omnium animi, vt effusus Caroli exercitus, paucis diebus loca plurima occuparit. Nouissime obsessum Nantium longe munitissimum oppidum, tenuit obsidio illa nouem hebdomadas. Vrbs interea multũ strenue defensa, tandem fame domatur. Itaq; facta deditione, ciues vita donati, prętcr duos tresúe, qui vltimo sunt affecti supplicio. Animaduersionis huius causa nõ traditur à scriptoribus. Vrbem deditam Carolus præsidio firmauit, atq; inde digressus, totam Lothoringiam breui ad obsequium redegit. Fuit hæc vltima eius victoria. Vulgo creditum est, omni fauore numinis destitutum eum, postea nunquam fœliciter pugnasse cum hoste, quod eodem tempore multo grauissimis exactionibus clerum onerasset, quanquam expedit nonnunquam quosdam ad frugalitatẽ vocare, modo satis iustę ad id faciendum rationes accesserint.

DE BELLO EIVS CONTRA *Heluetios.*

SVbactis Lothoringis non diu in ocio fuit Carolus, sed bellicam gloriam augendi cupidior, trãstulit inde bellum in Heluetios, quod hi populi nõ multo ante Sabaudiã (vbi præerat neptis eius) tumultuose ingressi omnia terroris ac prædæ compleuerant. Itaque primum sunt missi ab Heluetijs legati, quos princeps Carolus vix auditos iussit confestim

abſcedere, atque ipſe eodem tempore ſequutus in vrbe Granſonia, quam nonnulli dicunt ab eo tum expugnatam, plures Heluetios in crucem ſuſtulit. Quo facto cõmota & irritata gẽs pugnatior, contracto exercitu hoſtem Burgundum adoritur certa ſpe aut occidendi eius aut fugandi. Heluetiorũ impetu degrauatus Caroli miles primo auertitur, inde fuſus fugatusq́; multa cum cęde diſſipatur. Fuiſſet in eo prælio captus princeps, niſi relictis ſuis loco diſceſſiſſet fugienti ſimilis. Sunt qui ſcribant hic periſſe opes Caroli ducis, tantum vaſorum aureorum argenteorumq́ue ac veſtium omnis generis ab hoſte deportatum, amiſſus & omnis bellicus apparatus.

DE IISDEM.

EXprimi verbis non poteſt quãtum ex hac inimicæ gentis victoria dolorem animo conceperit victus Burgundio, qui vincere ſemper antea conſueuerat. Vir alto ſpiritu ac nimium quietis impatiens, neque die, neq; noctu ſomniũ capere potuit. Itaq; reparato exercitu, iterum Heluetios adoritur, cum quibus infœliciſſime nuper dimicauerat. Hic quoq; vicit ac ſuperior fuit Heluetius, quippe qui numero militum præſtabat. Pars multo maxima Burgundionum aut capta aut cæſa, nullus fere clari nominis fuit ex noſtris, qui non illic ceciderit præter ipſum ducem, qui re perdita ac profligata cum paucis fugę comitibus, fuga

ſerua-

ſeruatus eſt. Ioanni baptiſtæ dies fuit quo Heluetij & Burgundiones tanta animorum pertinatia conflixere, qui huic proximus dies illuxit facile declarauit, quàm tetra ſit ibi loci ædita cædes, numerata ei ſunt à quibuſdam, xxvj. M. occiſorum.

DE RECVPERATO NANTIO
per renatum, & eiuſdem urbis obſidio-ne per Carolum ducem.

HAC clade ſuorum conſternatus Carolus in maximum luctum ac mœrorē incidit, nunc ſecum reputans quãtum hominum proximis duobus prælijs, ſua temeritate orco demiſiſſet, nunc exiſtimans nihil eſſe turpius, quàm vinci eum ducem, qui toties ipſe fortiſſimos populos ad obſequium redegiſſet. Cæterum Caroli malis & tam nobili Heluetiorũ victoria erecti plures populi conſociatis viribus vt vnum hominem extinguant. Ad arma concurrũt, ac ductu renati principis Lothoringiæ, Nantium vbi à Carolo præſidium fuerat relictum obſidione cingunt, nec multis interpolitis diebus idem oppidum prius expugnãt, quàm Burgundus eo cum ſuis copijs accurrere potuit. Expectabat enim ex Brabantia, & finitimis locis nouum exercitum, quo accepto properans in Lothoringiam, Nantium iterum obſedit. His locis ab hoſte (quod minime futurũ verebatur) circumcluſus, tanta rerum omnium inopia laborauit, vt in eius exercitu plures fa-

me ſint extincti. Itaq; indignantium militũ voces paſſim exauditæ, ſatius fuiſſe dictitantium, in patria manere, vbi coniugibus ſuis ac liberis aſſidentes, nulla interim neq; cibi neque potus inopia præmerentur. Abductos ſe in ea loca quibus aut procul à patriæ conſpectu moriendum ſit, aut quod morte miſerius eſt ac triſtius in ſeruitute viuendum. Hæ militum querelæ non dubium eſt, quin principem ſuorũ amantiſſimum commouerint, verum in eo ſtatu res erat, vt mederi tantis malis non potuerit.

DE PRÆLIO ANTE NANTIVM, *& cæde Caroli ducis.*

HAud multo poſt Lothoringus ad pugnam euocat Burgundum, qui vna parte copiarum in obſidione relicta, ſtatim venit ad locum certamini conſtitutum, acie dimicaturus cum paucis aduerſus tam multos. Hic ſuos perterritos hortatus dicitur vt alacres irent & gloriam à maioribus acceptam poſteris relinquerent, adeo non eſſe formidandum hoſtem. Heluetium qui pauore Burgundici agminis haud ſua virtute bis fœliciter antea dimicaſſet, numero militum vincere Heluetium, ſed non raro modicis copijs præpotẽs fuſos eſſe exercitus. In hanc ſententiã vbi pauca nequicquam dixiſſet, canentibus ſignis Renati miles cum tanto fremitu & clamore in hoſtem procurrit, vt ſtatim turbatum eum loco ſummouerit. Neq; difficile admodum erat, pu

gna-

gnabant enim cum recentibus & integris,debi les macie confecti. Primum igitur facta fuga, deinde innumeri cæsi ac primo impetu obtriti ex nostris. Quis tam beata rerum ac verborum copia instructus vt cladem eius multiplicem,deuictorum fœdissimam fugam,cædē nunc singulorum,nunc vniuersorū merito deploret? Vidisses alios qua breuissima patebat via trepidos fugere, alios per præcipitia nunc saxis aspera,nunc obducta sentibus,loca petere,quæ hostibus ignota putarent. Fatigata,siti propemodum enecta & saucia passim corpora iacebant. E proximis vero locis,virorum clamor & fœminarum vlulatus audiebātur. Hac pugna Carolus ipse qui eo die & sępe alias maiore animo quàm consilio dimicauerat, tribus plagis media iacentiū strage confossus interijt, pridie Epiphaniæ.Hic finis fuit principis oīm qui ea tēpestate fuerūt bellicosissimi.Annus ille,quo dux tā nobilis ante Nantium cæsus est, fuit humanæ salutis M. cccc. lxxvj. ita colligit Sabellicus. Alij duos adijciunt, rursus alij quinq; subtrahunt annos. Varietatē hanc demiror in re adhuc recenti, cum Sabellico vulgus consentit,consentiunt natu grandes, quorum memoria res accidit.

DE CAROLI SEPVLTVRA, ET *sermone qui de eo iam mortuo fuerit.*

AB illa pugna exacto iam triduo, Caroli corpus certissimis signis agnitū sepelitur

Nantij in æde S. Georgij. Quum sepeliretur intuentibus qui ex clade illa supererant, obortæ lachrymæ, nõ erant enim ignari qualem patria ducem amisisset. Obuersabatur oculis multa viri virtus, hærebat fixus in pectoribus adstantium vultus militem in prælium educentis. Occurrebat quo animo vrbes oppugnare, muros conscendere, hostem loco summouere consueuisset. Cæterum proximo septennio quod est viri cædem insequutum, omnibus locis multus & varius de illo iactatus est sermo, affirmantibus quibusdam viuere eum Bruxellæ oppidulo Sueuiæ. Alijs contradicentibus, non interemptum ante Nantium, sed captum & abductum in Gallias, ibi in conspectu regis Ludouici gladio admotum perijsse. Spes de Caroli vita quæ postea vanissima comperta est, in causa fuit vt paucissimis locis celebratæ sint eius exequiæ.

DE TRISTITIA ET LÆTITIA *in morte eius.*

MOrte principis huius, plurimi tristati, quidam lætati sunt. Oderant ij impẽdio pugnacem. Oderant ob assidua bella pecuniæ exactorem. Defuncto tamen eo, in Brabantia & Flandria exorti & sequuti maiores motus fecere, vt reuiuiscere Carolũ omnes cupierint. Adeo stolidum vulgus nonnihil mutatis rebus ea probat, quæ antea damnauit.

DE FILIA, ET EIVS VXORE.

Filiam

Filiam reliquit hæredem Mariam, excellenti forma virginem. Quæ illi ex Ysabela, coniuge secunda (tres enim duxerat) suscepta, nupsit postea Maximiliano, Friderici imperatoris filio. Vltima eius vxor Margareta defuncto marito, pluribus annis superuixit. Certe multorum bono, suis enim facultatibus interim præclara fouit ingenia, studuitque modis omnibus partim culpa temporum, partim principum negligentia ac vitio iacentes literas præcipue sacras excitare. Nulli vnquam attribuit sacerdotium, nisi prius & eruditionem, & vitam inspexisset. Quod vtinam & hodie facerent principes, non tam multos passim videremus idiotas in ecclesia dei, quos fortasse præstaret defricandis principum matulis, quâm hominum conscientijs præesse. Mechliniæ sepulta est hęc nobilissima fœmina, in cœnobio Minoritanorum. Ex qua Carolus nihil liberorũ tulit. Vnde miror, quidnam Raphaeli Volaterrano in mentem venire potuerit, vt referret in literas Mariam (de qua diximus) huius filiã Margaretæ fuisse. Non debuit, meo iuditio, vir tantus, & is Italus, in rebus nostratibus conscribẽdis, potius hominum sermonibus, quàm libris credere.

DE PRÆLIORVM AS*sumptione.*

HActenus de gestis Caroli ducis. Nunc summatim exponam quæ de ingenio

& moribus eius habeo comperta. Prælia multa sic assumpsit, vt militem sæpius nihil tale cogitantem, iusserit acceptis armis in hostem ire, pluuio interdum cœlo, & grauissimis tempestatibus, quum minime educturus putaretur. Et quod mirum videri potest nec prouectior quidem, ad conserendas cum hoste manus cunctatior factus, quo sæpius victor abijsset, hoc magis incertum pugnæ euetum experiundum opinabatur. Nullo vnquam prælio vicit, quo non statim sit fugientem hostem insequutus. Adeo nihil spatij datum ab eo, perterritis.

DE PROBITATE ET DISCIplina eius in milites.

INter milites suos, neq; morum, neq; fortunarum, sed virium respectu alium alij præferebat, & erat in his tractandis nunc seuerus, nunc facilis. Haud enim omni loco ac tempore, sed quum non procul abesset hostis, coercere eos & comprimere solebat. Ita factum, vt nunciato in prælium exeundi tempore semper eos & paratos & intentos haberet.

DE COERCIONE MILITVM eius, & amore in eosdem.

DEsertorem ac furacem militem acerrime puniebat, cætera plerunque dissimulans. Quendam patibulo suffixit, qui aniculæ gallinam subtraxerat. Amabat etiam suos vsqueadeo, vt nullo non beneuolentiæ officio prosequeretur. Aduersa valetudine laboran-

ran-

rantes, & saucios medicis committebat fidelissimis.

QVOMODO NON SIT PASsus militem luxuria diffluere.

IN hoc Cæsarem illum dictatorem aut Africanum, Scipionem, aut Metellum præclarum ducem referebat, quod in suo exercitu nihil eorum passus est esse, quibus corrupti & effœminati militum animi à studio rei militaris auerterentur. Aberant enim adipata obsonia & bellaria. Exulabat commessatio. Exulabant reliqua omnia, ad luxuriam pertinentia. Vulgari cibo contenti, procul à fame seruabantur, adque obeunda militaria officia hoc pacto expeditiores ibant.

QVANTVS FVERIT ÆMVlus Alexandri Magni.

CArolus rebus gerendis natus, iam inde ab obitu patris sui Philippi, tantum se præbuit Alexandri Magni æmulum, vt pene ille ipse sit factus. Nihil audire libentius, nihil maiore animi voluptate solebat legere, quam authores qui de Alexandro quippiam scripsissent. Vnde factum est, vt omnia illius egregia & laudabilia facinora, memoriæ mandauerit, oblataque occasione, nunquam non studuerit imitari.

DE CONSILIO EIVS præferoci.

Vnum

VNum erat in quo merito culpari potuit, præcipitatum consilium. Nam & bella quædam suscepit, nullo prudentiũ (quos secum habebat) in consilium adhibito.

DE CELERITATE EIVS IN FAciendo itinere, & patientia in labore.

HVnc tam præcipiti, ac præferoci consilio virũ, in castris Hannibalem, in conficiendis itineribus Iulium, aut Alexandrum quendam dixisses. Algoris enim, & solis iuxta patiens fuit. Tot illi frigidæ hyemes ac torridæ sub pellibus actæ æstates. Itinera vero tanta celeritate confecit, vt sępius de suo aduentu, præmissis nuncijs, anteuerterit, sæpius hostem de improuiso oppresserit.

PATRI MORTVO SVCCEdit filia Maria.

POstquam Carolus in humanis esse desijsset, Brabantiæ, Flandriæ, Hollandiæ, aliarumq́; regionum finitimarum principatus in Mariam filiam eius vnicam recidit. Quę Gandaui agebat, quum tristissimũ de cęde parentis acciperet nuntium. Venerunt illuc haud multo post illustres viri cõplures, partim consolaturi fœminã, quæ parentis obitum, vt par fuit, grauiter molesteq́; ferebat. Partim cũ ea de reipub. administratione colloquuturi. In his erant Ludouicus Borbonius, Leodinorum tunc tẽporis Antistes, Dauid Burgundio Traiecten-

iectensium in Hollandia episcopus, Mariæ patruus. Hic enim Caroli frater, sed nothus erat, Ioannes dux Cliuensium, & Adolphus Rauesteynius fratres, Vuolphardus Veriensiũ princeps, Ludouicus comes Vuintesteynius, Hollandiæ, Selandiæ ac Phrysiæ præfectus, Gualrauus Brerodius. Quibus Gandauum ingressis, statim in eadem vrbe Maria principatum Flandriæ suscepit, ac priuilegia ciuibus reddidit omnia, quæ pater ob excitatum se præsente tumultum illis ademerat.

LEGATI IN GALLIAM MISSI, *& magni aliquot uiri supplicio admoti.*

SEcundum hæc, Maria ad regem Galliarum Ludouicum legatos misit: Guolphardum Veriensem, Ludouicum Gruythusium, & Guilielmum Hugonetum, qui cancellarius fuerat Caroli, vt hi suo nomine regi præstarent Homagium: vulgari vtor voce, vt nemo non intelligat. Legatos priusquam à se dimitteret Ludouicus, duo ab his Mariæ cognotę suę renunciari voluit: vt orbata parente, se tutorem illa rerum suarum acciperet, eademq; filio suo Carolo, qui tum annos natus erat duntaxat septem, nuberet. Ad principem suam reuersi legati, hæc ita vt iussi fuerant renuntiauerũt. Primũ nihil respondit Maria. Patris interea mortui cancellarius suadere vt id faceret, ad postremum etiam dicere, minime eam rebus suis consulere, vt quæ has nuptias, & illum tam poten

tem,

tem, & ſanguine iunctum principem tutorem recuſaret. Quodam igitur die ſub veſperam, ad ſe ingreſſo Adolpho Raueſteynio principi, multis cum lachrymis queritur, nimis ſibi moleſtum eſſe Hugonetum, qui non deſiſteret inſtare, vt quę rex Ludouicus proxima legatione petijſſet, ea faceret, quandoquidem haud alia via pacem ab illo impetratura videretur, Exierāt enim induciæ. His auditis, Adolphus paucis eam, vt potuit, conſolatus, abijt: ac re cū tribunis populi Gandauē. cōmunicata, effecit vt ſtatim apprehenderetur Hugonetus, & cum eo Prothonotarius quidam Pontificius. Qua nocte hæc acciderūt, clanculum fugit princeps Humbercurtius. Is cum dies aliquot latuiſſet in Cartuſiaco extra Gandauum cœnobio, apprehenſus & ipſe in oppidū retrahitur: Ita his tribus viris in vincula cōiectis, populus aliquandiu in armis fuit. Hugonetus quæſtioni admotus, tandem confeſſus, traditur à ſe ſuppreſſas literas Caroli principis, quas ille ante Nantium inopia rerum omniū laborans, quæ ad bellum gerendū neceſſariæ eſſent, ad ſuos conſcripſerat hoc argumento: Niſi pecunia & cōmeatus, belli ſubſidia mitterētur, actū de ſe ac ſuo exercitu eſſe. Rabies igitur ac vulgi furor inuito magiſtratu, inuita etiā principe, Hugonetū, Humbercurtiū, & Ioannē mel cognomēto, equitē auratū gladio ſubiecit. Prothonotari⁹ in carcerē cōiectus, vbi poſt annos aliq̄t expiraſſe credit̄.

MAXIMILIANO DESPONSA MAria, *Gallus Atrebatum obsidet. Alia quædam occupat loca. In his & Burgundiam, Flandri educunt imagrum Tornacenses.*

TReuiris in Germania Friderici imperatoris filio, Maximiliano filiam vnicam Mariam desponderat Carolus, anno salutis humanæ, Millesimo, quadringētesimo, septuagesimo quinto. Nec multo post ante Nantium cæsus princeps nobilissimus. Gallorum itaque rex Ludouicus quum audisset futurum, vt Maximiliano Friderici filio nuberet Maria, plenus irarum subito contractis viribus Atrebatum venit, quam vrbem dies aliquot assiduis bombardarum ictibus oppugnatam, ad postremum in deditionem accepit; pluribus eiectis, quibusdam etiam occisis qui Mariæ fauebant. Ingressus Arthesiam vi cepit oppida quæ Burgundo cesserant, quo tempore pugnatum est ad montem Henrici, vt alio diximus loco. Sub idem tempus & Burgundiam nostratibus ademit, existimans eam iure hæreditario mulieri accedere non posse, nam virilem stirpem nullam reliquerat Carolus. Videbantur galli & alia occupaturi loca, nisi resisteretur. Itaq; conscriptus exercitus mittitur Auennas in Hanno niam. Huc cum armata manu accurrens hostis, oppidulum expugnat. Capti duces copiarum nobiles ac generosi viri omnes magno

sunt

ſunt poſtea redempti. Tornacum eodem tem-
pore à Gallis præſidio firmatum, vnde quoti-
dianis prope incurſionibus factis in Flandricũ
agrum irritati Flandri copias contrahunt. Co-
piarum imperium defertur Adolpho principi
Gelriæ, qui per id tempus attente cuſtodieba-
tur in arce Cortraci. Hunc virum cuſtodia e-
ductum, ſequuti milites, vaſtato latiſſime Tor
nacenſium agro, ad ipſa vſque mœnia vrbis
acceſſere. Amiſſo duce, Flandri retro abiere,
vbi nullo adhuc memorabili ædito facinore,
dux Adolphus in viridi quodam pratulo, ab
his qui ſe portis effuderant, occiditur, fruſtra
eum defendẽte Ioanne Grachio, qui & ipſe lo-
co eodem confoſſus eſt. Mortui ducis corpus
auectum, honorifice funeratur apud Tornacen
ſes. De hac victoria ſuorum factus certior Lu-
douicus, venit in ſpem totius propediem in
ſuam poteſtatem redigendæ Flandriæ.

DEFICIVNT GELRII A MARIA, *in Buſcoducenſes educunt, Brabanti-cum agrum late uaſtant.*

OCciſo ante Tornacũ Adolpho, deſciue-
runt & Gelrij à Maria. Cuius authores de
fectionis fuiſſe tradũtur Nouiomagenſes
& Sutphanij. Catharinæ ſorori nuper cæſi A-
dolphi tradita adminiſtratione, Gelrij ex no-
ſtris ceperunt claris ornatos natalibus viros,
Fridericum Iſelſteynium, & Guilielmum Eg-
mondanum, cum parte familiæ vtriuſq;. Hos
Nouio-

Nouiomagum perductos, triennium perpetuum vinctos seruarunt. Postea suarum imperium copiarum Frederico Bruunswecensium principi in Gelriã accersito, decreuerunt. Quo duce freti, in agrum Busciducensem incursionem fecere. Sed hi resistentes, multo plus damni Gelrio intulerunt, quam antea accepissent ipsi. Obsiderunt & Grauiam oppidulum. Hic omnibus clausis itineribus, qua commeatus ad obsessos inferri potuisset, breui ad deditionem compulsi ciues Gelrij. Sub id tempus & in Brabanticum agrum & Cliuensem tumultuosius euecti, pluribus locis atroci excitato incendio, multos ex vtraque gente captiuos abduxerunt.

TVMVLTVS CIVIVM BRVxellæ. *Ex plebe creati magistratus.*

NOuis postea motibus, discordiaque per Brabantiæ & Flandriæ oppida laboratum est. Bruxellæ, vulgus quum impetrasset, vt summotis magistratu, qui ex illustribus aliquot familijs complures annos summæ rerum præfuerant, sibi liceret quotannis ex corpore ciuitatis totius renouare senatum, auxit hunc tumultum noua creatio. Creati xv. viri ex eodem corpore, quorum studio ac diligentia breui temporis spacio factũ, vt grande æs alienũ dissoluerint, & vrbem pristino restituerint vigori. Post aliquot inde annos mutatis

in diuersum rebus, permissa est iterum admini stratio familijs magna certe iactura reipub.

CONSPIRATIO PLEBIS ADVERsus primores Louanij, apprehensus oppidi praefectus conspirationis dux, Pauwel luenken in Selandia decollatur.

PER eadem tempora fuit & Louanium in motu conspirante plebe aduersus Senatum ac primores ciuitatis, qui Gallorum regi, cum quo tum acre dissidium erat, fauere dicebantur. Cónspirationis dux erat lanius quispiam Paulus cognomento Luenken, vir non pessimus omnino, sed lingua promptus. Hic apprehensum oppidi praefectum Ludouicum Pinnoc, & principes ciuitatis aliquot gladio, vt cupiebat, subijcere non potuit, quod lictorem non haberet. Thenensium qui vicini sunt populi, accersitus lictor non venit. Et Louanij in tanto vulgi tumultuantis aduersus magistratum odio, nemo tamen reperiri potuit, qui lictoris fungi ministerio vellet. Durauit hoc malum quoad Nassauius princeps, cum armato milite in Louaniensem agrum ad comprimendos motus irrupit. Hic veriti autores tumultus futurum, vt si vrbem expugnasset, capitali supplicio afficerentur, alijs alio clam dilapsis, Paulus omnium princeps in Selandiam applicuit, vbi Cruningae, qui pagus est eiusdem insulae, apprehensus decollatur. Vrbis enim praefectus Ludo-

Ludouicus, quem durante motu captiuum habuerat vulgus, ad singulorum pene magistratus locorum insignium scripserat de Pauli fuga.

MAXIMILIANI ADVENTVS EX *Germania superiore, quanto idem gaudio sit exceptus Gandaui, in qua urbe duxit uxorem Mariam.*

CIuiles in Brabantia & Flandria tumultus, nam per singulas pene vrbes ea pestis vagata est: conquieuerunt aliqua ex parte aduentu Maximiliani archiducis Austrię, quē pater Fridericus imperator miserat in hæc loca, vt vxorem duceret Mariam, Caroli nuper ante Nantium cæsi ducis filiam vnicam. Hæc agebat id temporis Gandaui, quo per Louanium & Bruxellam Brabantię oppida cum ornatisśimo agmine procerum Germanorum, quos illi proceritate insignes, vestituq́ue eleganti, auroq́ue exornatos, equis atque lanceis conspicuos parens Fridericus adiunxerat, proficiscitur. Iam Teneramundam venerat, quum Gandauum allatus est nuncius aduentare principem. Senatus statim vniuersus, multiq́ue alij eiusdem vrbis clari ciues, ad portam Bauonis occurrentes, felicem Archiduci aduentum gratulati sunt. Ad ingressum noui principis vndiq; procurrere pueri, prosiliere adolescentes, effudere sese iuuenes, promoliri senes, gratulari, applaudere, omnes sublatis in cœlum

manibus immortali Deo gratias agere. Ducalem aulam ingressum, nobilis illa virgo Maria sponsum optatissimum obuijs ulnis excepit, ac lachrymis gaudio manantibus est exosculata. Accedens deinde Tornacensium antistes, præsentibus & aulicæ nobilitatis, & ecclesiasticæ dignitatis summatibus, stabili eos iungit connubio. Fuit hic annus, quo Archiduci Maximiliano nupsit Maria, millesimus, quadringentesimus, septuagesimus nonus, ab eo, qui primus exordium dedit nostræ saluti.

TRAIECTENSES BELLVM HOLlandis inferunt. *Hollandi pagum Eminissam incendunt. Traiecti ciues cum Hollando pugnant, & uincuntur.*

AB Hollandis bello postea Traiectensibus indicto: Selandos inuenio rogatos vt socijs Hollandis adiungerent sese, negato auxilio, medios ac velut Tragœdiæ huius spectatores sedisse. Multum est vtrinque acceptū incommodi. Euersæ sunt arces, incensi pagi. Alia nefanda perpetrata. Nardinum Hollandiæ oppidulum a Traiectensibus captum atq; direptum est. Quam iniuriam dimicaturi Hollandi cum exercitu haud contemptibili equitum pariter ac peditum profecti, venere ad Eminissam. Hic pagus & amplissimus & munitissimus erat. Huc abegerant pecus omne suum finitimi, omnes accolę, & alia pleraque lectos,

vestem,

vestem, aurum huc importauerant. Hos adorti Hollandi, quum aliquandiu oppugnassent, vicerunt, victosque ad vnum omnes trucidarunt. Postremo direptis omnibus ædificia & publica & priuata incendio consumpta sunt. Lego in commentarijs quibusdam rerum Hollandicarum nostrate lingua conscriptis, hũc pagum fuisse miliarij vnius longitudine. Hollandi post victoriam Eminissensem longius euecti, festo die prothomartyris Stephani incenderũt pagum Vuestbruuc, credo, vt sic ad pugnam Traiectinos euocarent, qui è portis ac munitionibus suis conspecto incendio, arreptis armis, cum Hollando temere congressi, magna suorum strage fusi fugatique sunt. Fugientem hostem insequuti Hollandi, parum abfuit, quin & vrbem ipsam ceperint. In hac pugna cæsus est Consulum alter eius anni, multique alij & probi & opulenti ciues, quos non spes prædæ, sed patriæ amor ad arma conciuerat.

MAXIMILIANVS IN ARTHEsiam cum exercitu proficiscitur. Idem ante Morinum à Gallo uictus, apud Lucenburgos uincit. Per Cardinalem Ostiensem pax frustra tentata est.

ANno à Christi incarnatione, Millesimo, quadringentesimo, octuagesimo primo, venit Maximilianus in Arthesiam bello

recuperaturus oppida, quæ Gallus occupauerar. Subsedit exercitus apud Lentium, id enim nomen loco. Inde nec procul aberant Gallorũ copiæ. Sed nec vllam tentauit Archidux obsidionem, nec se loco mouit Gallus. Inuenio de inducijs aliquot annorum inter eos conuenisse. Eodem fere tempore laboratum est nostris in locis maxima annonæ caritate, quæ multos durauit annos. Sub exitum induciarum Maximilianus Arthesiæ contra hostium incursiones tuendæ præfecit comitem Romontensem. Cuius solertia Ducis Cameracum eodem tempore est occupatum. Flandriæ gubernatio tradita Petro Comiti Brianio, quanquam podagra fere perpetuo laboranti. Vir enim erat prudentia singulari, qua nihil est magis in bello necessarium, quũ omnia prius consilio, quàm armis experiri oporteat. Ita ordinatis rebus, Archidux ipse cum ingenti armatorum manu, ad obsidendum Morinum est egressus, fecitque castra non longe ab oppido. Hic certior factus de hostium aduentu, obuiam processit, aciem dispofuit, subsidia locauit. Sed Gallorum qui numero præstabant, tam celeri incursu atque impetu, nostrorum signa turbata, cædes ædita, & amissæ machinæ, sed paucæ. Eodem momento per occasionem erumpens Morino pręsidium Flandrorum munitiones adoritur, vbi cæsis, quos inuenissent multa, vestes (credo) sericas, aurea & argen-

argentea vasa,quæ Archiduci magno constite rant,secum deportarunt. Pertraxit eo spes prædæ & aliam Gallorum manum,quos insequutus Archidux ad quinque milia traditur occidisse. Inde Aream se recepit Arthesiæ oppidũ. Quæ res eum à Morini obsidione retraxerit, non reperio in commentarijs. Comes Romon tensis postea missus ad oppugnandam arcem Malonnoy,paucis diebus eam cepit. Præfectũ arcis nobilem virum ad se perductum, Maximilianus laqueo necari iussit, quinquaginta alijs, sed ignobilibus adiunctis. Qua de re quum certior factus esset Gallus, vt indignam tanti uiri,sibique charissimi necem vlcisceretur, ex Burgundis quos à prælio ante Morinum captiuos habebat,complures eodem genere supplicij è medio sustulit. Per eadem tempora Flandris atque Hollandis plurimæ sunt ademptæ naues,totum mare infestantibus Gallis. Iidem postea Lucenburgensem agrum incursantes, ferro & igni vastarunt. Cuius fama belli excitus Archidux Brabantia educit exercitum. Acie congressus cum hoste primum infeliciter pugnat, donec opem ferentibus Alemannis, Gallorum agmen terga daret. Non multis post diebus iterum agi de inducijs cœptum, quas inuenio vtrinque pactus in Calendas Apriles proxime sequentes. Erat autem Mensis Augustus, quum hæc agerentur. Octobri proximo agitatum de

ſarcienda pace inter Gallum & Archiducem, maxime adnitente Iuliano Cardinale Oſtienſi, qui noſtra memoria pontifex Apoſtatæ fugiens appellationem, duabus extritis è nomine ſuo literis, Iulium vocari ſe iuſsit, Iulij dictatoris illius nomenclatura delectatus. Cuius & mores eum in quibuſdam retuliſſe accepimus. Is inquam Oſtienſis in hoc Tornacum venerat, vt principes inter quos acre diſſidium erat, in gratiam redigeret. Verum vt nihil ſe vidit proficere, in Gallias primum, inde Romam eſt reuerſus.

INDVCIÆ INTER PRINCIPES.

Quædam de Ioanne Burgundo, & Henrico à Bergis, Cameracenſium epiſcopis.

TEnentibus inducijs neuter alterum infeſtauit. Calendæ Apriles quum iam adeſſent, prolatum eſt tempus induciarum vſque in Iulij menſis initium. Hoc Aprili Mechliniæ diem obijt Ioannes Burgundus Antiſtes Cameracenſis. Deus hominum ſceleribus iratus, tales dare ſolet ouium paſtores, hoc eſt libidini comeſſationibus & auaritiæ deditos, nonnunquam etiam pueros moribus & ætate. Qui ſuffectus eſt Ioanni Henricus à Bergis vir fuit nulli optimorum antiſtitum pietate aut alio virtutis genere ſecundus. Victum impartiebat egenis, ſuccurrebat laborantibus, orabat frequenter. Docebat etiam. Quod enim docendi genus ſalubrius, ac optimo illi & vni

Deo

Deo gratius quàm aberrantes recte monendo concionandoque ad viam reducere virtutis, quod ille strenue faciebat. Adijciam quod & studia coluit, studiosos amauit, fouit, prouexit. Multorum qui ad communem vtilitatem aliquid conscriberent portus, sinus, pręmium, ipsius denique latinæ rei tunc temporis ruinosæ & nutantis reductor ac reformator.

MAXIMILIANI IN HOLLANdiam *nauigatio ad extinguenda mala, quibus tum ea regio laborabat.*

MAximilianus eodem mense nauigat in Hollandiam, extincturus pernitiosissimam illam dissentionem, quæ populum in duas factiones diuiserat. Alteri ab hamo, alteri à pisce asello inditum erat nomen. Ciuitati cum ciuitate non conueniebat, frater fratri minabatur exitiū, filius patrem suis manibus extinctum cupiebat. Vtrinque cædes, vtrinq; innumera sunt ędita latrocinia. Sæuijt multos annos tota Hollandia hoc malum longe teterrimum, ac nescio an etiamnum reliquiæ restent pestis huius.

MISSI LEGATI AD PROROgandas *inducias.* Edictum *Gandauensium ob rei frumentariæ inopiam.*

APpetebat iam mensis Iulius, quo tempore missi sunt aliquot è proceribus, Atrebatum vbi cum regijs legatis egerunt, vt rursus in annum vnum induciæ fierent, laboraba

tur fame diuerſis locis. Edicto imperatũ Gandaui & Brugis, ne quis frumentum pluris venderet, quàm ſtatuiſſet Senatus. Qui domi habebant plura modiorum milia, in publicum ferre ac vendere ſunt compulſi.

MARIÆ CASVS EX EQVO.
Eiuſdem obitus. Et proles.

AGens in Flandria coniunx Archiducis, quum die quodam leuandi animi gratia venatum exiſſet (venandi enim ſtudio tenebatur) ibi vel equo in præceps abeunte, vel alio caſu, certum enim non traditur, ad terram excidit. Grauiter læſa, Brugas defertur. Ad eã curandam accerſiti vndique medicæ artis ſcientiſſimi viri, ſed malo artem ſuperante, haud multis poſt diebus vita deceſſit, quum annos nondum quinque Archiduci nupta fuiſſet, gubernaſſet autem quinquennium, hebdomadas xj. & dies quatuor. Ita colligit, qui noſtrate compoſuit ſermone noſtratium rerum commentarios. Vulgato Mariæ obitu incredibilis omnium luctus occupauit. Defuncta fato tam nobilis, tam proba, tã inculpatæ vitæ mulier, magnum ſui deſiderium reliquit omnibus eius ætatis hominibus. Liberos ex ea tulit Maximilianus, Philippum de quo principe dicendum eſt alio loco. Deinde Margaretam, cuius nutu ac voluntate fœminæ, noſtratium quinque prouinciarum reſpublicæ gubernantur. Digna prorſus hæc mulier eſt quam inter

priſcas illas Heroidas omnis referat poſteritas. Franciſcus vltimo loco natus infans extinguitur.

MAXIMILIANVS VXORE DEfuncta liberis ſuis tutor dari cupit.

POſt exceſſum chariſſimæ coniugis, archidux modis omnibus operam dedit vt liberis ſuis nondum puberibus, ipſe tutor daretur patriã defenſurus armis aduerſus Gallum, qui ab obitu Mariæ Flandrorum fines ingreſſus, omnia cęde & incendio fœdabat. Conuocati ſunt igitur Gandauum poſtridie Calendas Maias eodem anno primores omnium ciuitatum. Hic placuit non permittere Maximiliano gubernationem, niſi ad certum tẽpus, & vt ipſe iuſiurandum daret ſe nihil ſtatuturum niſi prudentum iuditio comprobatum. Erat enim iuuenis ipſe, & nimium his tribuebat qui aliorum incommodo ſuis conſulerent rationibus.

QVOS IVSSERAT OCCIDI innoxios Archidux.

NON multo poſt, ex Louanio, Bruxella, Antuerpia ciues aliquot, viri prudentes Mechliniam miſſi, vt hic liberius inter ſe conſultarent his de rebus, quas Louanij paulo ante conuentu primorum indicto, Maximilianus propoſuerat, vt liberis ſuis qui nondum pubertatis annos attigerant, quod modo diximus, tutor daretur. Itaq; Mechliniæ trium

primo-

primores vrbium consultantes, Archidux quorundam, qui sibi non patriæ commodis studebant, sequutus consilium, apprehendi, apprehensos in arce Viluordiæ loco munitissimo custodiri iussit. Obiectum eis, quod clam principe suo Mechliniæ modo, Alusti alias cum Flandris colloquuti, res nouas molirētur. Qui apud ducem erant homines inexplebili auaritia, consuluerunt, vt de his supplicium sumeret, ita futurum rati, vt exemplo deterritæ vrbes, liberorum tutelæ administrationem patri deferrent, ipsique tunc omnia pro sua libidine administrarent. Princeps iuuenis huic cōsilio accedens, fere omnes gladio subiecit. In quibus fuit Nicolaus Heetueldius, cuius viri & multum illustris & optimi & egregie prudentis mortem plurimi defleuerunt.

LIBERORVM TVTELA MAXImiliano defertur.

POst longas vrbium consultationes tandem suorum factus tutor Archidux apud Louanium inauguratur, sed his legibus, vt non diutius præsit, quàm id visum fuerit ciuitatum primoribus expedire. Plena erat hominum rapacium aula principis: ij non dicendis exactionibus ditionem præmebant. Miles, cui stipendia soluta non erant, omnia in agris absumere. Plures hoc pacto ad mendicitatem adacti agrestes. Non paucos furta & latrocinia tentare coegit egestas. Quo rerum pessimo statu ob crebras

bras ventorum tempestates, fulmina, tonitrus, pluuias, calores & frigora intempestiua, nec seges in agris maturescere potuit. Credo has minas fuisse numinis irati sceleribus hominum.

LEODIENSIVM EPISCOPI LVdouici Borbonij indigna cædes, atque inde sequuta mala.

PER eadem fere tempora non vulgaris exemplum sæuitiæ Leodij est æditum circa loci antistitem. Guilielmus Arenburgus homo insolens, ambitiosus, & vt paucis dicam, eo ingenio, vt quicunque ipsum ad crudelitatem, ad scelera patranda exacuebant, rabiē innatam quasi signo dato prouocarent, is inquam talis in Ludouici Borbonij antistitis caput coniurauerat. Ob id exul postea declaratus, cum sceleratorum manu, qui numero legūtur fuisse duo milia, venit in agrum Leodiensem, oppugnaturus Ludouicum Burgundicarum partium hominem. Contra Arenburgum educturus Antistes, priusquam egredi vrbem potuit, occiditur, angustias forte quasdam ingressus, vbi adorti sunt eū scelerati aliquot latrones, quos ad facinus perpetrandum ab hoste conductos fuisse, vero simile est. Secundum hæc Arenburgus Leodium hostiliter occupatum totius Burgundicæ familiæ odio grauiter afflixit. Cæsi Ludouici amicos & fautores bonis ac fortunis omnibus exutos, eiecit oppido. Quosdam etiam occidit. Huius rei fama statim

tim ad Brabantos finitimam gentem serpsit. Qui metuẽtes ne Gallorum rex, occiso iam antistite, Leodiensem agrum ingressus, Brabantiæ quoq; loca vastaret. Simul vt tam indignã episcopi cædem vindicarent, arma sumpsere. Primi omnium Louaniẽses, posthabita etiam annua supplicatione sua, quæ in primos dies mensis Septembris incidere solet, egressi cum armata manu, insequentibus statim & alijs oppidum sancti Trudonis adorti, in deditionem acceperunt. Captum postea eodem calore Hasletum, trucidato militari præsidio, quod illuc ad tuendum locum Aremburgus miserat. Tongri quoque se dediderunt. Iam Brabanti ad Leodium etiam obsidendum magnis copijs excurrebant. Vnde Aremburgus, videns imminere sibi, ac suis periculum, si vrbem hostis expugnasset, Brabantici ducẽ exercitus ad colloquium pertraxit. Atque ita cum eo loquutus est, vt subito mutatis rebus, iussi sint domũ redire nostrates. Apud quosdã scriptores inuenio promissa Nassauio penes quem fuit copiarum imperium aliquot aureorum milia, si domum reduxisset exercitus. Occiso Borbonio, per electionem primum, deinde Romani Pontificis accedente confirmatione, fit Leodij episcopus Ioannes Hornius, principis Hornij frater. Vt hunc excluderet Aremburgus (nam in locum cæsi antistitis, filium eligi & surrogari suum volebat) Tongrorum vrbem occupat,

cie-

eiectis inde Brabantis. Nouum hinc exarsit bellum. Gens Brabantica largo stipendio contractis copijs eo redijt. Cum hoste totis viribus descensum est in aciem, fuitque prælium ingens. Vicit tandem Brabantus, cæsaque sunt ad tria milia hominum. Nec multo post Aremburgus die quodam sancti Trudonis oppidum egressus, dubium laxandi animi causa an ob alia negotia, capitur à Friderico, qui Ioanni Hornio antistiti frater erat. Inde Traiectum ad Mosam perductus, gladio subijcitur, vniuersa id vidente ciuitate, luitq; meritas suę pœnas insaniæ. Hanc eius mortem postea vt vindicarent amici, & nouũ Antistitem & Traiectinos vehementer afflixerunt, euersis eorum castellis, agro late vastato, incensis pagis, truci datis colonis.

MAXIMILIANVS REX ROmanorum declaratur. Idem cum patre in Brabantiam redijt.

ANNO partus Deiparæ M. cccc. lxxxv. Francfordiæ nobili emporio superioris Germaniæ, Maximilianus Friderici imperatoris filius, rex Romanus declaratur, permittente id patre. Hermolaus vnde Barbarus in oratione quadam ad Fridericum. Hunc tamen, inquit, opinione nostra, fructum anteactæ vitæ tuæ maximũ cepisti, quod filium generosissimum, qui nobilissimas gẽtes, ferocissimos

mos populos, bellicosissimas nationes non minus armis, quàm sapientia vicisset, regem Romanum, te viuo renunciari permiseris. Hactenus ille. Non multo post Fridericus vna cum filio Brabãtes & Flandrenses inuisit, à quibus exquisitissimis est acceptus honoribus. Redeuntem in Germaniam Fridericum patrem comitatur Maximilianus. Vnde postea cum satis numeroso exercitu, ad hæc loca reuersus, mouit in Picardiam aliquot eius terræ vrbeculas oppugnaturus, quæ Gallo cesserant. Quidam scribunt ab eo, qui per id tempus Gallicis præerat copijs, pecunia & largitione corruptũ militem, detractasse pugnam. Itaque rex pudefactus, nullo hic ædito memorabili facinore, abijt.

BRVGIS TVMVLTV EXORTO
Maximilianus capitur. Pontifex Innocentius anathematis fulmen authoribus facti minatur. Fridericus imperator cum exercitu uenit, iratus in Gandauenses educit. Flandricus ager late uastatur.

IAm Brugis & Gandaui duarum in Flandria maximarum vrbium ciues detrectabant imperium Romani. Non quod huius maiestatẽ contemnerẽnt, sed in causa erant cõsiliarij, multa inclementer extorquentes à bonis ac principi suo impensissime deditis ciuibus.

Præ-

Præter cæteros multum erat ſuſpectus quidam Petrus cognomento Longocollius regi à theſauris factus. Igitur his de rebus certior Maximilianus cum omni procerum ordine & conſilio Brugas venit, vt à ſe alienatos, ad imperiũ retraheret. Verum euenit longe aliter. Senatus Brugenſium regij concilij poſtulationes reiecit, reiecit & populus. Vnde confeſtim nouis motibus vrbs exerceri cœpta eſt. Medio tumultu rex ipſe, & Longocollius cum aliquot alijs apprehenſi, cuſtodiæ traduntur. In tantis malis ad pontificem Innocentium huius nominis octauum datæ literæ, quibus ſignificabatur captiuum eſſe Brugis Romanum regem. Pontifex re intellecta nihil cunctatus, ſcripſit Colonienſium Archiepiſcopo, vt Brugenſes, Gandauos, cum Iprenſibus, nam & hi populi tam audacis facinoris authoribus iunxerant ſeſe, anathematis fulmine defigeret, niſi mandato obtemperantes, intra certum tempus cuſtodia Romanum emitterent. Secundum hæc venerunt Brugas vndique primores oppidorum de pace acturi cum rege. Cui multa ſunt aureorum promiſſa milia à Flandrenſibus, ſi noxiam cõdonaret. Priuſquam exiret cuſtodia Romanus, obliterata ſuperioris iniuriæ memoria, cum Brugenſibus ac cæteris captiuitatis authoribus ſtabilem & manſuram pacem ſanxiſſe traditur. Cæterum præter obſides datos, etiam creati nobiles viri aliquot qui omnia quę Flan

dricæ ditionis essent, iure armisque defenderēt ac tuerentur, donec Philippus Romani regis filius per ætatem admoueri gubernaculis posset. Rex ita dimissus incolumis abijt Mechliniam ad patrem suum Fridericum. Qui paucis ante diebus eo ex Alemania venerat cum exercitu, factam vlturus iniuriam filio. Hic Maximilianus & gratias egisse patri, & supplex orasse dicitur, vt omnem vim bellicam à Brugensibus abstineret. Sed ira accensus Fridericus, reiectis filij precibus, hostiliter Flandriam vexare est adortus. Gandauenses venientem velut hostem, non hospitem, suis mœnibus exclușerunt. Videbatur venisse Fridericus, vt vrbem caperet, sed ingenti eius magnitudine, territus & telorum multitudine, quæ è muris in appropinquantem coniecta est, vim inhibuit. Ita exclusus indeque repulsus Germanus, omnem circumiectam vrbi regionem hostiliter incursauit. Tam subito in agricolas nihil meritos versa est omnis illa in Gandauensium inuidiam, armorum tempestas.

BELLVM CIVILE IN *Brabantia. Pestilentia ingens Bruxellæ & Louanij.*

REuersus postea in Alemaniam Friderico & Maximiliano, populus in diuersas voluntates ire cœpit. Nam erant, qui ductore Philippo Cliuensi, Brugis cum Maximiliano

sanci-

ſancitam pacē tam diu ratam habere, ſanctèq; cuſtodire vellent, quo ad ſua ſociorumque ſalus pateretur. Contra nitebantur alij, qui ſe iũ-xerant Alberto Saxoniæ duci. Hunc Fridericus & Maximilianus abituri Philippo Brabãtiæ principi adhuc impuberi cuſtodem, & noſtratium conſtituerant gubernatorem prouinciarum Louanium, Bruxella, Thenæ, atque alia quædam oppidula cum Philippo Cliuenſi, Flandrorum defenſore fœdus percuſſerant. Buſcoducenſes medij, & neutrius partis eſſe maluerunt. Cæteræ maiores vrbes Antuerpia, Mechlinia, Lyra, ſequutæ Albertum leguntur. Hoc ciuili & inteſtino bello, non dicenda ſunt vtrinque data & accepta mala. Bruxellenſis miles Viluordiam aduerſæ factionis oppidulum cepit, captum, incendio deleuit. Saxo Louanienſibus ademit Arſchotum. Hic priuatis ædificijs, non ab hoſte, ſed alio caſu iniectus ignis, adeo peruagatus eſt longe lateque, vt & loci templum ſit incendio conſumptum. Poſtea rurſus erectum, aliquanto magnificentius. Ab eodem duce Alberto ſunt & Thenæ occupatæ. Huc multi mortales bona ſua, vt in locum tutiorem initio belli conuexerant, quæ omnia direpta penitus à militibus, & alijs facinoroſis, qui rapiendi ſtudio, vt fit, armatis ſe immiſcuerant. Per hos motus peſtilentiæ morbus locis aliquot ſic atrociter

sæuijt, vt raro alias hominum memoria sit atrocius laboratum hoc malo. Bruxellæ xxxij. apud Louanium xx. hominum milia extincta loquuntur natu grandes viri, quorum memoria hoc gestum est bellum. His igitur locis vehementius sæuientem pestilentiam, conficiundæ pacis causam fuisse existimo. Louanienses enim & Bruxellenses diurnis nocturnisq; suorum funeribus exhausti fractique, legatos ad Albertum miserunt. Quibus Romani regis nomine pax data est his legibus, vt ingentem pecuniæ summam Duci adnumerarent. Hæc sub festum assumptæ virginis mense Augusto gesta sunt, Anno post Christum in terris natum millesimo, quadringentesimo, lxxxix. quum annum vnum & plus eo durasset hic motus ciuilis.

CONFLAGRATIO INSIGNIS *monasterij Præmonstratensis, Middelburgi in Selandia. Laus Abbatis eiusdem loci.*

Circa annum M. quadringentesimum, xcij. Middelburgi in Selandia cõflagrauit Præmonstratensis ordinis monasterium. Quo incendio absumpta est etiam bibliotheca libris omnifariam referta. Visitur hodie domus eadem multo magnificentius instaurata. Diceres palatium aut Regiam esse quampiam. Illic nũc præest vir, vt clarissimis optimisq; maioribus, ita optimis moribus ac multa eruditione & facundia

cundia præditus Maximilianus à Burgundia. Quem iuuenē quidem, sed tot naturæ dotibus eximium Abbatem gratulor Selandiæ terræ mihi natali.

PHILIPPVS BRABANTIÆ PRINcipatui inauguratur. *Carolus Gandaui nascitur.*

POST aliquot annos, defuncto in Almania Friderico, reuisit nostratia loca Maximilianus, vna cum coniuge sua, quam recens duxerat filiam ducis Mediolanensium. Hūc cum multis aulicæ nobilitatis primatibus, Traiectū ad Mosam ingressum Philippus, & Margareta florentes ætatibus liberi salutatum venere, & fœlicem optimo patri aduentum gratulati, abeuntem inde Louanium comitātur. Hic præsente patre, Philippus annū agens ætatis sextum decimum, Brabantiæ principatui inauguratur. In cuius verba tanto consensu ac studio ab vniuersa multitudine iuratū, vt nunquam alias maiore. Fuit hic annus humanæ redemptionis millesimus, quadringentesimus, nonagesimus quartus. Anno postea quingentesimo, sub exitum Februarij mensis, Gandaui oppido Flandriæ, natus est duci filius: Cui ad sanctum Ioannem baptismo in eadem vrbe admoto, Caroli nomen est inditum à susceptoribus. Vidi ego puer, hoc nato puero Gandaui (in qua tum vrbe Latinas discebam literas apud virum doctissimum) ad omnes ciuitatis angu-

los, ad omnia compita parari ſpectaculorum miracula.

HARDERVVICI CONFLAGRAtio miſerabilis, & terræmotus in Brabantia.

IN annum Seruatoris noſtri Milleſimum, quingenteſimum tertium, incidit miſerabilis conflagratio oppido Gelriæ quod Harderwicum nominatur. Pridie Calendas Augusti ſpatio trium horarum templa, cœnobia, & priuata, publicaque ædificia, multis arduiſque tabulatis ædita omnia conflagrarunt. Hic res accidit miſeratione digna. Multi homines ruina tectorũ oppreſſi, in penarijs multi fumo enecti, ad quæ loca vt tutiora metu ignis ſe receperant. Hic poſtridie pueri bimi, trimi, infantes quoq; cũ matribus reperti exanimes. Tam late hoc eſt euagatum incendium, vt toto oppido vix quinque aut ſex priuatæ domus reliquæ manſerint. Eodem fere tẽpore Gorici oppidulo Hollãdiæ ſubito igni ducentæ, & pago quodã Vueſtflandriç, domus quadringentæ arſerunt. Anno inſequenti poſt conflagrationem Harderwiciam, Dauentriæ mulier quædam innixa eſt filias duas ventre vno, & corporis medio à pectore coniunctas. Cæterum capitibus duobus, brachijs quatuor, ac pedibus totidem. Eodem anno in Brabantia & locis finitimis veſperi ſub horam decimam, pridie Bartholomæi accidit motus terræ, qui

tamen populis nostratibus nullam cladem attulit. Nemo extra domos vitæ periculum adiit. Nusquam radicitus euulsæ arbores. Nusquam corruerunt ædificia. Nemo oblæsus, nemo oppressus tectorum ruinis.

PHILIPPVS IN HISPANIAM *proficiscitur*. Eiusdem *mors*.

PHilippus nostra memoria bis adiit Hispaniam, Semel itinere terrestri per Gallias. Iam primum huius ditionis limen ingresso, Ludouicus Picardiæ præfectus, vir clarissimus vna cum proceribus eius regionis obuiam procedens, regijs verbis salutem impertiuit, & fœlicem aduentum gratulatus est hospiti optatissimo. Parisij non vt hospes, verum vt numen quoddam cœlo demissum excipitur. Nullum vnquam suorum regum regalius accepit Gallia, quàm Philippum hospitem. Magnificentissimi sunt in vrbe exhibiti ludi. Occurrit venienti Senatus. Occurrit scholæ princeps & rector. Occurrit totus ecclesiasticus ordo. Et vt omnia essent vbiq; in Philippi aduentu gaudiorum plena, impunitas concessa est maleficis. In eius gratiã aperti carceres. Tota Gallia venia donata fontibus. Quũq; rex mandasset, vt Philippum nihilo secius quàm semet exciperent, plusq̃ iussi fuerant, faciẽtes studio hunc illi prætulerunt. Ipse rex eundẽ summa cum veneratione excepit in regia sua Blesensi.

Illud memorabile, quod Turonis abeũtem ad quingentos fere passus deduxisse, & sumptus omnes, quos numerosus ille ducis comitatus fecerat, in se recepisse traditur. Apud Nauaros quoque regali munificentia est exceptus Philippus. Gallia sic peragrata, Hispaniam ingreditur. Quis hic triumphos recenseat principi singulis regionibus, singulis vrbibus, singulis vicis exhibitos. Rex Ferdinandus, viuida adhuc viridique senectа socer, genero ætate florenti inter oleas viculum & Toletum vrbem occurrit, salutatumque in regiam suam Toletanam induxit. Post dies inde quindecim Castellæ principatui inauguratur. Nec multo post Arragoniæ principatum accipit in vrbe Cæsaraugusta ad sextum Calendas Nouembres. His peractis, vxor Ioanna filiũ ei peperit, cui nomẽ indidere susceptores aui materni. Obita igitur ad hunc modum Hispania, peragrato iterum pari cum splendore Galliorum regno, Philippus in Sabaudiã venit, vbi à sorore sui amantissima Margareta, incredibili est magnificẽtia tractatus. Postremo in Germaniam proficiscitur, vt quod sorori præstiterat, idem præstaret & parenti. Sororem salutauerat, nunc & parentem salutaturus venit. Qui non dubium est, quin lætitiam animo persenserit longe maximam, quum Philippum vnice charum filiũ, tantis rerum successibus auctum, ex Hispanijs reducem conspiceret. Patre salutato, in patriã re-

rediit. Vbi ad singularum vrbium ingressum instaurati triumphi, quanquam vetuerat ipse, & ne officio ciuitates grauarentur, nonnunquam data opera, subitus & inexpectatus aduenire voluit. Vidi ego tum puer Louanium ingredientem, vrbis Senatu, ornatissimi gymnasij principe & rectore, toto item ordine ecclesiastico obuiam procedente. Doctissimus extat Panegyricus Erasmi mei de hac Philippi in Hispaniam profectione. Altera illa profectio est mari suscepta ineunte Ianuario. Vix medium iam classe tenebat, quum subito coorta est tempestas multo sæuissima. Inuenio naues aliquot subuersas pelagi sæuitia. Philippo interim, & ceteris, quos eadem nauis habebat, in singulas horas mortē expectantibus. Tandē munere diuino, cum reliqua classe in Angliam princeps eiectus, præter spem à rege magnifico apparatu, alacritate incredibili, magno eius insulæ hominum concursu & applausu excipitur. Hic cōmoratus aliquot dies, postea secundo vento in Hispaniam contendit, vbi rursus nulla oratione explicandis honoribus cohonestatus, moritur sexto Calendas Octob. anno ætatis xxviij. Incidit obitus tanti principis in annum Natalis Dominici, millesimum, quingentesimū sextum. Postquam huius viri mortem fama vulgauit, incredibilis repente Brabantiam, cæterasque regiones socias luctus occupauit. Neque vlli sanè Burgundicę ditionis

mortales fuerunt, qui nõ eiuſcemodi nuncium multis lachrymis exceperint. Erat enim omnium bono natus princeps. Omnibus proſpicere, omnibus conſulere huic vnum erat ſtudium. Patriæ commodum, ſuum ducebat eſſe lucrum. Libertate ciuium delectabatur. Nihil æque ſtudebat, quàm pacem publicam reddere perpetuam, & recte. Nam ex bello ſemel omnia reipub. mala proficiſcũtur. Mortem Philippi ſtella crinita præceſſit. Quæ menſe Augusto per dies ferme octodecim viſa eſt. Ego fabuloſum eſſe exiſtimo, quod quidam ſcripſit per idem tempus accidiſſe apud Hollandos in puero, qui materno adhuc concluſus vtero, dies plus duodecim fleuerit. Quo prodigio demonſtrata ſint mala, quibus Hollandiã poſtea Gelrus afflixit.

PHILIPPI EXPEDITIO *in Gelros.*

IDem princeps antequam iterum in Hiſpaniam abiret, conſilium ſequutus procerum ſuorũ ſtatuit armis repetere Gelriam, haud ignarus per eam acceſſionem hoſtium opes vbiq; ſuis impares fore. Cum florentiſsima igitur equitum, peditumq́ue manu profectus Arnemum Gelriæ oppidum ſubita vi adoritur, cuius incolæ ad poſtremum metu ſubacti, portas Burgundo patefecerũt. Qui ingreſſus præſtitit fidem deditis, neminẽ violans, nihil cuiquã adimens, neminẽ ſuis fortunis deſpolians.

Quæ

Quæ res effecit vt continuo alia pleraque oppida ad Philippum defecerint. Videbatur paucis diebus vniuersam Gelriā subacturus, nisi in Hispaniā redire cupiens, pacē cum Gelro fecisset. Ea traditur his prope cōditionibus data, vt quæ in deditionē Philippus accepisset, ipse sibi haberet. Et Carolus Gelriæ princeps vnà cum Burgundo in Hispaniā proficisceret. Verū hoc ad iter iam accincto, Gelrus mente mutata, excusauit nescio quas occupationes. Vnde factū, vt quæ pollicitus fuerat, non præstiterit. Sub hoc tempus fato cessit eximius Antistes Leodinorum Ioannes Hornius, cui Galliarum regis opera ac studio successit Erardus à Marca, nunc Cardinalis, & Carolo Cæsari à consilijs, vir & consilio & facundia maximus.

GELRI CAMPANIAM NOSTRATEM *uastant, Thenas capiunt, ijdem cædun tur apud Arduennam.*

DEfuncto iam, vt dixi, in Hispania Philippo, Carolus Gelriæ princeps non seruata, quam prius cum Burgundo fecerat, pace, nostratis Campaniæ fines cum prædabundo exercitu ingressus, Turnoutum peruenit eiusdem Campaniæ insignem pagum. Hic offensus miles virorum fuga, correptas fœminas in prædam abducit. Anno proxime insequenti, hic septimus erat salutis humanæ supra millesimum, quingentesimum, Septembri mense, idem Carolus & Robertus à Marca, nunc

Leodi-

Leodinorum episcopi frater in Brabantiam venere Diestensium vrbem oppressuri, à cuius mœnibus Nassauij principis & ciuium virtute repulsi, aliò signa contulerunt. Hala oppidulo incenso, Thenæ obsessæ sunt & captæ, festo die Michaelis. Quam vrbem hostis ingressus, ita diripuit, vt nec templis quidem, nec sacris locis temperatum sit. Multi præterea omnis sexus & ætatis, sine discrimine, partim contrucidati, partim Ruremondam Gelriæ oppidum abducti sunt in omne genus malorum. Quod mirum videri potest, ita in totam illam regionem grassanti per dies complures, hosti nullæ sunt obiectæ ex Brabantia copiæ. Louanium, quod tribus inde miliarijs distat, præsidio firmatum fuit. Quam vrbem nulla extraria ope adiutam, antea facile cepisset Gelrus, si tentasset. Sub finem Octobris vrbem Thenensium captam, hostis reliquit. Sexcenti equites Gallici nominis, aut plus eo in sylua Arduenna, instante nocte consederunt, quos itinere fessos, præda onustos, & somno vinoque sepultos, viri Namurcenses aliquot, prius neci datis vigilibus, adorti partim trucidant, partim in fugam vertunt. Quingenti equi in prædam abducti Namurcum, publice sunt diuenditi.

LEGATI AD MAXIMILIANVM *missi. Oppidum Venlo Margaretæ iussu obsessum.*

Gelro

GElro nunc in Hollandos, nunc Brabantos grassante, missos in Germaniam superiorem legatos, inuenio qui Romano Cæsari Maximiliano Brabantiæ, & aliarum regionum finitimarum administrationem deferrēt. Erat enim Carolus Philippi filius puer adhuc annum agens ætatis fortasse octauum. Cæsar igitur quum statim accurrere propter imperij varia & ardua negotia non posset, filiam Margaretam præfecit, donec ipse in hæc loca reuerfus, principatū susciperet. Verum ante aduentum principis ex Almania, bello repetiti sunt Gelri, quum eius terræ dux, Antuerpiensium negotiatores Francfordiam ad mercatum euntes apprehendisset, iussu Margaretæ principis conscriptus atque eductus exercitus, oppidum Venlo in Gelrijs obsidione cinxit. Verum strenue agens, quæ intus erat, multitudo, irritos reddidit omnes nostrorum conatus. Tenuerat aliquot hebdomadas obsidio, quum noster exercitus haud sine magna inertiæ ac desidiæ nota retro abijt. Gelrus vbi finibus suis excessisse hostem videret, ouanti similis cum paratissimis copijs Mosam transgressus, Buscoducensium ciues, qui & ipsi cum armata manu exierant, captiuos abduxit, magna etiam pecunia mulctauit. Postea in Hollandos vertens omnem belli impetum, grauissimis eam gentem incursionibus infestauit.

MAXIMILIANI EX ALMA- *nia reditus.*

QVum talis esset nostratium rerum status, rediit ex Almania Cæsar Maximilianus, qui Louanij Brabantiæ gubernatione suscepta, Bruxellam conuocat vrbium primores. Hic prætextu Gelrici belli rursus ingenti pecunia plebs mulctatur. Busciducenses à Gelro hostiliter antea vexatos, maximisque affectos incommodis, literis tantum sterilibus consolatus, opemque pollicitus, Cæsar Coloniam ad conuentum Germaniæ procerum recurrit. Absente Cæsare, latrocinantium magis quàm belligerantium more in Busciducensem agrum reuersi Gelrij, ad ipsas vsque portas vrbis omnia fœde vastarunt, incensis etiã ligneis illis, & versatilibus ædificijs, quæ vulgus molendinas appellat.

ANGLORVM REX CALETVM *uenit cum exercitibus Morinum occupauit, & Tornacum.*

ANno à virginis partu, millesimo, quingentesimo, decimotertio, Henricus Octauus Angliæ rex cum valida bellatorum manu Caletum in Flandriæ fines traiecit, bello adorturus Galliæ populos. Huc argento & auro, quod ingens secum aduexerat, nõ modo Cęsarem Maximilianum, sed omnem quoque Brabantiæ, Flandriæ & Hollandiæ nobilitatem ad se iuuandum pertraxit. Lectissimũ equi-

equitatum ac pedites complures è Gallia missos, qui Morinum, quod obsessurus hostis putabatur, cōmeatu leuarent, Maximilianus partim occidit, partim in fugam compulit, ex quibus trecenti L. capti. Inter quos & nobiles aliquot regni Gallorum fuerūt. Signa bellica nouem amissa. Currus onerarij centum quinquaginta abducti. Post hæc Romanus & Anglus magnanimi principes duo, Morinum, quod præsidio firmauerat Galliæ rex Ludouicus, omni armorum genere oppugnare adorti, murorum partem deiecere. Atque hinc quum ingens terror ciuitatem inuasisset, facta deditio est hac lege, vt miles vi abstineret. Ingressus Cæsar, Anglo cessit vrbis imperium. Postea deditum est & Tornacum. Huius oppidi ciues permulti, ne militarem diutius feritatem pati cogerētur, nouas sedes in Flandria & Brabantia quæsiuere. Hēricus & huius vrbis à Cæsare imperio sibi relicto, incredibili sumptu arcem intra muros extruxit, multis inclusis ædificijs. Hic præsidium habuit perpetuum, donec post aliquot annos Gallo vrbs reddita est. Quę nunc paret Carolo Cæsari, adempta iterum Gallo per nostrates exercitus.

SCOTI IN ANGLIA *cæduntur.*

QVo tempore Morinum & Tornacum vrbes in hostium potestatem venere, Scotorum rex Iacobus, infestis copijs Angliæ fines

fines inuasit, futurum sperans, vt rege absente, totam insulam paucis diebus subigeret. Vbi vero id nuntiatū reginæ est, mulier animumq; gerens, curamque virilem mira celeritate contracto exercitu, infestis hastis, clypeis, armis cū hoste concurrit, fuitque hac pugna superior ipsa, Scoti fusi fugatique sunt Multi ex his cæsi. Perijt hoc in prælio rex ipse Iacobus adhuc ætate florens, & cum eo nobiles plurimi. Tradunt quidam venisse in Angliæ fines Scotum, vt in nostris locis aduersus Gallos belligerantem Henricum auerteret, adque regni sui defensionem reuocaret, hoc pacto Gallorum regi Ludouico gratificaturus.

CAROLI EDVCATIO.

QVia nullum tam feliciter natum est ingenium, quod peruersa non corrumpat educatio, & nihil referat filium genuisse imperio, nisi eundem cures educandum imperio, vt pijs & integris nutricibus committeretur, Gandaui natus filiolus, pater Philippus curauerat. Quo in Hispanijs mortuo, Cæsar auus magna cura dispicere cœpit, quibus viris primam nepotis mellitissimi ætatem, principe dignis moribus & literis instituendam traderet. Ex vniuersa patria delecti sunt Guilielmus Ceuerius princeps, & Adrianus Florentius, qui tunc erat Louaniensis scholæ cancellarius, ambo viri & sapientes & incorrupti, quos in recte instituendo adolescente, frequenter fidelem audiui

audiui ac strenuam nauasse operam, nec priuatum emolumentum, sed patriæ spectasse vtilitatem.

CAROLVS BRABANTIÆ PRINcipatum suscipit.

SIc educatus, sic institutus noster Carolus, anno ætatis quintodecimo, Louanij quemadmodum pater, auus, & proauus fecerant, Brabantiæ principatum suscepit, non vnius tantum vrbis, sed & omnium nostratium prouinciarum gaudio incredibili. Carolo enim conspecto, & in administratione imperij, iam solenni ritu inaugurato, non Traianum dico vel Antoniũ pium, vel Epaminundam, quos ita fuisse bonos existimo, vt tamen vitijs magnis non caruerint. Sed qualem Deus ipse in libro Deuteronomij describit, hoc est, optimum & sanctissimum principem sibi omnes homines pollicebantur, sub quo quasi fatali sydere afflati, ad meliorem se frugem conuerterent. Creditum est enim nullam Cometam, fatalem vim nullam sic res mortalium afficere, vt vita principis rapi ac transformari mores & animos ciuium. Incidit hæc inauguratio in eum humanæ salutis annum, qui fuit quintusdecimus supra millesimum quingentesimum.

CAROLO MIDDELBVRGI A*pud Selandos agente, Gelrij Hollandiæ oppida quædam capta diripuerunt.*

Biennio poſt, durante adhuc bello Gelrico, Felix comes incenſis Gelriorum nauibus, arcem quandam munitiſſimam vi cepit. Vnde noſtratibus hoſtis multum antea incommodauerat. Sub idem tempus, Carolo principe agente Middelburgi in Selandia, vt inde ſecundo vento in Hiſpaniam traijceret, Gelrij cum equitatu validiſſimo, pedeſtribus etiam copijs Hollandiam ingreſſi, oppidum Medelblicum vi captum, diripuerunt hoſtiliter. Proceſſum eſt inde Alcmariam. Qua vrbe occupata, immenſum argenti pondus & auri, veſtes precioſas, aliaq; permulta ſecum auexerunt. Hinc Sparendamum, hinc & alia quędam loca ſunt incendio abſumpta. Poſtremo ad oppidum Aſperam ductus exercitus, mœnia ter conſcendit, toties repulſus à ciuibus. Mille iam & quingenti in Gelriorum copijs deſiderabātur: quū occupata & vi capta vrbecula viros cum vxoribus, & liberis, alios ferro ſuper alios confecit hoſtica rabies. Sunt & templa diuorum ad quæ plerique confugerant humano fœdata ſanguine. Pueruli in ſcholis reperti ſuis, crudeliter necati. Quibus æditis in oppidanos crudelitatis generibus, infœliciter natas virgines mulieresq́;, etiam in propatulo conſtuprauerunt. Hic te rogo Carole Egmondane, cuius hæc iuſſu & mandato feciſſe militem conſtat, num te poſtea flagitiorum pœnituerit. Si magnanimus haberi volebat, non ita ſæuire debuiſti in victos.

victos. Aliena est ab officio magnanimi crudelitas. Omnino fortis animus & magnus, parcere multitudini innoxię. In omni fortuna, recta atque honesta retinere solet.

CAROLI IN HISPANIAM *profectio.*

CArolus quum egisset ferme tres menses in Vualachria Selandiæ insula, tandem flantibus ventis, nauem ascendit, ac mare ingressus, horrendũ vidit spectaculum, ante suos oculos pereuntem nauim vnam incendio. In qua combusti & homines & equi complures singulari forma ac magnitudine. Post dies inde octenos gaudio ineffabili conspectus Hispanis, & singulis pene oppidis summa cum veneratione faustis acclamationibus exceptus, totque pulcherrimis ac florentissimis regnis est inauguratus, populus quoquo se contulisset, studium in eum propensum, atque egregiam voluntatem pollicentibus.

CÆSARIS MAXIMILIANI OBItus, & quædam alia de eodem memoratu digna.

ANno salutis nostræ M.D.xix. mense Ianuario, Cæsar Maximilianus fatalem diẽ obijt in Germania superiore, quũ esset ingressus annũ ætatis lxiij. Quod vt palàm factũ est hac nostra inferiore Germania, luctus ingẽs atq; mœstitia per oẽs fuit ciuitates. Quibus ob clementiam, placabilitatem, voluptatũ omniũ

abstinentiam, virtutesq; alias fuerat longe charissimus hic princeps. Cuius vt vitæ, velut summam partem proponam, cõtinuos nouem annos in castris agens, difficillima quinq; bella profligauit, Gallicum, Eburonicum, Sicambricum, Batauicum, Morinicum. Hic nobilissimæ gentes, hic scientissimi bellicæ rei populi, hic vrbes opulentissimæ ad deditionem & pœnitentiam ab eo compulsæ sunt. Quale nihil socer Carolus, nihil prosocer Philippus excellentissimi duces vnquam consequi potuerunt. Quot hyemes cum cætero milite sub pellibus egit? Quot sudauit æstates? Quis unquam eo solertius castris locum cepit? commeatus expediuit? hostem ludificatus est? Nullum huic Castrense munus sorduit. Quoties pro signis ipse stetit? Quoties egit sorte excubias? Quoties vallum tulit? Quoties speculatum egressus est? Neque vero postremum inter huius laudes viri ponendũ, quod literas & ingenia tam impense dilexerit, quodq́ue bonas artes non fouerit modo, sed aluerit, atque promouerit. Iuuentutem nemo religiosius, nemo innocentius, nemo vnquam sanctius exegit. Nemo fuit vnquam patri obsequentior filius. Auxit huius mortui desiderium principis, atrocitas insequentium temporum.

CAROLVS ROMANORVM REX *eligitur. Eiusdem in Germaniã profectio. Hæresis Lutheranæ damnatio.*

In

IN Maximiliani locum Carolus huius nepos, principum ſuffragio Imperium adipiſcitur. Agebat is tum in Hiſpanijs. Vnde per legationem euocatus, anno redempti orbis M.D.xx. in Flandriam applicuit ſub Calendas Apriles. Partim hic, partim Bruxellæ, & Mechliniæ exacta æſtate, cum omni fortunæ ſuæ ſtrepitu, menſe Octobri Louanium venit. Qua in vrbe dies circiter viginti commoratus, Aquiſgranum proficiſcitur. Vbi exquiſitiſsimis honoribus acceptus, & imperij donatus inſignibus, Coloniam, inde Vuormatiam Vangionum ſe contulit. Nullus vnquam principum ſtudio maiori, & ciuitatum luxu cultus eſt. Nulli plura exhibita ſunt ſpectacula. Vuormaciæ celebri conuentu Germaniæ principum, qui ad eius edictum huc conuenerant, damnata eſt Lutherana hæreſis. Teſtaturq́; id eiuſdem principis edictum imperiale. Quod impreſſum ante hac, piorum aliquot rogatu virorum hiſce chronicis noſtris inſeruimus, eadem qua principio æditum & euulgatum eſt, obſeruata verborum forma.

CAROLVS Quintus, diuina fauente clementia, electus Romanorum imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſq; Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex. Archidux Auſtriæ. Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolę. Comes Habsbur

gi, Flandriæ, & Tirolis, &c. Vniuersis & singulis Sacri Romani imperij electoribus, alijsq; principibus, tam ecclesiasticis, quàm sæcularibus: Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Præfectis, Præsidibus, Iudicibus, Sculteis, Burgimagistris, Consulibus, Scabinis, ciuitatum, oppidorum, villarum, terrarū, & quorumuis aliorum locorum Communitatibus. Nec nō vniuersitatum, Studiorum siue Gymnasiorum rectoribus, & locum tenentibus, seu officialibus eorundem, ac cæteris quibuscunque Nobis tam iure sacri Imperij, quàm hæreditario, aut alio quocunque modo subiectis & fidelibus dilectis, cuiuscunque status, gradus, aut conditionis sint, & ad quos pręsentes vel earundē exemplum, nostro, vel alicuius Prælati ecclesiastici sigillo, siue etiam publici Notarij manus subscriptione communitum peruenerit, Gratiam Cæsaream, & omne bonum.

Ad veri Romanorum Imperatoris officiū pertinet, non solum fines huius sacri Imperij, quod præcessores nostri Germaniæ principes, ob defensionem Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Ecclesię, suo suorūq; sæpius effuso sanguine, per diuinam gratiam sibi quæsierunt, ad orthodoxam viam adductis vel expulsis infidelibus propagare. Verumetiam ne qua hæreseos labes, aut suspicio in iam sibi subditis nationi-

tioni-

tionibus sacrosanctam religionē nostram com maculet, summo studio prouidere. Aut si qua iam oriri cœperit, eam omni ope, omniq́ue cu ra, iuxta normam à Sancta Romana Ecclesia hactenus obseruatam delere penitus, & extinguere. Quod si quis alius è maioribus nostris, tanto nos magis præstare debemus, quanto dei Opt. Max. immensa benignitas Nobis plura regna & dominia, pluresq́ue & magis bellicosos populos, maioresq́ue vires, quàm iam multis sæculis alicui principi, qui hisce titulis sit potitus, ad suæ sanctæ fidei tutelam, & incrementum elargiri dignata est. Accedit quod quum ex paterno genere è Christianissimis Imperatoribus, & Archiducibus Austriæ, Ducibusq́ue Burgundiæ: ex materno vero, Catholicis Hispaniarum Siciliæ, & Hierusalem Regibus simus orti, quorum omnium pro fide Christiana res præclare gestas, nulla vnquam deleuit obliuio, non sine graui conscientiæ nostræ onere, & perpetua nominis nota, quadamq́ue veluti nebula fœlicibus ineuntis Principatus nostri auspicijs offusa factum crederetur, si quæ iam ab hinc triennium pullulare in Germania cœperunt, nouas quasdam hæreses, imo verius iam sæpe olim per cōcilia, & Summorum Pontificum Decreta approbante ecclesia damnatas, & nunc denuo veluti ab inferis erutas, altiores iacere radices vlla nostra negligentia passi esse videamur.

Sane veſtrum neminem ignorare exiſtima mus, quibus erroribus & hæreſibus ab orthodoxa fide longe alienis, quidam frater Martinus Lutherus, ordinis ſancti Auguſtini, religionem Chriſtianam in hac præſertim inclyta Germanica natione omnis infidelitatis, & hæreſum perpetua oppugnatrice, ita inficere conetur, vt niſi mature occurratur, tota hæc natio, & deinde ſerpente contagione vniuerſa Chriſtiana reſpublica in abominandum ſchiſma & bonorum morum, paciſque, ac tandem deteſtandam ſui perniciem prolapſura videatur.

Quapropter non immerito commotus ſanctiſſimus in Chriſto pater Dominus Leo x. Sacroſanctæ Romanæ & vniuerſalis Eccleſiæ Summus Pontifex, ad quem fidem catholicā, & eccleſiæ ſacramenta curare ſpectat prædictū Martinum à principio clementer & paterne monuit, & hortatus eſt, vt à nefandis huiuſmodi incœptis deſiſteret, & iam ſparſos errores reuocaret. Quod quum ille neglexiſſet, & peiora ſemper prioribus adderet, idem beatiſsimus Pater ad opportuna, neque tamen inſueta remedia procedere ſtatuit. Itaque conuocatis ſæpius Reuerendiſsimis ſanctæ Rom. eccleſiæ Cardinalibus, Epiſcopis, ac alijs Prælatis, nec non regularium ordinum Prioribus, ſeu miniſtris generalibus, accerſitisq́; pluribus, ſcientia & probitate præſtantibus viris, & in omni

doctri-

doctrinarum & linguarum genere eruditis, ac diuersarum nationū doctoribus & magistris, prædicto tamen Martino prius vocato, ac citato, & in contumacia persistente, ipsius scripta tam Alemanico, quàm Latino sermone ædita & ædenda, vt perniciosa, & fidei vnitatiq; ecclesiæ contraria authoritate sua Apostolica, præfatorumq; ad hoc accedente Cardinalium consilio & assensu, ac Episcoporum, & Prælatorum, doctorumque & magistrorum matura deliberatione damnauit, & vbique locorum comburenda prorsusque abolenda censuit, & decreuit. Martinum vero ipsum nisi infra certum expressum terminum à publicatione decreti sanctitatis suæ mutata sentētia se errores suos reuocasse, & ad pœnitētiam rediisse docuisset, vt inobediētiæ & iniquitatis filium vt schismaticum, & hæreticum ab omnibus inuitandum, & prout iura postulant, puniēdum declarauit, sub pœnis & censuris, quæ in Apostolicis literis bulla plumbea communitis, & super hac re æditis latius continentur. Quas ad nos, vtpote Christianæ fidei verum & supremum propugnatorem, & sedis Apostolicæ, sanctæque Romanæ & vniuersalis ecclesiæ primarium filiū, & aduocatum per suum & dictæ Sedis specialem nuncium, & Oratorem honorabilem virum nobis dilectum Hieronymum Alexandrum eiusdem Sedis Prothonotarium, & Apostolicæ bibliothecæ præfectum, dedita ad hoc

opera misit, petens atque requirens, ut pro offi
cio ac debito Imperialis dignitatis in vniuer-
so primum Romanorũ imperio, deinde (quod
Catholicum regem & Christianum principẽ
decet) in cæteris etiam regnis, dominijs, & pro
uincijs nostris, & præsertim in Germania, præ
stito in auxilium fidei Catholicæ brachio sæ-
culari omnia & singula in iã di[illegible]is literis Apo
stolicis contenta inuiolabiliter obseruari, & e-
xecutioni mandari iuberemus. Post quas qui-
dem prædicto Martino factus à summo Ponti
fice monitionem, vocationem, citationem, &
ipsius tandem condemnationem, nec non præ-
sentatas nobis eiusdem beatissimi patris lite-
ras, bullamque Apostolicam per varia & di-
uersa Germaniæ loca publicatã, & nostro ius-
su & mandato non solum Louanij in inferiori
bus dominijs nostris, verum & Coloniæ, Tre-
uiris, Moguntiæ, Leodij executioni demanda
tam, tantum abfuit, vt idem Martinus resipisce
ret, errataque sua reuocaret, & petita absolu-
tionis venia, in gratiam cum summo Pontifi-
ce, & sancta ecclesia redire procuraret, vt etiam
detestabiliores peruersi ingenij sui fructus in
dies æderet, & perinde ac in manifestam eccle
siæ pernitiem furens rueret, complures acerua-
tim libros non modo nouarum, sed etiam à sa
cris concilijs olim condemnatarum hæresium
plenos: nec solum Latino, verum etiam, vt fa-
cilius vulgus peruerteret, Alemanico sermone
à se

à se compositos, vel saltem suo nomine æditos fere quotidie diuulgaret. In quibus obseruatū ab ecclesia iam tot sæculis septem Sacramentorum numerum, ordinem vsum dissipat, cōfundit, deturpat. Inuiolatas matrimonij leges miris modis fœdissime inficit. Extremam vnctionem cum Vuigleffo fictionem dicit. Communicandæ sacratissimę Eucharistiæ ritū ad damnata Boemorum reuocat instituta. At saluberrimā contaminatis peccato mentibus confessionem, primum ita inuoluit, vt cōfusionem eam è confessione fecerit, mox etiam magna in parte cōuellit, postremo adhuc peiora se de ea scripturum minatur. Vnde nonnulli iam, sumpta hinc occasione de confessionis instituto & modo cœperint subdubitare. Alij mutilatam & truncam fecerint, Alij vero (pro scelus) & cōfiteri ipsi desiterint, & nequaquam esse confitēdum publice asserere sunt ausi. Porro sacerdotalem ordinem, & per quod sacrosanctū Christi corpus, sanguisque conficitur, diuinum illud munus, clauiūq; cœlestium potestatem nō solum vilissimi pendit Lutherus, & laicis, puerisq; atq; adeo fœminis ipsis communia facit, sed & eosdem laicos ad lauādas sibi in sacerdotum sanguine manus incitat. Ipsum vero summum nostræ religionis sacerdotem, Diui Petri successorem, & verum in terris Christi vicarium, non nisi infamibus & probrosis nominat verbis, & frequentissimis atq; inauditis inue-

inuectiuis, contumelijs & blasphemijs insectatur. Liberum arbitriū prorsus nullum esse, sed omnia certa lege stare ex Manichęi quidem & Vuigleffi penu depromit, sed tāquam irrefragabili argumento, ethnicorum poetarum carminibus confirmat. Missæ venerabile sacramē tum neq; defunctis neque viuis alijs, quàm soli celebranti suffragari scribit. Ieiuniorum, & orationum institutionem & consuetudinem ab Ecclesia obseruatam inuertit & corrumpit. De purgatorio, & animarum, quę in eo expiā tur, statu, deque diuini sacrificij & veniarum suffragijs, quæ à nobis fideles defuncti expectant, cum Vualdensibus & Vuigleffitis contra ecclesiam sentit. De Ecclesia vero ipsa militante cum Pelagianis & Hussitis. At sanctorū patrum autoritates & scripta ab ecclesia recepta, pro nihilo habet, est vbi etiam sæpe deridet, debitumque illis cultum, & deuotionem deterit & diminuit. Obedientiam & regimen omne prorsus tollit, vnde populi ad defectionem & rebellionem à suis tam spiritualibus, quàm temporalibus dominis faciendam ad rapinas, cædes, incendia, cum magno & manifesto Christianæ reipublicæ discrimine prouocentur. Quinimo cum vitam quandam solutā licentiosam, atque ab omni lege explicitam, et vere ferinam inducere conetur, ita exlex homo leges ipsas omnes damnat & contemnit, vt Decreta sanctorum patrum, & sacros canones pub-

publico igni comburere non formidauerit, fa
cturus peiora Ciuili iure, si non magis sæculi
gladium, quàm Pontificis excommunicatio-
nes & censuras metuisset. Iam vero sacrosan-
ctis concilijs palam contrádicere, & pro suo ar
bitratu detrahere non erubescit. E quibus po-
tissimum Constantiense illud, quod cum per-
petua inclytæ Germanicæ nationis gloria pa-
cem & tranquillitatem dissidēti ecclesię dedit,
ita vbique mordet, & impuro, sceleratoq; ore
lacerat, vt in magnum vniuersalis ecclesiæ de-
decus, & offendiculum, sed Germanicæ præ-
sertim nationis opprobrium & ignominiam,
Concilium ipsum nunc pessime omnium erras
se scribat, nunc synagogam Sathanæ, quique
in eo conuenerant, & Ioannem Hussitam hęre
siarcham comburi iusserant, Sigismūdum vti-
que felicē recordationis imperatorem, & sacri
imperij principes, Antichristum & suos Apo-
stolos, homicidasque & Pharisæos vocet.
Quicquid damnata in eodem concilio omnia
Ioannis Hussitę errata, Euangelica & Christia
na esse, & se recipere probaturumque profite-
tur. Approbatos vero eiusdem Hussitæ arti-
culos nequaquam admittit. In tantamq; pro-
rupit mentis vesaniā, vt si semel Ioannes Hus-
sita fuerit hæreticus, se plus decies hæreticum
Martinus glorietur, homo vsqueadeo nouarū
rerum, ac potius perditionis humanę cupidus,
vt nihil fere scripserit, vel saltem suo nomine
di-

diuulgarit, cui non aliqua pestis, aliquis læta-
lis insit aculeus, prçter illos libros, ne nominan
dos quidem, ob execrandam eorum materiam
ipsius tamen titulo æditos, & ab eo cum reli-
quis vt suos agnitos, quorum singula verba,
singula venena merito quis dicat. Et ne om-
nia, quç innumerabilia sunt, Lutheri errata sin
gulatim percenseantur, tanquam si hic vnus
non homo sed diabolus ipse, sub hominis spe-
cie ad perniciem humani generis adsumpta
monachi cuculla, quàm plurimorum hæretico
rũ damnatissimas hæreses, iam diu sepultas in
vnam sentinam congesserit, & aliquas etiam
nouissime de suo excogitauerit, sub simulata
prçdicatione fidei, quam ad prætexendos suos
dolos, tam sæpe, tantoq́ue opere obijcit, Fi-
dem uerã prorsus destruit: sub libertatis, quam
promittit, specie, diaboli iugum & seruitutem
inducit. Et sub Euangelicæ professionis nomi-
ne, omnem Euangelicam pacem & charitatẽ,
omnemq́ue rerum ordinem, & pulcherrimam
deniq; totius ecclesiæ faciem inuertere, labefa-
ctare, & penitus pessundare molitur. Quibus o-
mnibus per Nos, & cõsilia nostra nationũ om-
niũ nobis subditarum sæpius, & diligenter at-
tentis et consideratis, & præsertim in hac parte
ab eodem Beatissimo patre requisiti, absq; insi
gni macula nostra, atque orthodoxæ religio-
nis iniuria et detrimento, rem tanti ponderis
negligere nequaquam potuimus, ut etiam non
debui-

debuimus, neque voluimus. Sed potius prędecessorum nostrorum Rom. Imperatorum uestigijs insistentes, eorumq; pro libertate Catholicæ & Apostolicę ecclesię perpetuo laudabilia facta, ac pias et sanctas super puniendis & exterminandis hæreticis constitutiones obseruātes, cōuocatis sæpius ad pręsentiā nostram propter hoc præcipue Electoribus, nec nō vniuersis Sacri Romani imperij Ordinibus, & Statibus in hoc Vuormatiensi conuentu congregatis, de eorum omnium & singulorum vnanimi consilio, matura deliberatione & consensu, in hanc tandem deuenimus sententiam & conclusionē. Vt quamuis hominem ita à summo Pontifice, & sede Apostolica condēnatum, & in sua obstinata peruersitate obduratum, atq; ab vsu Catholicæ ecclesiæ alienum, & notorium hæreticum audire, omni iure exceptum esset, tamē ad tollendam omnem cauillādi ansam, idq; quia nonnulli plerosque libros Martino adscriptos ipsius esse apertissime inficiebantur. Complures audiendum prius à nobis hominem, quàm in eum ad executionem Pontificij decreti vlterius procederemus, asseuerabant, Martinum sępe dictum, misso ad ipsum dedita opera vno è Caduceatoribus seu præconibus & Heraldis nostris, sub libero huc veniendi, & hinc recedendi saluo conductu accersiri iuberemus. Quod et factum fuit, non vt nos de hoc negotio iudicaremus aut cognosceremus, quum id

id dubio procul ad Romanum Pontificem & Sedem Apostolicam pertineat. Neque vt res sacrosanctæ fidei nostræ nunc tandem post tot sæcula per nouas altercationes cum magno fidelium scãdalo, & perturbatione, ac infideliũ derisione in cõtrouersiam reuocari pateremur. Sed vt cum vulgi & plurimorum ita petentiũ satisfactione, hominis animum percontantes eum bonis monitionibus, & suasionibus ad rectam semitam (si fieri posset) reduceremus. Itaque Lutherũ in nostra & sacri imperij Electorum, Principum, Prælatorum, & Statuum præsentia constitutum iuxta formam imperialis mandati super hac re nuper interrogari iussimus. Primum nunquid ipse multos libros sibi ob oculos adductos, & titulatim nominatos, & alios item, qui sub suo nomine circumferuntur composuisset. Deinde, an ea, quæ in ipsis libris cõtra sacra Concilia, decreta patrũ, ritus & consuetudines à nostris maioribus, ad hunc vsq; præsentem diem obseruatas scripserit, reuocare vellet, & ad sinũ & vnitatem vniuersalis ecclesiæ redire, adhibitis ad hoc nostro & imperij nomine admonitionibus, & adhortationibus, quæ obstinatissimum hominem etiam lapide duriorem emollire & conuertere potuissent. Qui sane statim libros ipsos antedictos, vt suos agnouit, & confessus est, & nunquam se id negaturum protestatus. Imo & adhuc alios se composuisse dixit, quorum copia

quum

quum nobis non fuisset facta, idcirco in medium non fuerant adlati. Quantum vero ad reuocationem attinet, terminum sibi ad respondendum dari petiit, qui quamuis merito negare potuisset, tum quia nouitates, & errores in fide, nulla sunt delatione tractandi, sed statim penitus resecandi, tum quia ex mandato nostro sibi legitime insinuato, nec non etiā literis, quas ad eum dederamus, optime admonitus, quam ob causam vocaretur, non nisi statim respondere paratus ad tantum Imperialis conuentus consessum venire debuisset, tamen ex nostra clemētia & benignitate vnius adhuc diei terminum ad respondendum ei dedimus, quo elapso rursus coram nobis & prædictis ordinibus, Imperii comparens, & similibus adhortationibus sæpius, vt ad cor rediret, efflagitatus, pollicentibus etiam nobis, si resipisceret, erroresq́; suos agnosceret, & quæ in libris eius dānata & mala essent, reuocaret, facile nos impetraturos, vt à Beatitudine Pontificis in gratiam benigne reciperetur, & adhibito fideli, æquo & diligenti examine, ex ipsius libris, quæ mala scripserat, secernerentur, quæ vero bona, autoritate Apostolica approbarentur, se ne verbum quidem in suis libris mutaturum, imprudentibus simul & impudentibus verbis, orisq́ue, & corporis gestu, quoduis potius, quàm religiosum aut sanum hominem præ se ferentem apertissime negauit. Quinimo in nostram & Sacri Imperii

faciem Summorum Decreta Pontificum, & concilia ipsa sacrosancta errasse sæpius, & sibi ipsis contradixisse, & tandem nullius apud se momenti fore asseuerauit, seque nihil ex his, quæ scripserat, reuocaturum, nisi euidenti sibi ratione, & sacræ scripturę autoritatibus ad suę conscientiæ animiq; satisfactionē & assensum fuerit conuictus. Illud subinde repetens, & inculcans (quo fraudum suarum virus iam multis detegi cœptum occultaret) conscientia sibi illæsa & integra, neque velle se, nec posse verbum Dei immutare. Mala mēs, malus animus. Quasi vero Nos id ab eo peteremus, vt verbū Dei immutaret ac non potius, vt iuxta verum Dei verbum ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, à qua tam impie, quàm turpiter defecerat, rediret. Cuius autoritatem quum tantam voluerit esse Dominus, idemq; deus noster Iesus Christus, vt qui Ecclesiam non audierit, tanquam ethnicus & publicanus sit habendus: idcirco non immerito vel eam solam omnibus inuentionibus & vaframentis hæreticorū longe anteferendam nemo nunquam nisi perditissimus & vere hæreticus & Lutherus iudicauit, qui vt tandem egregia sua hic acta, condigno fine clauderet, & quod pessime incœperat, peius terminaret, quid animi habeat, & quàm fidelium clade exultet, vel in nostro & in sacri Imperij conspectu dissimulare non potuit. Nā detorta (vt hæreticis mos est) à vero sensu ad

suam

ſuam impietatem Euangelica illa ſententia: Non veni mittere pacem, ſed gladium. Omnium ſibi, dixit, iucundiſsimam iſtam in rebus faciem, videre ob verbum Dei ſtudia & diſſenſiones fieri. Id eſt (quod vtinam ne experientia videremus) ob diſſidentes ab eccleſiæ ritu Lutheri opiniones, quas verbi dei falſo titulo prætexit, vere ſtudia contraria, & diſſenſiones, & diſſidia, & ſchiſmata, & bella, & cædes, & rapinas inter Chriſtianos concitari. Tali igitur & tam ſubdola atque hæreticis omnibus peculiari reſponſione Nobis & ſacro Imperio à Luthero data, & ſi decreueramus ipſo ſtatim remiſſo adulteriora progredi (id quod ex ſententia noſtra manu noſtra ſcripta, & poſtera die publicata nemini nō conſtare poteſt) Tamen ad preces omnium Imp. ordinum inclinati adhuc ipſi triduum ad reſipiſcendum conceſſimus. Quo tempore duo Electores, duo Epiſcopi, duo principes ſæculares, duoq; ciuitatum nomine vniuerſos ordines & ſtatus Sacri Romani Imperij repræſentantes, & ad hoc communi omnium iuſſu & nomine deputati, vocato ad ſe Martino prædicto nullum non admonendi & adhortandi eum, vt tandem reſipiſceret, & niſi id faceret, quæ ipſum à nobis & Sacro Imperio, Legumq; conſtitutionibus pœnę manerent, declarādi officium fruſtra inſumpſerunt. Vnus etiam eiuſdem Sacri Imperij Elector adhibitis ſecū duobus doctoribus,

pietate & scientia præclaris, non solum adhor tationibus, sed etiam multorum errorum euidentibus redargutionibus, ad ipsius vsque obmutescentiam factis, mox seorsim ipsum prudenter & humane commonefecit, vt ad summi Pontificis, & Sedis Apostolicę, Nostrumq; & sacri Imperij statuum, & cæterarũ fidelium nationum sanam sententiam, iuxta continuatum tot sæculis Ecclesiæ ritum, potius quàm ad suã vnius opinionem respiceret; à qua si recedens in ordinem redire vellet, id se primum nonnullorum sanctorum patrum, qui & ipsi aliquando errauerũt, laudabili exemplo, deinde saluis anima, corpore, & honore facturum cognosceret. Ad quæ Martinus antedictus & si varia pleraque, & diuersa, cumque ijs quæ scri serat, pugnantia, nihilo tamen meliora, aut saniora priuatim respõdit, quàm publice coram nobis & sacro Imperio fecerat. Atque adeo se non omnes modo supra memoratos, sed & Concilium ipsum generale (si quod fieret) suspectum habere protestatus est. Et (vt certissimo, & omni exceptione maiori testimonio nobis constat) pollutissimo & sceleratissimo ore profari non est veritus. Res Euangelij & Catholicæ fidei, nunquam fuisse in Concilijs generalibus bene tractatas. Vnde nõ iniuria plurimum nobis mirari subiret, cur nam à Summi Pontificis sententia ad generale Concilium nuper prouocarit, quum tam impie de Concilijs

ipsis

ipsis loquatur & scribat. Nisi manifeste scire-mus, vt nihil est hæreticis æque formidabile, atque œcumenicum concilium, ita nihil illis ijsdem magis proprium esse, quàm vt dictis fa ctisq; & scriptis secum ipsi diffideant. Quod si vsquam alibi, præcipue in Lutheri libris (diui na prouidētia sic operante, quo ipsius vana ędi ficia per se ruant) passim legere & videre est.

His omnibus & singulis sic omnino, vt præ mittitur, se habentibus, quum prædictus Martinus tam peruerse & obstinate in suis adeo ma nifeste hæreticis opinionibus persisteret, vt ab omnibus ijs, qui sapiunt, partim demens, partim etiam malo aliquo obsessus spiritu iudicaretur. Nos iuxta tenorem salui conductus, ipsum statim â cōspectu nostro missum fecimus, datoq; ei in comitatu vno ex Heraldis nostris, & præscripto termino à die vigesima quinta mensis Aprilis, qua ex Vuormatia discessit ad viginti deinde proxime futuros dies, quibus peractis vna saluus conductus peractus & extinctus censeretur. Nunc tandē ad reliquas opportunas medelas huic pestilentissimo morbo necessarias, in hunc qui sequitur modum procedere decreuimus.

Primum omnium ad honorem dei omnipo tentis Romaniq; Pontificis & sanctæ Sedis Apostolicæ debitam reuerentiam, pro imperialis dignitatis officio ac debito, nec non zelo & studio, quo nostrorum maiorū more, & inge-

nita etiam Nobis vi ad defensionem Catholi-
cæ Fidei, sanctæque Romanæ & vniuersalis
Ecclesię honorem, tutelam & protectionem o-
mnes nostras vires & facultates, Imperium, Re
gna, Dominia, amicos, vitam denique & ani-
mam ipsam nostram exponere sumus parati.
Ex Imperiali & Regia authoritate, nec non cō
silio & assensu Electorū & omnium sacri Ro-
mani Imperij Principum, Ordinum & Sta-
tuum in hac celeberrima & frequentissima Im-
periali Diæta Vuormatiæ congregatorum.
Ad perpetuam rei memoriam exequendo san
ctissimi nostri Papæ veri in hac parte iudicis
sententiam, decretum, & condemnationem in
literis Apostolicis (vt supradictū est) ad Nos
directis contentam, Martinum Lutherum, vt
membrū ab Ecclesia Dei abalienatum, vt ob-
stinatum schismaticum, & notorium hæreti-
cum à nobis haberi declaramus, & vt talem à
vobis omnibus & singulis habendum decer-
nimus, & edicimus, Mandantes de eorundem
statuum consilio & consensu, sub criminis læ-
sæ Maiestatis, Nostræque & Sacri Imperij gra
uissimæ indignationis, ac etiā amissionis Feu-
dorum, Dominiorum, & bonorum omnium:
Gratiarum quoque, & omnium Priuilegiorū
à Nobis & Sacro Imperio dependentium, quę
obtinuistis hactenus, aut prędecessores vestri quo
modolibet obtinuerunt, nec non proscriptio-
nis, ac Banni, & interdicti Imperialis pœnis.

Ne

Ne quis vestrũ præfatum Martinum Lutherũ receptare, defendere, sustẽtare, fouere dicto, facto, aut scripto præsumat. Quinimo post elapsum supradictũ xx. dierum terminum, cõtra eũ, vbicunq; deprehẽsus fuerit, & in manu, aut facultate vestra erit, iuxta formam Imperialis Banni procedatis, vel saltem captum tam diu custodiatis, donec Nos à vobis de hac re certiores facti, de legitima in eum prosecutione facienda vobis significemus, & vos tam sancti operis & laboris debita præmia, & mercedem etiam vberem cum impensis ob hanc causam factis reportetis.

Et nihilo minus eiusdem Martini complices, adhærentes, receptatores, & quomodolibet fautores, & sectatores (nisi se iniquitatis semitam deseruisse, & autoritate Apostolica absolutionis remedium consecutos esse fidem cõdignam fecerint,) nec non eorum omnia & singula bona, mobilia, & immobilia, iuxta sacras Constitutiones ac interdicti & Banni Imperialis, legem et ordinẽ libere & absq; vlla contradictiõe persequamini, illosq; & illa capiatis, et in vsus vestros opt. & pleno iure conuertatis.

Mandamus insuper vobis omnibus & singulis præfatis, sub eisdem prænominatis pœnis. Ne quis Martini Lutheri scripta à Summo Pontifice Auctoritate sua Apostolica, (vt præmittitur) damnata, aut alia quæcunq; tam Latino, q̃ Alemanico, seu alio quouis idiomate

ab eo hactenus composita, vel in posterum cō-
ponenda, vtpote mala, suspecta, & à notorio
& peruicacissimo Hæretico prouenientia eme
re, vendere, tenere, legere, describere, imprime
re, aut describi, vel imprimi facere, asserere, su
stentare, prædicare, defendere præsumat. Non
obstante quod in illis etiā aliqua bona ad fal-
lendas simplicium mentes immixta essent. In
quo præter iustam Sedis Apostolicæ sententiā
etiam laudatissimam veterum Patrum institu-
tionem & consuetudinem omnino exequen-
dam duximus. Qui Arrianorum, Priscilliani-
starum, Nestorianorum, Eutychianorum, &
aliorum hæreticorum libros, & in illis conten
ta omnia tam bona, q̄ mala promiscue exusse-
runt, & adnihilarūt: neque id immerito. Nam
si optimi quique cibi vnius tantum guttæ ve-
neni, quo humanum corpus læderetur, infusio
ne suspecti penitus sunt abijciendi, quanto ma
gis ea scripta, quibus tanta & tam noxia anima
bus venena passim inserta sunt, non solum no-
bis cauenda sunt, sed etiā ne alijs noceant, pror
sus destruenda, & corrumpenda, atq; ab omni
hominum memoria veniunt obseruanda. Ac-
cedit ad id, quod quicquid boni in Martini li-
bris reperitur, id antea à sanctis patribus, quos
ecclesia recepit & approbauit, sæpe dictum, &
sæpius repetitum, absque vllius periculi, aut
mali suspitione legi & haberi potest.

Ea propter sub eisdem pœnis omnibus, &
singu-

singulis supradictis. Vos omnes & quilibet vestrum tam principis, quàm alij, ad quos iustitiam quomodolibet pertinet ministrare, & alij, quicunque in vniuerso Imperio Regnis et Dominijs nostris constituti, huiuscemodi pestiferos Martini libros, tam Alemanicos, quàm Latinos, impressos & imprimendos, aut etiam manu scriptos, vbicunque reperiantur, vtpote magnæ seditionis, scismatis, hæresios in Ecclesia Dei fomites diripiendos, & publico igni cōsumedos penitusq; abolendos cum effectu curetis, Apostolicisq; nuncijs, seu eorum cōmissarijs, si operam vestrā ad hanc rem requesierint, fideliter & diligēter adsistatis. Et nihilominus in eorū absentia, per vos ipsos hæc sic fieri nostro nomine & iussu omnino & reipsa faciatis. In quo, omnibus fidelibus dilectis subditis nostris, vt nobis, ac vobismetipsis assistant & pareant tenore pręsentium sub eisdem pœnis iniungimus & mandamus.

Verum quia maxime cauēdum est, ne Martini, aut ex illis excerpta mala, suppresso, aut etiam mutato autoris nomine publicentur. Quia etiam non sine magna animi nostri offensa, multos quotidie videmus & audimus cum alibi, tum maxime in Germania componi, & imprimi libros plurimis malis traditionibus & exēplis refertos: & ne non omni astu & dolo humanæ naturæ hostis Christianis laqueos tēdat, multas passim diuulgari picturas & ima

gines non in opprobrium modo priuatarum personarum, sed & ipsius Summi Pontificis, et sedis Apostolicæ contumeliam excogitatas. Ex quibus omnibus libris & picturis, Christi fideles in maximos tā in fide, quàm in vita, & moribus prolabuntur errores, & nō solum priuata odia, scandala, & simultates (prout experientia docet) multis in locis exorta fuerunt, verum etiam seditiones, tumultus, rebelliones, scisinata, in regnis, prouincijs, & populis, atque vniuersa Dei ecclesia (nisi prouideatur) iamiam excitanda formidantur. Idcirco ad hanc pernitiosissimam pestem extinguendam ex supradictorum electorum & statuum concordi animo & sententia omnibus & singulis supradictis, tam imperiali, quàm hæreditario iure nobis subditis, sub iam sæpe dictis omnibus pœnis præcipimus & mandamus. Ne quis huiusmodi famosos & pestilentes libros, seu quascunque alias schedas, scripturas, imagines, picturas, cōtra orthodoxam fidem bonos mores, & id quod sancta Romana ecclesia hactenus obseruauit, atque etiam inuectiuas, criminationes & ignominias contra Summum Pontificem, Sedem Apostolicam, Prælatos, principes, vniuersitates studiorum, & eorum facultates honestasque personas componere, scribere, imprimere, depingere, vendere, emere, tenere, habere, aut imprimi, describi, depingi, vel vendi facere, quauis arte aut dolo au-

deat

deat, aut attentet. Quinimo ſub ijſdem pœnis iubemus omnibus, & ſingulis ſupradictis, & præſertim ijs, qui iuſtitiæ miniſterio præſunt, vt eiuſmodi libros quoſcunque, antehac impreſſos, vel poſt hac imprimendos, nec non etiam manu ſcriptos, cuiuſcunque ſint autoris, aut vbicunque locorum per ſacrum Imperium, atque etiam noſtra hæreditaria regna, & dominia inueniantur, ſimiliter etiam picturas huiuſmodi & imagines noſtro iuſſu & nomine occupent, diripiant, & publico igni comburant. Et nihilominus huiuſmodi deteſtabilium librorum, codicum, ſchedarũ, ſcripturarum, & picturarum autores & inuentores, ac etiam poſt præſentis mandati publicationem, impreſſores, emptores, & venditores, qui contra iuſſa facere præſumpſerint (ſi modo id legitime conſtiterit) nec non eorum iura, & bona omnia & ſingula capiant, apprehendant, & detineant, ac iure bono, quicquid ſibi libitum fuerit de illis diſponant, ita quod de hoc nulli hominum tam in iudicio, quàm extra, reſpondere ſint obligati. Atque vt omnis eiuſcemodi & aliorũ errorum occaſio tollatur, & ne alia ſcribentium venena longe lateq; diffundantur, ſed præclarum imprimendi libros artificiũ in bonos tantum & laudabiles vſus exerceatur, ex certa noſtra ſcientia, animoq; deliberato, ac Imperiali Regiaq; autoritate, de maturo ſupradictorum electorum;

&

& aliorum sacri Romani Imperij statuum consilio, deliberatione, & vnanimi consensu volumus, & sub Banni, & interdicti Imperialis, ac alijs antedictis pœnis præcipimus & iubemus, tenore præsentis edicti, quod vim inuiolabilis legis habere decernimus. Ne quis de cętero chalcographus, & librorũ impressor aut alius quiuis vbilibet per sacrum imperium, atque nostra prædicta regna & dominia constitutus, libros vllos, seu aliam quamcunque scripturam, in quibus de sacris literis, aut fide catholica aliquid vel minimum tractatur, nõ habito prius consensu, & voluntate ordinarij loci, aut eius ad hoc substituti & deputati, cũ auctoritate etiam facultatis Theologicæ, alicuius propinquæ vniuersitatis pro prima videlicet impressione. Alios vero cuiuscunque rei & facultatis libros, schedas, & picturas de consensu saltem ordinarij, aut eius ad hoc substituti, vllo pacto imprimere vel vendere, aut imprimi vel vendi facere directe vel indirecte quoquo modo præsumat, aut attentet. Quod si quis cuiuscunque sit dignitatis, gradus, aut conditionis, hanc nostram mentem, decretum, statutũ, legem, & ordinationem in omnibus & singulis supradictis, tam Lutheranam, quàm impressoriam materiam concernentibus inuiolabiliter obseruandam vllo pacto, aut quouis quæsito colore vel ingenio contra facere, aut venire ausu temerario pręsumpserit, præterquã quod illud

illud irritum decernimus & inane, etiam in læsæ maiestatis crimen, ac nostram & sacram imperij grauissimam indignationem, proscriptionisque & Banni, ac interdicti imperialis, nec non alias sæpe dictas pœnas se ipso facto incurrisse cognoscat.

Harum testimonio literarum Sigilli nostri munimine roboratarum. Datum in ciuitate nostra imperiali Vuormatia, Die octaua mensis Maij. Anno Domini Millesimo, quingentesimo, vicesimo primo. Regnorum nostrorum, Romani secundo: Cæterorum vero omnium Sexto.

OBITVS CARDINALIS CROY, *& Guilielmi Ceuerij. Bellum inter Cæsarem & Gallos ortum.*

DVrante conuentu Vuormatiensi duæ amisit Aulæ suæ præcipua ornamenta Carolus Imperator, Guilielmum Croium Archiepiscopum Toletanum, & Cardinalem, qui ex Louanio Carolum Cæsarem electum, in Germaniam sequutus, iuuenis Vuormatiæ decessit, mense Ianuario, ætatis anno xxiij. Louanij in templo Diui Petri è regione macelli fenestra vitrea huius est opus. In eadem vrbe Vuormatiensi Guilielmus Ceuerius, Toletani patruus, vir consilio magnus, ægrotare quum cœpisset mense Maio anni eiusdem, non multo post naturæ concessit. Cui viro si longior vita contigisset, aut nunquam susceptum fuisset

ſet(erat enim pacis amantiſſimus) aut iam con-
fectum eſſet bellum, quod exarſit poſtea inter
duos potẽtiſſimos Chriſtiani principes, Caro-
lum Cæſarem, & Galliarum regem Franci-
ſcum. Cuius initio belli noſtrates ſubito ac-
ceſſu occupatis Gallorum aliquot oppidulis,
cum ingenti exercitu ad Maceriam vrbem ar-
mis vindicandam profecti, locum capere non
potuerunt, quem natura munitiſſimum Galli-
ca inſederant præſidia. Quidam putant hoc
conſilio à noſtris obſeſſam fuiſſe Maceriam,
ne Gallus Mediolanum properaret, quod
tum Cæſar Carolus maximis viribus obſide-
bat.

MORS LEONIS PAPÆ DECI: *mi. Electio Hadriani Sexti, & eiuſ- dem obitus.*

ANno inſequenti, menſe Decembri Leo
huius nominis decimus Pontifex maxi-
mus Romæ moritur. In cuius demortui
locum. Anno Chriſtianæ redemptionis mille
ſimo, quingenteſimo, vigeſimo ſecundo, men-
ſe Ianuario, cœli prouidentia orbi Pontificem
dedit Hadrianũ Florentium Traiectẽ. à Tra-
iecto inſigni Hollandiæ oppido, Cardinalem
Sanctorum Ioannis & Pauli, eximia ſacrarum
literarum doctrina, atque omni virtutum ge-
nere ornatiſſimum virum, quem adhuc in mi-
noribus agentem Cæſar Maximilianus Caro-
li-

li nepotis pueritiæ formatorem ex Louanio asciuerat. Habuit orbis noster hunc primum Pontificem Romanum à Petro. Estque vocatus Hadrianus sextus, nomine seruato, quod olim in baptismo acceperat. Quum Romæ eligeretur magno Cardinalium consensu, agebat is tum in Hispanijs, regnorum Caroli Cæsaris gubernator: aberat enim Carolus ob negotia imperij. Post octo deinde menses Romam veniens, maximo totius vrbis gaudio pridie Calend. Septemb. coronatur. Sub cuius appulsum ingens exorta pestilentia, durauit ac sæuijt hyemem vnam. Rhodis quoque à Turcis capta. Cuius oppugnandę, hostibus occasionem præbuisse existimo, has intestinas Christianorum principum discordias. In hoc etiam viro nominis illud verum ostensum est. Omnia in humanis quo meliora, eo minus diuturna esse. Nam vt optimus eius Pontificatus futurus, ita breuissime effluxit. Moritur enim altero suæ administrationis ineunte anno. Extincti corpus illatum templo Petri Apostoli sepelitur, medium inter duos Pontifices appellatione Pios, Secundum, qui Eneas Syluius antea dictus, & Tertium, quem Alexandro suffectum, viginti sex dies, non amplius Pontificem nostra vidit pueritia. Hadrianus domum suam Louanij magnifice extructam, in vsum vertit sanctis literis studentium, ijsdem in alimoniam relictis etiam prouentibus annuis.

Nunc

Nunc ad bellum recurro, quod alio dixi loco exortum inter potentissimos principes.

MEMORABILIS OBSIDIO TICINI SIVE PAPIÆ, QVÆ

Anno post Christi ortum M.D.XXIIII. *sub Calen. Octob. à Francisco Christianissimo Galliarum rege aduersus Carolum Cæsarem inchoata, exijt in Calend. fere Martias anni insequentis.*

ADVERSVS Carolum Quintum, Hispaniarum regē, & iam electum Romanum, terra marique prępotentem principem, spiritus erigere est ausus rex Galliarum Franciscus eius nominis primus, vel quia prælatum sibi in imperio Carolum ægre ferret: miserat enim & ipse non vnam legationem ad Electores sacri imperij, vel quia illustrandi nominis occasionem quæreret. Siquidem persuasum est, nescio quo modo Christianis regibus haud fieri posse, vt alia via quàm bellis inter se gerendis imo fortasse verius dixerim, exercendis latrocinijs, immortalitatem parent. Itaque belli huius initio Gallus quædā loca nostratibus, nostrates Gallo ademerunt. Vtrinque à belli imperatoribus res curatæ haud segniter. Quid casu, quid industria

duſtria parari poſſit, hinc atque illinc proſpectum eſt. Tandem & Mediolanum Gallo admit Carolus. Eratque ſupra milleſimum, quingenteſimum, vigeſimus quartus à Chriſti natali die annus, quum Septembri menſe exercitus Cæſarij Maſſiliam obſiderent vrbem inſignē & antiquam tranſalpinæ Galliæ. Duces exercitus erāt Carolus Borboniæ princeps, qui nuper ob cauſas multo iuſtiſſimas, à Gallo ad Cęſarē defecerat, & marchio Piſcariæ vulgo ſic nominatus, ambo viri ad omnia vel excogitanda, vel explicanda conſilia prudentiſſimi. Gallorum rex Franciſcus per idem tempus ex diuerſis Europæ locis acri delectu vndique habito, magnos contraxerat exercitus ad ſoluendam Maſſiliæ obſidionem. Huc iri, huc properari, noctes dieſque cum audiſſent Cæſareæ duces militiæ relicta Maſſilia, copias alio ſuas abduxerūt. Erat enim viribus longe ſuperior Gallus. Cui cum renunciatum eſſet totam ferme inſubriam peſtifero morbo vaſtatam, graſſari; ſæuireque indies hoc malum inclementius, cum tam inſtructo exercitu Italiam petere conſtituit. Cuius bonam magnamque partem ſe ſperabat facile & paucis quidem diebus in ſuam poteſtatem redacturum. Is mira igitur & incredibili celeritate ſuperatis alpibus, ineunte Octobri agrum Mediolanenſem attigit. Interea pari ſtudio eſt eo properatum à Cæſareanis ducibus. Hi Papiam aut (vt veteri dicam

nomine) Ticinum, illius duces cum equitibus aliquot Mediolanum ingressi sunt, regi & copijs eius hospitia petituri. Hæc agitantes, subito oppressit Ferdinandus Archonus qui præfectus erat castrorum Cæsaris. Intra mœnia occisi aliquot, cæteri qua poterant fuga dilapsi. Haud multo post Neapolitanns vicerex cum suis & ipse copijs eo properauit. Cuius aduentu principis dictu mirum, q̃ tota exaltauerit ciuitas. Ducibus in animo erat, huc vniuersum traducere exercitum, vrbemque defendere, si quid Gallus moliri vellet. Sed dum neq; muro aut vallo satis munitam, neque in turribus & propugnaculis quicquam bellicarum vidissent machinarum, relicta ea, Laudem Pompei venerunt. Deinde Papiam (sic enim nunc libet notiore vulgo appellare vocabulo) dux concessit Cęsarius Antonius cognomento Leyua, vir imprimis strenuus. Quanquam æstate quę præcesserat, ingentem ciuiũ vim absumpserat morbus pestifer. Antonius tamen oppidũ hoc defensurum se facile sperabat aduersus gentem Gallicam. Sub Calend. itaq; Octob. hostium exploratoribus in Papiensi agro conspectis, dux ipse vna cum præfecto castorum Cæsaris mœnia obequitans muniri loca omnia, ferrea & ænea tormenta, lapidesq́; tormentarios subuectari, aggerem intus substrui. Denique nihil non eorum parari iubet, quod ad arcendũ hostem pertinere existimaret. Dum hæc Papiæ

agun-

agĩtur, à ciuibus & milite qui intus erat Gallorum rex cum suis proceribus, ad Carthusianorum haud lõge ab oppido dissitum cœnobiũ, venit quinto Calend. Nouemb. Eodem tempore & ab huius exercitibus obsideri atq; oppugnari cœpta est Papia. Hic Cæsareani vna atq; altera impressione sustentata, Gallos aliquã multos trucidant, alios in fugam agunt. Postridie vniuerso Ticini occupato suburbio, Galli molẽdina (sic enim vulgus nominat, quibus ad victum quotidianum paratur farina ciuitati) partim ferro subuersa in flumen præcipitant, partim ignibus dedunt. Ita futurum sperantes, vt his sublatis, propediem panis laboraret inopia ciuitas. Verum huic malo statim occursum ac inuentum est remedium, factis intra mœnia ligneis huiusmodi molis, quas equi pariter ac homines in gyrum agerent. Hic passim in Sacellis, in scholis legum ciuilium (est enim hæc vrbs gymnasio quoque insignis) farinam parari vidisses. Turricula erat in ripa Ticini haud longe à mœnibus. Vnde Hispanorum armata manus facile Gallum prohibebat, ne ad vrbis murum accederet. Hic certatũ aliquandiu cum esset, neque rebus indies pessum euntibus amplius ferre vim hostium possent, Hispani corporum pacti incolumitatem, se dedunt. Victor Gallus contra fidem datam omnes qui eum paulo ante locum tutati fuerant, suspendio necauit. Quam rẽ, vt par erat,

iniquissimo tulit animo dux Cæsarius. Turrim Papiensibus ademptam Galloru aliquot pedites conscendunt, omni telorum genere diuexantes Germanum, qui ea parte ad tuenda mœnia dispositus erat. Iussu ducis Antonij tandem eo aducta machina, quæ huic finem incommodo maloque fecerit. E muro enim ferreis iniectis globis non sine Gallorum strage corruit turricula. Octauo Idus Nouembris de communi sententia ad oppugnandam vrbem totus ferme exercitus rapitur, magnoque belli carum rerum apparatu instructus, ad ipsas quoque fossas admouetur. Qui intus erant vasa lignea, terram, alia multa comportare, aggeres erigere, nihil hosti opportunum relinquere, nihil sibi quod idoneum ad depellendum esset neglectum permittere. Hoc statu rerum Hippolita Malaspina singularis animi mulier, nūc, plures Germanos, Hispanosque, nunc singulos coram benigne appellasse, fortes confirmasse, timidos erexisse, alios alia ratione cohortata, & vt bonum haberent animum iussisse traditur. Biduo post disiectis primum haud vno loco muris bombardarum ictibus, acerrime pugnatum est, dum neutri cedere loco volunt. Tandem strage multa superati Galli, alij interficiuntur, alij in fossas præcipites dantur. Hoc nondum peracto prælio, Galli alia vrbis parte ciues multa vi oppugnant. Sed maiore aliquanto ij se defensitantes resistunt. Interea Antonius

tonius Leyua Cæsareanorum dux exercituum suos admonere, Pulchrius esse nihil, quam pro gloria certare. Meminisse eos debere cum hostibus rem geri, quos sæpe alias vicissent ipsi. His vel paucis accensi milites, ferocius multo ad pugnam processere, victoriam sibi certam promittentes. Fusus tandem sub vesperam Gallus, multi cæsi, multi in fossas præcipitati, & lapidibus obruti, quorum casu consternati, alij deserta oppugnatione trepidi se in castra recipiunt. De hac victoria Antonius statim datis ad vice regem Neapolitanum literis, fatigatũ militem passus est conuicijs ac lusibus se reficere & quietem capere. Interim ipse haud decere existimans principem virum, cui exercitus commissi sunt, in cuius cura pendent rerũ tanta momenta solidam dormire noctem, Qui fracti erant aggeres instaurandos, trabes, grandia saxa in munitiones deferenda curat. Vrbemq; obequitans, nihil vsquam neglectum patitur. Vrbi tota supplicationibus decretis immortali Deo sunt actæ pro victoria gratiæ. Per eosdem dies appræhendit equitem quendam Antonius, qui Gallorum regi significasse dicebatur in vrbe multam esse pulueris tormentarij inopiam, Vigilaret ipse, haud fieri posse, vt obsessi resisterent diutius. Hic talis quæstioni subiectus, crimen confessus est, ac publice exenteratus membratim dissecatur, ad omnem proditionis materiam in futurum tollendam.

Sub exitum mensis Nouembris Galli animad uertentes qua parte oppidi labitur Ticinus amnis (vnde vetus vrbis nomen) sine fossa & vallo esse mœnia statuerunt ab alueo veteri, in aliam partem, aquas deducere, vt ita facilius ad patentia vrbis mœnia peruenirent, Res tentata, coniectis in alueum trabibus, ramis, & arborum Truncis maximarum. At non successit impediri .n. haud potuit, ne in consuetum recurreret locum Ticinus. Hic dum Gallus in cassum per dies aliquot laborat, Cæsaream interea totam eam quæ fluuium spectat, partem excitato aggere muniunt. Secundum hæc milites Germani, cateruatim ad ducem concurrentes, stipendia sibi debita exigere, vnde se vestiant, vnde ventiri quoque satisfaciant. Dux Antonius audita militum querela, vt nihil superesset nummorum, animo vehementer anxius diuersa secum & cum suis consilia agitare cœpit. Decretum est tandem, vt mercatores pannarij militem vestirent, soluta obsidione à Cæsareo quæstore pecuniam accepturi. Nummos exteri mutuo darent. Verum hinc modica coacta summa est. Rari enim ciues, rarus erat in vrbe mercator. Bonã namq; ciuium partem superior absumpserat pestilẽtia, multi quoque iam impendente obsidione, Papiam reliquerant. A præfectis igitur oppidi magna salis quantitas, & quod mutuum ab Alexandrinis quibusdam negotiatoribus, qui eo venerant

rant accepiſſent. Venditum publice frumentum, Sed vbi nec his quidem modis tantum cõtrahi potuit ſignatæ pecuniæ, vt militi ſolueretur, nobilis dux Antonius ſua argẽtea vaſa omnia conflari & in nũmos conuerti iuſſit, vnde ſtipendium eſt militi ſubminiſtratum. O virum cantari dignum, hic argenteam ſupellectilem, vt bellum gereret, vt ciues defenderet, cõflauit. Alij vt ciues ſuos expilent, vt aurea & argentea vaſa comparent, bella gerunt. Creſcere cœpit hoc tẽpore obſidionis calamitas. Tanta enim laboratum eſt inopia rerum omnium, quæ ad victum pertinent, vt equinæ carnes & aſininæ obſeſſis pro cibo fuerint. Mali huius datam cauſam exiſtimo, quod vbi haud multo ante allatus intra vrbem nuncius fuiſſet, Caroli Cæſaris propediem ventura auxilia, in magno & publico gaudio exercituũ duces, prandijs aliquot nimis opiparis militem adhibuerant, vnde penuriam abſumptis omnibus naſci fuit neceſſe. Per eoſdem dies etiam lignis ad cibum coquendum deficientibus, miles pulcherrimas ciuium ædes diruit. Tam durum eſt telum neceſſitas. In his malis iterum laceſſere obſeſſum Gallus, Germano excubias agenti, aſininæ carnis eſum exprobrabant. Quibus commoti per caſtellum prothomartyris Stephani vicinum ædiculæ, ſe proripiẽtes, Gallorum vnam cohortem fudere. Hic addũt quidẽ hominẽ Minoritã, cui Antonius Leyua

quotannis confessionem facere solitus erat, ad hunc à Francisco Gallorũ rege extrusum vt de tradenda sibi in manum Papia cum eo ageret, futurum vt à rege magnam auri vim, atque annuos acciperet prouentus amplissimos. Primũ dux egregius, quique fidem muneribus anteferret. Te, inquit, monache cum tua isthac praeclara legatione laqueo vitam hodie finire iuberem, nisi cognita mihi esset in te morum probitas, vitæque sanctimonia. Proinde abi, neque de re huiusmodi post hac me adeas. Regi tuo, qui huc te misit renunciabis Papiam Cæsaris esse, quam si suam esse velit, armis & suorum sanguine nobis adimat oportet. Nihil remisit per hos dies rerum omnium caritas. Iam Philippeo vna emebatur Gallina, eoque paulatim res inualuit, vt vix iam equinæ & asininæ reperirentur. Quum obsessi pene quotidie in hostium castra excurrerent, eosque sæpius nihil tale metuentes adorirentur, Gallus ambitum vrbis quantus esset, fossa & vallo cingere festinat. Simul ne Papiensium exploratoribus siquando exissent facilis esset in vrbem reditus, neque auxiliares copiæ ad obsessos ingredi sine pugna valerent. Rumor enim in castra Gallica manauerat septem Germanorum milia aduentare subsidio Cæsareanis, easque copias ad ciuitatem Laudensem profectas, partim intra muros, partim sub mœnia consedisse. Hac item causa rex Galliarum magnis sti-

pen-

pendijs, maioribus pollicitis, ad se accersiuit Ioannem Mediceum bellicosum, acrem, atque in victorijs enutritum virum. Qui in regia castra cum armata peditum manu peruenit pridie Nonas Decembres. Huius aduentus spem victoriæ magnam Gallorum ducibus, maiores Regi spiritus excitauit, qui sub appulsum candida vexilla quindecim haud longe à ciuitatis muro disposita ostentat, ita futurum ratus, vt nouitate rei & spectaculo insolito perterrefaceret hostium animos. Dehinc eiusdem pedites, admotis ad vrbem schalis, eam capere sunt conati. Sed accurrens tempestiue Germanus impetu facto, militem mediceum facile deijcit. Iterum stipēdia efflagitare Germani, quibus & strenuis, & in eo rerum statu necessarijs militibus, vt per omnia satisfieret belli prudentissimus, Imperator Antonius pecuniam quantam posset publice, priuatimq; vt corraderet, à canonicis templi maioris mutuum accipit, fasces, insignia, vel argenteos, vt puto, baculos, qui Ticinensis scholæ rectori ad comitia vel eunti alio præferri consueuerant, etiam mutui nomine acceptos in nummum conflat. A singulis quoq; ciuibus aliqua pecuniæ portio data est. Acceptis hinc stipendijs Germani, quocunque res vocaret, alacriter ire, nusquam imperia detrectare, nulla non in re officij memores esse. Per hos dies multo erat annona carior, & cibariorum inopia maior. Nusquam nunc

vidiſſes in foro venales perdices, turtures, & faſianos. Porrum & cepe in horum ſucceſſerāt locum. In macello tantū equina & aſinina panis furfuraceus per omnia vrbis loca venundabatur. Iam Dominici natalis aderant feſti dies, quo tēpore Alphonſus Ferrariæ princeps magnam tormentarij pulueris copiam tranſmiſit ad regem Gallorum Franciſcum. Hic puluis vt tuto caſtris inferri poſſet, Ioannes mediceus cum ſatis magna equitum manu ad ſeptuaginta paſſuum milia contendit obuiam. Aduecto puluere, Gallus exultans minitabatur ſe colubrinis, bombardis, omni armorum genere Papiam breui oppugnaturum. Hic ingens terror ac trepidatio ciuitatem inuaſerat. Virgines, matronæ, ſacerdotes templa adire ac diuorum opem implorare iuſſi, pacemq́ue per aras expoſcere. In tanto metu valde confirmati ſunt militum pariter & ciuium animi, quum inſignis dux Antonius in Senatu literas recitaſſet, quibus à vicerege Neapolitano certiores fierent, cum octo Germanorum milibus, & ſexcentis è Burgundia equitibus in Veronenſem agrum veniſſe ducem Borboniæ, adfuturumq́ue eum propediem. Extitit paulo ante hos dies frigus atrocius, vt rurſum neceſſe fuerit ex ciuium ædibus, ligna ac trabes ad ignis vſum reuellere. Nonis Ianuarijs Galli turrim quandam in mœnibus ſitam, machinis & tormentis æneis quatere incipiunt, biduo tamen conti-

tinenter quassata,partim concidit. Hosti præter spem hæc res euenit. Constituerant enim si tota corruisset,per ruinas eius in vrbem ingredi,id quod factu non difficile fuisset. Nulla enim fossa ad eam erat vibis partem. Haud multos post dies arcem quandam strenue magis quàm fœliciter oppugnare adorti magna suorum strage à fossis mœnibusque sunt repulsi. Quanquam nec Germanis, qui arcem defensitabant incruenta hæc fuit victoria. Postridie Hispani cum Germanis vallum conscendunt, magnoque impetu in tormentorum custodes illati,prælium committunt. Cæsis plerisq;, alios in vrbem captiuos ducunt. Hic edocti à Gallis & Italis, Gallica signa sequentibus, regem de oppugnanda iterũ Papia mutasse sententiam. Constituisse tamen in obsidione cum omnibus copijs totoque apparatu bellico perseuerare. Quod per exploratores quum intra vrbem norit copias militares rei frumentariæ, & extrema pene cibariorum inopia laborare. Decreuit hac ratione comeatu intercluso ad deditionem illos cogere. Narrant quidam hoc eodem tempore in stabulo quodam Papię inuentos equos,qui quum nihil haberent,quo latrantem possent placare ventrem. Ligna comederint,lapides roserint. Hoc vt parum credibile,adscripturus non eram nisi in eius commentarijs reperissem qui ipsum per totum hoc tẽpus Papię fuit,quo obsidebatur. Iam tertium

sti-

ſtipendia petentibus, Germanis decretum eſt, vt cupedinarij lanij, pharmacopolæ, cęteríque ciu es, qui opificio manuario quæſtum facerēt, aliquam darent æris portionem. Antonius ipſe vt nuſquam non eſſet ſui ſimilis, quod geſtabat aureum monile cōflauit. Hiſpani armorum duces quidam opulentiores, mutuum dederunt. Hac pecunia placatus miles, ducibus ſuis per omnia paruit. Hic taceo crebras Ticinenſium in Gallos eruptiones & pugnas, & leuia pleraque inita certamina, quibus nunc cæſi multi, nunc multi etiam capti. Sexto Calen. Februarias dux Borbonius, vir fortis & multis rebus geſtis clarus, repente cum valida manu apparuit in agro Laudenſi. Hæc res ad Gallum vbi manaſſet, poſtridie mane tormenta omnia, quæ vrbis mœnia ſpectabant, auehenda curauit ad locum, qua venturas putauit hoſtium copias, ita prohibiturus, ne propius accederent. Militem quoq; in vrbeculas, quas occupauerat hyemantem, ad caſtra vocauit. Quæ per totum Februarium menſem & Ticini, & in hoſtium caſtris acta ſunt, non tam prætermitto, quàm ad maiorem ſcribendi reſeruo diligentiam in eo opere, quod nobis de Brabātiæ principibus elucubratur. Borbonius vero, & vicerex Neapolitanus, vbi iam Gallos adoriri ſtatuiſſent, rati quod poſtea ſucceſſit, ſuperiores ſe futuros, cum ſuis iam propius acceſſerāt exercitibus. Iamq́; dies venerat, qui ſextus
eſt

est ante Calend. Martias, quo tempore ex loco castrorū eminentiore Papiensibus, qui plus quatuor iam menses inclusi tenebātur belli data signa. Quod vbi intellexit copiarum Cæsaris in vrbe obsessa præfectus mire exultans: bona enim spes habebat animum eius futuræ victoriæ, conuocatis suis: Nunc animis opus est milites, inquit, vocati nos fortunā sequamur. Macti virtute estote, qua me euntem videtis sequimini ducem. Hæc vbi dixit, relictis qui vrbem tuerentur, copias educit, primum omnium tribus locis effracto arietibus castrorum muro, qui Gallicas acies egregie tuebatur, Cæsariani vallum irrumpunt. Rex vbi hostem intra munitiones esse audiuit, sub auroram (erat enim dies Mathiæ Apostolo sacer, qui est Februarij quartus & vigesimus) iubet vna cum bellicis machinis obuiam ire armatos qui resistant & Cæsareanos prohibeant. Itur, pugna committitur varia, atrox, cruenta. Et iam Galli nostratium bellica instrumenta maiora obtinuerant, Cæsareani pedem retrahebant, quum Alphonsus Marchio Vuastiensis, vir conferendis manibus audacior, in Gallicas penetrauit acies. Cuius aduentu resumptis animis, nostri in hostem (erat hic Heluetius) redeunt. Voces pugnam instaurantium Cæsareanorum exaudiebantur: Cædite gladijs, figite hastis, sternite iaculis. Hactenus ita prælusum est futuræ pugnæ. Iam Borbonius singulari prudentia vir

& bellicis rebus cuilibet fere veterum comparandus, ita suos paucis quidem, sed efficacibus verbis hortatus dicitur. Nihil refert viri fortissimi, quot peditum, quot equitũ milia Gallus ad Papiam adduxerit, quando cum longe maioribus copijs sæpius ac prospere semper cõflixeritis. Adhibete modo animos alacritatis ac fiduciæ plenos. Haud enim in limine vestrorum laborum, sed in exitu statis, Gallorum (vt spero) victores domũ reuersuri, si paulum adhuc niti volueritis. Credite, vos ad prædam et gloriam, non prælium vocatos. Digni estis qui talibus, quibus abundant hostium castra in patriam onusti redeatis. Ad quæ ducis optimi verba sequutus ingens militum clamor se omnino paratos esse, dicentium Imperatorem suum per æqua & iniqua sequi. Libenter ituros ad vnum omnes quo ipsius fortuna duceret. Iam in Mingaualius aderat vicerex Neapoli. Is quoque militem hortari, vt acriter pugnaret, sciret illius victoriam diei Galliarum maximas opes Cæsareanis in prædam daturã. Hæc ille, & alia similia, quæ in tali discrimine à facundis Imperatoribus adhiberi solent. Ex aduerso stabant & instructæ aduersarum partiũ acies. Et iam signis canere incipientibus, renouatũ est prælium, magnis et infensis vtrinq; animis, nec spe militũ dissimili Cęsareanis sua virtute, hostibus militũ copia fretis. Marchio Piscariæ Cæsareanus, ante suorũ nunc ora ferri, nunc

ri, nunc hostem inuadere, peditem immittere, hortari voce, manibus significare sociũ adesse se periculorũ omnium atq; adiutorẽ. Vidisses & hic Borboniũ ferientem, cædentem, in hostẽ incurrentẽ, vulneratos ex acie subduci iubentẽ, integros submittentem. Multi vtrinq; vulnerabantur equi & viri, pediti pedes, equiti eques, singuli pene singulis aut ense aut hasta sibi aduersi pugnabãt. Rex Galliarum vir militari disciplina, tum corporis, tũ animi viribus ęque clarus, & ipse fortiter dimicans, vnius vexiliferum legionis Germanicæ an Hispanicæ incertum est, sua manu confodit. Horam fere vnam dubius fuit, & anceps pugnæ euentus, quum repente suorũ casu pedites Galli consternati, primũ loco cedere mox terga simul vertere cœperunt. In prælio trucidati à Germano milite Sueui prope omnes, & qui pro Gallo steterant Itali. Ex Heluetijs mille quingenti, Duces quoque Francicorum exercituum præstantissimi. In quibus classis præfectus vna cũ filio, dux Monfortius, princeps Tremolius, Busius, Chiamonius, Buhansius. Iacebant humi passim equis effusi nobiles pariter atque ignobiles. Quidam adhuc palpitantes alij vt suo vestitu obriguerant aut ensem aut parmam tenentes. Crudelis vbiq; luctus, vbiq; pauor & plurima mortis imago. Stabat iam rex Galliarum vndiq; telis expositus, quum suis hortãtibus, vt re iam inclinata è prælio excederet.

Non

Non faciam, inquit. Hic extingui pulchrum mihi & laudabile existimo. Ea sum stirpe, ijs maioribus ortus, vt non tam longam vitam, quàm nominis æternitatem optare debeam. Hæc ita loquutus, cum suis iam ad salutem magis, quàm in spem victoriæ, aduersus hostem dimicat. Verum vbi extrema acies à Cæsareanis est equitibus circumuecta, & à fronte alij vrgebant infestius rex Franciscus viribus, auxilioque destitutus, capitur, & cũ eo rex Nauarræ, alijque plurimi nobiles viri, Pontificis Romani legatus, princeps Mamoransius, Florenges, Lescu, Bonaualle, Durantius, Bosula, Brion, Valmontius, Obenignus, Sãtememius, Camesiensis, Lorges, Naures, Riaus, alijq; permulti. Ex militibus gregarijs, qui profligata acie effugere sunt conati, multos cum totis armis in Ticinum desilientes, rapidus amnis absorpsit. Alij ab occursantibus media planicie equitibus interfecti, capti sunt alij. Horum tanta multitudo, vt capientium numerum vicerint. Quos omnes postea armis exutos, Borbonius incolumes dimisit. Cæsorum in prælio numerum, quidam ad septem, quidam ad decẽ milia redigunt. Nec tamen incruenta hæc stetit victoria Cæsari, in cuius exercitu præter insignes aliquot duces octingenti fere desiderati. Alanzonius princeps Gallicarum partium videns suorũ stragem, quadringentis cum equitibus è manibus hostiũ elapsus, Galliã versus

quam

quam maxime citato curſu, contendit, & Lugduni febricula correptus, periit. Hanc victoriã cum qua nullius vnquam veterum Imperatorum, nec laureas, nec auratos currus poſſe comparari exiſtimo. Cæſariani adepti cum præda, captiuiſque regibus, ac tota fere Galliarum regni nobilitate, Papiam ouantes repetunt, magna ciuium quoque lætitia & gratulantium acclamationibus, vrbem longa iam obſidione liberatam ingreſſi. Hic ſi vnquam alias, nihil omnino eſſe res hominum cernere licuit, quum rex paulo ante copiis egregie ad belli vſus, tũ armis, tum exercituum ductoribus, ac bellandi peritia inſtructiſsimus, Italiam ingreſſus, repente omnibus, & copiis, & armis exutus, in poteſtatem hoſtium venit.

TVMVLTVS GERMANORVM.

DIcam nunc de rebus Germanicis, quæ per idem fere tempus acciderunt. Lutherus palam in cõcionibus, ad quas audiendas ſemper confluebant ingens turba mortalium, multa in principes, in prælatos, in epiſcopos quum diceret, Cæſarem vermium ſaccũ, Principes tyrannos, Prudentiorem eſſe Turcam, & meliorem quàm Chriſtianæ reipub. gubernatores, & alia id genus permulta, ſcriberetque in opuſculis & libris: Deus libera nos ab his tyrannis. Tolle quæſo è medio amariſſimos pariter ac ſuperbiſſimos eccleſiæ proceres. Populus his accenſus dictis, tandem inſurgere ac tu-

multuari cœpit & conspirare aduersus eos, qui principatum aliquē intra superiores fines Germaniæ obtinerent.

Anno restitutæ salutis M. Quingentesimo, xxv. Calend. Ianuarijs, vulgus Campidoneū hastis, fustibus, gladijs, securibus, & quæ præterea furor in arma conuertere solet, direptis, in Abbatem dominum & gubernatorem suū ferociter inuehitur. Principes alij hos placare & compescere conati, omnino nihil effecerūt. Magis magisque sæuit animis ignobile vulgus. Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat. Ab his initijs adeo breui temporis spacio creuit hoc malū, vt nullus postea mensis fuerit, quo non alijs atque alijs locis rebellatum sit Lutheranæ hæresis veneno imbuti homines ad libitum euagantes monasteria diruebant eiectis, aut in cruciatū arreptis monachis Templa donarijs, & preciosissimo rerum apparatu spoliabant. Ad eundem modum occupatis, aut vi captis sæcularium domibus principum, aut etiam oppidis. Nam & hæc tentare sunt ausi, crudeliter diripiebant omnia, vt facile appareret prædandi magis studio quàm aliam ob causam plurimos excurrere cœpisse. Nunc mihi dicendum est, qui duces insanienti se obiecerunt multitudini. Vtinam dicere possem oppresserunt.

QVARTA APRILIS.

Pro Leipheim ad Danubium cæsa sunt iiij. homi-

hominum milia per Sueuicum exercitum. Per multi quoque in amnem præcipitati. Quidam gladio subiecti cum Parocho suo Lutheranæ factionis homine.

XXII. EIVSDEM.

Marchio Casymirus occidit milia duo, multos cepit captiuos, plerosq; decollauit, nonnullos cum pago vniuerso concremari iussit.

MAII XII.

Iuniores Palatini vulgus adorti, interfecisse ex his traduntur quadringentos. Ex captiuis gladio subiecisse xxiij.

XIX. EIVSDEM.

Dux Ludouicus comes Palatinus ex Heidelberga eductis copijs recepit, à vulgo sibi ademptos pagos. Recuperauit Brusellam oppidum Spirensi Episcopo, fratri suo Germano, decollatis è vulgo, quos in potestatem redegerat.

EIVSDEM MENSIS XXVIII.

Ab eodem iussi sunt gladio colla subijcere tumultus authores xj. in quibus presbyteri erant Lutherani duo, & Apostata monachus vnus. Eodem mense perierunt circiter mille, occisi à Diepoldo Steynio.

IN ALSATIA XVIII. *eiusdem mensis.*

Prophana multitudo vrbes indifferenter siue expugnatas, siue sponte deditas, hostiliter diripuit, direptas ruinis & incendio vastauit. De Lothoringia quoque iam occupanda co-

gitabatur, quũ prouinciæ dux Antonius, contractis exercitibus egressus quatuor milia occi dit. Postridie alios adortus (rapinis enim & latrociniјs passim fœdabant omnia) confecit milia sex. Mensis eiusdem die xx. Inter Tambachum & Skouylerum complures ab eodem fusi, fugati, cæsi. Postremo apud Sletstadium & Ortembergium eosdem prælio vicit memorabili. Qui primi de hoc tumultu commentarios emiserunt, ab Antonio colligunt interfecta xxvj. milia aut plus eo, & trecentos ex captiuis gladio percussos.

IN THVRINGIA.

IN Turingia quoq; tumultuatum est à prophana multitudine. Ad cuius infringendos conatus, Fridericus Saxoniȩ princeps dum & ipse validas contrahit copias, moritur die Maiј xiј. In cuius funere habitam vidimus elegantem orationem Philippi Melanthonis. Hassiæ princeps (Lantgrauium vocant illi) centum homines Lutheri dogma sequutos ferro confecit, qui & oppidum vnum ceperant, & cuiusdam Abbatis diripuerãt bona omnia. Idem alia quoque strenue perambulans oppida, quotquot huius factionis viros inuenit, gladio traditur admouisse. Sed nulli hominũ generi infestior, quam Lutheranis Concionatoribus, quorum nonnullos vt audio, fuste capitibus illiso mactauit. His ita peractis, ad postremum cæteris iunxit se principibus. Itaque

sub

ſub diem decimumquintum Maij cum propha
no vulgo, quod in agro Franckenhuſen (ita
enim nominant illi) tumultuoſe conſederat,
congreſſi, ſex milia interimerunt, captis pluri-
mis aliquot etiam ſecuri percuſſis. Oppidum
quoddam celebre (Mulhuſen loco nomen eſt)
vulgus occupauerat. Quod diuerſis loco à
principibus Germaniæ oppugnatum recupe-
ratur. Ciuibus ignotum, his legibus, vt Cle-
rum in omne ius, cenſusq; priſtinos reſtituant:
muros, turres, aliaque vrbis propugnacula ſo
lo æquent: arma bombardas puluerem tormē
tarium principibus tradant. Sunt & alijs ple-
riſque locis à Palatino electore, cæteriſque rei
militaris longe peritiſſimis ducibus ruſtici ve-
lut viliſſima pecora ad ſacietatem cæſi, milia
centum & amplius ſoli principes, quos Germa
ni ligam vocant occiderunt. Sic ſtultitia, imo
verius amentia vulgi tam grauiter eſt hoc an-
no afflicta Germania, ac maioribus etiam de-
formata, fœdataque cladibus quàm vnquam à
Gothis & Vandalis Italia. Tantorū te cauſam
eſſe malorum, ſunt qui dicant Luthere. Vidi
libros eorum etiam, qui ſunt tibi conterranei,
quorum alius te monachum infamem, alius ſe
ditioſum, alius Cacodæmonem, nemo Chri-
ſtianum vocat. Ego tantum oro, vt reſipiſcas,
vt in viam redeas, vt eorum omnium quæ cō-
tra Euangelicam veritatem inconſulte ſcripſi-
ſti, Palinodiam canas, vt ſancte & religioſe vi

 uen-

uendo ad vitam illam peruenias, qua melius, felicius optari nihil poteſt.

MORS CLARISSIMI VIRI *Martini Dorpij.*

Sub hos Germanicos tumultus, graui morbo correptus Louanij Martinus Dorpius, inſignis Theologus, pridie Calend. Iunias vita defungitur. Plus in vno hoc viro amiſit ſchola Louanienſis, quàm vt dici, aut ęſtimari poteſt. Mire poetarum omnium fabulas tenebat, Oratorum & hiſtoricorum libros omnes excuſſerat. Dialecticorum argutias callebat. Phiſices arcana perueſtigauerat. In ſacris literis nihil tã arduum & difficile, de quo non ſubtiliter & accurate diſputarit. Quàm Latinus & elegans, planeq́ue Romanus illi ſermo. Quanta diuinorum eruditio. Solebam ego illum officij cauſa nonnunquam adire, ac fere pomeridianis horis, nunquam non ſtudentem ac libris immuſſantem inueni. Sereno cœlo deſcendebat mecum in pomarium, quod ædibus ſuis adiectum habebat. Nec vllus interim dum ambulatur, niſi de literis, & recte inſtituenda iuuentute illi ſermo erat, non ignaro id ætatis velut totius reliquæ vitæ iaci fundamenta. Quid de re ſingulari eius dicam innocentia? Neminem ſciens læſit vnquam. Nulli hominum inuidit. Nihil quod non ſanctum & honeſtum eſſet appetiuit. Mortui corpus cœnobio Carthuſianorum illatum, ibique ſepultum eſt.

TVMVLTVS POPVLARIS *apud Buſcumducis.*

NON multo poſt apud Buſcumducis tumultuatum à plebe aduerſus magiſtratū. Exegerat ab oppidis Brabātiæ pecuniam princeps. Hanc quum ciues Buſciducenſes neque ex publico ærario dare vellent, neque futurum putarent, vt ad publicam vtilitatem daretur, impetu facto in opulentiora ſui oppidi monaſteria, ab his extorquere, quod principi darent, conati ſunt. Tenuit per dies aliquot hic tumultus, qui tandem, in vrbem admiſſa gubernatrice Margareta, reſedit. Neque inde abijt princeps ipſa, niſi omni ſublata materia. Vnde in futurum aliud excitari poſſet incendium.

REX GALLIARVM CAPTIuus *in Hiſpaniam auehitur.*

AD captiuum regem Galliarum nunc reuertor, qui menſes aliquot in Italia cuſtoditus ad Imperatorem auehitur in Hiſpaniā. Vbi non multis interiectis diebus, quū in febrim incidiſſet, grauiterq́; diſcūberet venit ad eum Carolus Cæſar. Quibus tum de rebus ſint collocuti, neſcio. Cæſar captiuum & ægrotātem conſolatus, iuſſit bono eſſe animo, Se curaturum, vt quæ ad recuperandam valetudinem neceſſaria eſſent, haberet omnia.

Scio præterea tentatam esse pacem, magnorum interuentu principum. Sed res ad exitum perduci nondum potuit, Gallus ad ea quæ repetit CAROLVS, minime inclinantibus.

GERMANIÆ INFERIORIS VRbium, *& aliarum quæ finitimæ inferiori Germaniæ nunc parent* CAROLO *Imperatori huius nominis quinto, per Hadrianum Barlandum sequitur Catalogus.*

HADRIANVS BARLANDVS HADRIANO Ariuulo alumno suo S.

QVoties hic inter ambulandum aut alias cogito de studiosis iuuenibus, omnium tu mihi videre fortunatissimus Adriane, cui eximio illo viro Erasmo Roterodamo conuiuere, eundemque quotidie tam docte, tamque facunde loquentem audire contigerit. Pro meo igitur in te amore non possum non istam tibi tam raram felicitatem gratulari. Duas abs te accepi epistolas, non scribam

bam quàm elegantes, mihi certe fuerunt longe gratissimæ. Iam consederam posteriori, imo vtrique responsurus, & ecce repente vocor Affligineum ad studia eius cœnobij administratoris, quem nunc iuuenem in literis politioribus sesquiannum institui. Louanio discedens optimum virum Gasparem à Riuulo patruum tuum rogaui, vt me tibi purgaret. Tu vero me purgabis Erasmo. Vtriq; enim scripsissem, si Louanij manere licuisset. Mitto tibi opusculum quoddam proximis Iulij coloribus à me conscriptum, de claris vrbibus inferioris Germaniæ, & quorundam aliarum. In quibus & tuam cernes Antuerpiam. Merito enim tuam dico, quæ te primum nascentem exceperit. In locis vero nostratibus describendis singula persequuti non sumus, sed rerum summas, & ex his illustrissima quæq; libauimus. Vale ex rure Affligi-nensi.

GERMANIAE INFERIORIS VRBIVM,

ET ALIARVM QVAE FINITImæ inferiori Germaniæ nunc parent Carolo Imperatori, huius nominis quinto, Catalogus per Hadrianum Barlandum.

COLONIA.

DE inferiore Germania quæ frugiferarum aut lætarum arborum ferax terra eſt, magniſque & nauigabilibus fluminũ alueis irrigatur, & quibuſdã aliȷ̃s finitimis vrbibus literis aliquid mandaturus incipiam à Colonia Agrippina, quæ & ſitu & flumine & populo clara eſt, & magnificenter ædificata atque elegans. Hic vrbe media templum videtur magnificum, vbi trium corpora Magorum ſeruantur, qui Chriſto in Bethleem recens nato munera obtulerunt. Habet Archiepiſcopum, qui ſit vnus è ſeptem principibus, ad quos electio pertinet Romani Imperatoris. Habet magni illius Alberti ſepulchrũ. Tot habet ſanctorum reliquias. Hic Vrſula ictu ſagittæ tranſuerberata cum tot virginum milibus,

milibus cum tot victricibus turmis ad cœli palatium purpureo sanguine laureata migrauit. Hic gymnasium est liberalium artium, in quo permulti & eloquentes & docti viri bonas literas sunt professi.

AQVISGRANVM.

Distat hinc aliquot milis Aquisgranum, insigne oppidum monumento Caroli magni Imperatoris, quod in templo illic marmoreo visitur. Est & venerabile sanctorum reliquijs, quas idem CAROLVS ex diuersis locis hic esse voluit.

LEODIVM.

Descendo nunc ad Leodium, quæ vrbs amœnissimo extructa loco, & sacris ædibus, & Canonicorum collegijs longe superat alias omnes, quæ sunt in nostra Germania. Ad hæc ornamenta Episcopum habet, quo nõ alius est locorum, quibus imperat multitudine potentior. Præcipue bonitatatis est & vini ferax Leodinorum ager.

TRAIECTVM.

Traiectum, quod superius nominant, ad eius differentiam ciuitatis, quæ in Hollandia est eiusdem nominis, oppidum & natura loci, munitionibusque & populi frequentia, & ædificijs & Canonicorum collegio nobile, speciem prębet vrbium duarum, coniungente eas ponte longiusculo. Huius incolæ, quanq̃ Leodis

dinis vicini, tamen Burgundicæ domui mire fauent.

NAMVRCVM.

Namurcum ad ripam Mosæ situm arcem habet munitissimam, qua bellorum temporibus in captiuis seruãdis vti consueuerunt principes nostrates. Populus hic non dici potest, quàm sit amans Burgundionum, pro quibus aliquando etiam suis militasse stipendijs legũtur. Ferri fodinas habent & in montibus oppido adiacentibus vitiaria amœnissima. Horum tritici & siliginis fertilissimus ager est.

DE BRABANTIA.

NVlla est natio cui vel humanitate, vel bonitate cesserint Brabanti, nulla gens, quæ minus grauem senectutem sentiat. Hoc præstat illis hilaritas. Vnde videtur manasse iocus ille: Brabantus quo natu grandior, hoc stultior. Horũ regio tota amœnissima est, nemorosa plerisq; locis, ac multijugis ferarum generibus abundans. Aeris tanta præsertim circa Louaniũ & Mechliniam oppida puritas, vt circũiacentibus regionibus, non raro sæuiente pestilentia, Brabanti immunes alue perseuerent. Terra hęc vbiq; herbida, rerum omnium ferax, quæ blandiuntur naribus, quæ palato sapida sunt. Quæcunq; oculos pascunt, quæcunque ad nostratia medicamenta conueniunt, largissime effundit.

LOVANIVM.

Louanium caput est vrbium Brabantiæ cœli & aeris benignitate nulli cedens aliarum. Hic intra muros libera prata, vineæ, horti spatiosi, agri, pomaria, cāpi, dumi, saltus, pascua, paruæ syluulæ, parua nemuscula, vt merito hanc sedem ac domicilium optimarum artium delegerint maiores nostri. Habet enim scholā, qua non alia secundum Parisiacam numerosior, neque ornatior. Multa sunt passim toto orbe Christiano gymnasia, sed in alijs alia videas desiderari. Aureliæ in Gallijs solæ leges Ciuiles. Parisij Theologia, ius canonicum & sophistica traduntur. Sunt aliæ quædam scholæ, vbi sola in pretio est Medicina. Louanij omnes scientię docentur. Habet hæc vrbs sacras ædes plurimas. Vnam diui Petri, structura tā eleganti, vt architectorum iudicio nullam pluribus locis inuenias pari politie. E conspectu templi Apostolici visitur domus ciuica operosissima, & quæ non vna re testetur olim florentissimam fuisse vrbem Louanium. Hanc artificij plenam structuram mirantur Galli, Germani, Britanni, & Itali. Schola Louanienses vnum habet caput, vnum principem, cui omnes pareant, hunc rectorem vocant. Cuius officium est ius dicere priuilegia tueri, & maleficij reos scholasticos pœnis afficere. Quum in publicum prodit, ante eum it accensus, quem Bedellum recepto illic vocabulo appellant. Pone

ne

ne ſequuntur famuli. Quantum autem hono-ris huic dignitati habeatur hinc apparet, quod conſules, magiſtratus, & clariſſimi quique viri, denique omnium dignitatum gradus academiæ principi aſſurgant, & decedant de via. Exeunti ad comitia, quæ certis anni temporibus indici ſolent, plures accenſi anteambulant, ſinguli manu auratum geſtantes baculũ inſignia honoris ampliſſimi. Eſt hæc ſemeſtris dignitas, quẽadmodum apud Romanos olim dictatura fuit ſex duntaxat menſiũ. Hęc nobis cõmentantibus ſcholæ princeps ac rector erat eximius ſacrarum literarum profeſſor Martinus Dorpius. Sunt & alia quædam Louanij non indigna ſpectatu loca, xenodochium ampliſſimum, vbi nunquam non aſſiſtunt ægrotis mulierculæ ſolatijs refouentes ſingulos, atque adferentes quod cuique è valetudine eſſe conſtiterit. Eſt alio loco digna diuis, digna principe domus, quam extruendam curauit ſummus Pontifex Hadrianus Sextus, quum adhunc in minoribus ageret. Intra mœnia viſitur & cœnobium Carthuſianorum, loco & ab omni tumultu, ab omni frequentia ſemoto, ita vt nec heremi ſolitudinem in vrbe magnopere deſiderent monachi. Hoc ædificio nihil ex ea familia vidiſſe ſe quicquam ſplendidius ingenue fatentur quiuis exteri. Ad muros vrbis, qua Mechliniam itur, arx eſt inſigni vetuſtate, & ad ocium, rerũq; vrbanarum vacationẽ princi-

cipi-

cipibus accõmodata. Eodem loco in monte tẽ- plum est Baptistæ sacrum. E regione arcis, cuius modo commemini, turris est in ipso muro ex candido lapide, eaq; altitudine, vt inde videri sereno cælo Antuerpia possit, octo magnis miliarijs Louanio dissitum oppidum. Vulgo impensa perdita vocatur hæc turris. Quam annis aliquot superioribus fatiscentem, consules magno reficiendam curauerunt. Ager Louaniensis præter frumentum legumina, triticũ, poma, pira, persica, cæteraq; ad corporum alimoniam pertinentia, dat & vinum. Cuius ea natura, vt non facile inebriet, non facile ad arma protrudat, & luctam veneream. Bibãt hoc vinum initiati, quos diuinæ literę perpetuo sobrios & continentes esse volunt.

BRVXELLA.

Vrbs aulicorum frequẽtia, fontium copia, magnificentia principalis aulæ, Ciuicæ domus, ac plurium aliarum splendore nobilissima, et quod de sua Burdegala dixit Ausonius. Clementia hic cæli mitis, & irriguæ larga indulgẽtia terræ. Huius incolæ vestitu opes suas vestitu ostentant præ cæteris, & maxime genus mulierum. Templorum omnium hoc loco magnificentissimum est diui Gudulæ, canonicorum collegio insigne.

MECHLINIA.

Distat Bruxella & Louanio miliarijs quatuor Mechlinia, vrbs situ & opere munitissi-

ma

ma, quæ ipse quoq; suas habet minime vulgares dotes. Aeris multam clementiam & salubritatem, incolas sermone blandos, moribus mãsuetos, comes, ciuiles, bellicosos etiam vbi res exigit. Placet in hac vrbe vicorum amplitudo, placet mundicies. Habet concilium regium, habet & ædes sacras cõplures, sed duas, quæ longe cæteris antecellũt, Deiparæ vnam, & alteram diui Rumoldi ornatissimam, cum turri, quæ & magnifica est, & altitudine spectabilis.

HANTVERPIA.

Nunc offert se mihi Hantuerpia, ad Schaldam flumen sita, emporium longe celeberrimum. De cuius situ, splendore ædificiorum, populi industria ac diuitijs quorundam extãt scripti libelli. Est hoc nobile oppidum partim maritimum, Gallis, Germanis, Hispanis, Britannis, Italis frequentatum. Hodie diuino munere & Senatus prouidẽtia sic floret mercimonijs, vt nec Londino in Anglia, nec apud Germanos Francfordiæ, nec in Gallijs Parisio cedere debeat. Priuatæ hic domus affabre constructæ. Certamen est in vrbe, quis magnificẽtius ædificet. Grandia sunt templa, vnum Deipare virginis augustissimum cum turri altissima ex candido lapide. Gentes mirum in opificijs acumen domus extruut, altas magis, quàm amplas propter locorum angustiam, & fere ex lapide. Est hæc ciuitas vna omnium quæ sunt hodie

hodie in inferiore Germania sacrarum certe ceremoniarum studiosissima, verę́q; pietatis cultrix. Monasterium habet Præmonstratēn. & structura magnificum, & monumento Isabelæ Caroli Ducis Burgundiæ, coniugis nobile.

BVSCVM DVCIS.

Oppidum ludo literario, & pugnaci populo nobile. Horum arma superioribus annis, haud semel Gelrij sensere, cum qua gente vario certatum est euentu nostris hominibus. In hac vrbe templum est Deipare sacrum, opus visendo apparatu.

FLANDRIA.

Est & Flandria regio fertilis atque amœna & pluribus locis suauiter aprica, nec expers nemorum & collium. Habet & lacus perspicuos, flumina, fontesque salubres. Gentem non inhospitalem, vestitu & lingua à Brabantis indiscretam.

GANDAVVM.

Gandauum eius terræ ciuitas fluminibus nobilis, amœna, ampla, spatiosa, nusquam cōclusa, nusq̃ suffocata. Innumeræ, cultæq; domus, facundia virorum ingenia, antiqui mores, tum duplice muro amplificata loci species. Suos etiam habet, vt Louanium, meditationi ac studijs aptos recessus. Habet & ludos literarios aliquot multæ celebritatis. Magnifica templa, cœlum perquam benignum, Gentem frugalem magis dixeris q̃ parcam, Est Gandauū &

pluribus diuorũ corporibus,& nobilibus mo nasterijs duobus exornatum Petri Apostolorũ principis,& Bauonis. Vtrunque abbatem habet, & annuos prouentus amplissimos.

BRVGE.

Publicarũ priuatarũq; ædium in hoc oppido splendor & magnificentia oẽm orationem, oẽm dicendi facultatẽ supergreditur. Vt paucis omnia dicã, totus hic locus pascẽdis oculis, reficiendis animis dicatus est. Pulchra sunt oppida Gandauum, Hantuerpia, Bruxella, Louanium, Mechlinia, sed nihil ad Brugas. Præter Gandauũ & Brugas longe clarissimas vrbes, alia quædã sunt in Flandrijs oppida clari nominis, Alostũ, quod ad posteros nobile reddidit tot excusis in omni prope disciplinarũ genere pulcherrimis libris Theodoricus Alostensis typographus, Aldernardum, Insulæ, Iperæ, Teneramũda, Slusa, quod postremum est maritimum.

TORNACVM.

Nescio an vllum Tornaco extaret Florentius oppidũ, vel in Flandria, vel in Brabantia si nostratium quàm Gallicarũ semper esse partium maluisset. Cui hic affectus quantum paucissimis annis malorũ inuexerit nos ipsi vidimus. Octo enim spacio annorum eadem ciuitas bis capta, semel diuẽdita, & interim sæpius ad exterorum libidinem vexata est.

HANNONIA.

Hannonienses populi fide, & armorũ erga princi-

principem suũ nulli aliarum regionum cedentes, terram & ipsi incolunt herbidã, & pascuis admodum lætã. Pietas huic genti in deum singularis, idioma gallicum, vt vicinis Tornacẽsibus est. Habitus & cætera vita eadem quæ & Flandris, quibus sunt cõtermini. Pręcipua Hãnoniæ oppida Bergæ & Valencenæ, vtrunq; legibus optimis institutum. Nobis hæc cõmentantibus, Valencenis fortuito incẽdio plus mille domus conflagrarunt pucherrima totius vrbis regione.

PHRYSIA.

Pene mihi exciderant Oceani accolæ Phrysij in bello feroces, & armis exercitati robustis ac proceris corporibus. Nulla seruitutis gens impatientior, boues optimos alunt, quos in alias terras abactos vendunt magna pecunia. Phrysiæ planus est ager, & multo gramine foecundus. Ignem struunt ex bituminoso cespite propter lignorũ inopiam. Hos populos anno superioriori ad Caroli Cæs. obsequium retraxit clarissimi belli dux Ioannes à Vuassenaer, quem si fata virũ nobis seruassent, validas Gelriæ venisset ad vrbes. Oppida Phrysiorũ magis insignia sunt Gruniga & Lewardia, vtrunque opulentũ, vtrunq; populosum. Illud etiã valide munitum contra hostiles insultus.

GELRIA.

Nunc de Gelria dicendum est, regione non tantum ad suorũ, sed exterarum quoq; gentiũ tutelam fertili, vt interim silentio prætercam,

q̃ bellicoſum atq; pugnacem habeat populum ſuoq́;principi valde fidelē. Vrbes hic quatuor maxime inſignes, Nouiomagum, quod amœnus ac nobilis fluuius Vuala præterfluit, Ruremūda & ipſa ſuis dotibus nobilis. Arnhemiū, quod noſtra memoria Philippus Burgundionū princeps occupauit. Et Sutphania ciuibus, opificibusq́;non infrequens. In his quatuor nominis vetuſtate, populi frequentia, & opū magnitudine primas tenet Nouiomagum, partim in cliuo, partim in plano ſitum, patria ac natale ſolum eruditiſſimi, facundiſſimique viri & ſtudioſorum omniū Mœcenatis Franciſci Cranueldij Cæſari Carolo à cōſilijs Mechliniæ.

HOLLANDIA.

Quam nunc Hollandiā dicimus, olim Holtlandia nominata eſt à copijs lignorum, vt habent annales quidam. Huius regionis herbis et ſalictis maxime conſitus eſt ager. Frumentum, quo vtūtur, nauigijs aliunde inuehitur. Homines hic induſtrij, negotio, ſi ſimplices, et ad oēm humanitatē benignitatemq́; propenſiſſimi. Alios videas ad parādam vel rerum, vel linguarum cognitionē diuerſa Chriſtiani orbis adire gymnaſia. Hollandis vero magis honoratur egregia morum integritas, quanquam nec ipſa negligunt ſtudia præcipue literarum meliorū, quas aliquanto felicius quàm cæteri diſcunt, ſi modo à teneris annis præceptoribus tradātur. In vaſorum nitore, menſarum lautitia, mantilium

lium atq; mapparum candore, munditia deni que rerũ omnium superant alias nationes. Mulierum genus pulchrum & lacteum, aut negociatur vt viri, aut lanificio, lanificatioue dat operam. Hollandia & piscosis interluitur amnibus, & pascuis abundat vberrimis, neq; regio esse creditur alia in orbe, quæ simili spacio tot habeat oppida, mediocriter quidẽ magna, sed apprime polita & concinna. Pagos quoq; regio sumptu passim ædificatos videas. Dolendum hanc tam nobilem, tam florentem prouinciam Lutheranæ factioni tantopere fauere. Dicam nunc de oppidis huius regionis.

TRAIECTVM.

Hanc vrbẽ attribuunt Hollandiæ, alij Phrysiæ, Siue in Hollandico solo, siue in Phrysia sita, haud dubie nobilissima est, & priuatarum ædiũ pulchritudine, & clero. Habet enim celeberrima Canonicorũ collegia, in quibus principem tenet locum, quod est diui Martini. Habet & antistitẽ, qui in sacris latissime imperat. Hic tã diues ac potens, vt siquando sit necesse quadraginta hominũ milia ad bellum possit armare. Ex hac vrbe Rom. Pontificẽ Hadrianum eius nominis sextum nostra vidit ætas. Quæ felicitas nulli vnquam contigit aliarum quæ sunt in orbe nostro. A Traiecto non longe dissita est Dauentria, quod oppidum plures annos floruit schola bonarum literarum.

DORDRACVM.

Vrbs est valide munita, negotiationi idoneа, vndiq; cincta mari, opibus & celebritate inter alias longe princeps. *Herlemum.*

Hanc vrbem inuenio conditã à quodam illustri viro, cui nomẽ inditum fuerit Lem, germanica lingua, vrbs hinc dici cœpta Herlens stat Germanice, nos eadem ratione Herlemum dicimus Latine. Forum hic maximũ, pulchræ domus, templum egregium, vrbs sita est loco peramœno. Statim egressis mœnia, occurrit nemus, in quo varias auium linguas audire licet, in quo timidi damæ, ceruiq; fugaces, lepores, cuniculi, denique ferarum omne genus.

LEYDA.

Pulcherrimum Hollandiæ oppidorum; Aedificia habet & concinna & frequentia. Vicorum hic est perpetua quædam mundicies, vt alijs quibusdam terris plus luti ac cœni inueniаs in domibus, quàm hic in plateis.

DELFVM ET HAGA.

De huius oppidi cõditione puto me dixisse nonnihil in opusculo de Comitibus. Incolarũ opes amplæ sunt, multa in diuos pietas. Ceruisiam conficiunt optimã, quæ plurima ad Selandos vicinam gentem importatur. Hinc paruo miliario distat Haga comitis, ita enim nominatur, pagus & magnitudine, & cultu & incolarum frequentia non paucis anteferendus. Hic concilium est ad quod totius Hollandiæ,

atq;

atq; item Selandię populi concurrunt in rebus ambiguis.

AMSTELREDAMVM.

Hoc cæteris quæ nominaui, recentius oppidum, genus hominum incolit pecuniæ ſtudioſius. Quocirca in remotiſſimis etiam terris negociantur, habentq́; toto fere anno externum domi ſuæ mercatorem. Præſtat hoc illis cõmoditas portus. Sunt alia quædam non pœnitenda Hollandię oppida, Goricum, Gouda, Alcmaria, Roterodamum, eximij illius viri Eraſmi Roterodami vrbs nutricula.

SELANDIA.

De Selandiæ meæ ſitu extat perquàm eruditi viri Gerardi Nouiomagi veteris amici noſtri epiſtola non inelegans. Dicit ille totam Selandiam xvj. inſulis ac totidem oppidis conſtare, fertilem eſſe regionis agrum, multoq́; diligentius coli, quàm Hollandicum. Quod hic naſcitur triticum multo & purius & candidius eſſe Hollandico. Mores eſſe indiſcretos cum Hollandis, lingua citatiore noſtrates eſſe. Portuum commoditate, mercimoniorum copia, & nauium numero Gerardus Hollandiæ præfert Selandiam. Coquitur hac inſula ſal candidiſſimus. Habet Selandia tres inſignes inſulas: Vualachriam, in qua Veria & Middelburgũ oppida mercimonijs florent. Schaldiam, vbi Ziricea eſt opulentum, & non inconcinnum oppidum. Suytbeuelandiam, in qua duæ ſunt vrbeculæ, Gouſa Ruemerſuuala. Eſt hæc omnium

nium Selandiæ insularum amœnissima. Syluas habet locis aliquot, hortos quoque, in quibus est, quicquid natura produxit herbarum esculentarũ. Pomaria passim amplissima. Hic mensibus vernis omne auiũ genus subsilire, circũuolitare, colludere, delitiari videas, hic vel studere, vel obambulare, vel cum amiculo cõfabulari, vel cibum capere, vel cum sodalibus lusitare summa est voluptas. Gousæ oppidulo, quod dixi, vicina est patria mea Barlãdia, locus adeo & fertilitate ac rerum copia, & ædificijs & littoris amœnitate præstans, vt non immerito de hac dicere possim, quod de Baijs Horatius dixit, Nullus in vrbe locus Baijs prælucet amœnis. Item poeta Martialis: Vt mille laudem Flacce versibus Baias. Laudabo digne non tamen satis Baias. Totus locus pratis irriguis paruisque cinctus est nemusculis. Dignam studijs dignam musis sedem diceres.

Subsignauit P. de Lens.

FINIS.